

ZARZĄD WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO

RAPORT
Z REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY
ŚRODOWISKA
WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO
ZA 2010 ROK

WARSZAWA, LIPIEC 2012 ROK

**DOKUMENT ZOSTAŁ OPRACOWANY W DEPARTAMENCIE ŚRODOWISKA URZĘDU
MARSZAŁKOWSKIEGO WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO W WYDZIALE POLITYKI
EKOLOGICZNEJ I OCHRONY PRZYRODY**

SPIS TREŚCI

WYJAŚNIENIE SKRÓTÓW UŻYTYCH W RAPORCIE	5
I. WPROWADZENIE	7
1. Cel i zakres <i>Raportu</i>	7
2. Metodyka opracowania <i>Raportu</i> i źródła informacji	7
3. Założenia <i>Programu Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 r.</i>	8
II. OCENA OPISOWA REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO W 2010 ROKU	9
1. Cel główny - Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska	9
1.1. Ocena ogólna	9
1.2. Ocena szczegółowa	12
1.2.1. Poprawa jakości wód	12
<i>Ograniczenie odprowadzania nieoczyszczonych ścieków do wód</i>	12
1.2.2. Ochrona powierzchni ziemi	16
<i>Ochrona gleb użytkowanych rolniczo</i>	16
<i>Rekultywacja terenów zdegradowanych</i>	19
1.2.3. Gospodarka odpadami	20
<i>Aktualizacja Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami</i>	20
1.2.4. Poprawa jakości powietrza atmosferycznego	23
<i>Zmniejszenie przekroczeń dopuszczalnych poziomów stężeń</i>	23
<i>Ograniczenie emisji niskiej</i>	24
1.2.5. Hałas	26
<i>Ograniczenie uciążliwości akustycznej dla mieszkańców w miejscach poważnego naruszenia standardów</i>	26
<i>Ocena stanu akustycznego środowiska i obserwacja zmian</i>	29
1.2.6. Promieniowanie niejonizujące	31
<i>Ochrona przed polami elektromagnetycznymi</i>	31
2. Cel główny - Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii oraz rozwój proekologicznych form działalności w gospodarce	33
2.1. Ocena ogólna	33
2.2. Ocena szczegółowa	34
2.2.1. Racjonalne gospodarowanie wodą	34
<i>Efektywne zarządzanie zasobami wodnymi</i>	34
<i>Racjonalizacja wykorzystania zasobów wodnych</i>	35
<i>Zmniejszenie narastającego deficytu wód podziemnych i powierzchniowych</i>	37
2.2.2. Wykorzystanie energii	38
<i>Zmniejszenie energochłonności gospodarki</i>	38
<i>Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii</i>	39
2.2.3. Ekologia w rolnictwie	42
<i>Zmniejszenie presji rolnictwa na środowisko naturalne</i>	42
2.2.4. Proekologiczne inwestycje w dziedzinie transportu	44
<i>Zmniejszenie presji środków transportu na środowisko naturalne</i>	44
3. Cel główny - Utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych	46
3.1. Ocena ogólna	46
3.2. Ocena szczegółowa	47

<i>Ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych</i>	47
<i>Kształtowanie polityki zagospodarowania przestrzennego respektującej wartości przyrodnicze i krajobrazowe</i>	51
<i>Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów</i>	52
4. Cel główny - Zwiększenie lesistości i ochrona lasów	54
4.1. Ocena ogólna	54
4.2. Ocena szczegółowa	54
<i>Ochrona ekosystemów leśnych</i>	54
<i>Poprawa lesistości</i>	55
5. Cel główny - Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego	57
5.1. Ocena ogólna	57
5.2. Ocena szczegółowa	59
5.2.1. Ochrona przed powodzią i suszą	59
<i>Właściwe zagospodarowanie terenów zagrożonych powodzią oraz suszą hydrologiczną</i>	59
<i>Zwiększanie retencyjności oraz poprawa stanu przeciwpowodziowych urządzeń technicznych</i>	60
5.2.2. Ochrona przed osuwiskami	62
<i>Ograniczenie skutków procesów geodynamicznych</i>	62
5.2.3 Ochrona przeciwpożarowa	66
<i>Poprawa stanu ochrony przeciwpożarowej</i>	66
5.2.4. Przeciwdziałanie awariom przemysłowym	67
<i>Zmniejszenie zagrożenia w przypadku wystąpienia awarii</i>	67
5.2.5. Transport substancji niebezpiecznych	68
<i>Zapewnienie bezpiecznego transportu substancji niebezpiecznych</i>	68
6. Cel - Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej	69
6.1. Ocena ogólna	69
6.2. Ocena szczegółowa	70
6.2.1. Edukacja ekologiczna	70
<i>Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa</i>	70
6.2.2. Zarządzanie środowiskowe	76
<i>Wzmocnienie instytucjonalne</i>	76
6.2.3. Aspekty ekologiczne w politykach sektorowych	77
<i>Upowszechnienie ekologicznych zasad w gospodarce</i>	77
6.2.4. Aktywizacja rynku do działań na rzecz ochrony środowiska	79
<i>Zwiększanie aktywności podmiotów gospodarczych na rzecz ochrony środowiska</i>	79
III. WSKAŹNIKI WDRAŻANIA PROGRAMU I WSKAŹNIKI MONITOROWANIA	82
IV. NAKŁADY FINANSOWE NA REALIZACJĘ PROGRAMU W 2010 ROKU	87
V. PODSUMOWANIE	90
1. Ocena realizacji Programu w 2010 r.	90
2. Ocena efektów wdrażania Programu w 2010 r.	95
3. Wnioski	96
SPIS TABEL	98
LITERATURA	100

WYJAŚNIENIE SKRÓTÓW UŻYTYCH W *RAPORCIE*

ADR	– transport drogowy materiałów niebezpiecznych
ARiMR	– Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa
BAT	– najlepsze dostępne techniki
BOŚ	– Bank Ochrony Środowiska S.A.
CDR	– Centrum Doradztwa Rolniczego
CP	– czyszczenia późne
CW	– czyszczenie wczesne
CIP	– czyszczenie na miejscu (ang. Cleaning in Place)
CKPŚ	– Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych
DJP	– duża jednostka przeliczeniowa inwentarza
EBI	– Europejski Bank Inwestycyjny
FDPA	– Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa
EFRR	– Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
GMP	– dobra praktyka wytwarzania (ang. Good Manufacturing Practice)
GDDKiA	– Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad
GDOŚ	– Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska
GIS	– System Informacji Geograficznej
GIOŚ	– Główny Inspektorat Ochrony Środowiska
GUGiK	– Główny Urząd Geodezji i Kartografii
GUS	– Główny Urząd Statystyczny
IUNG	– Instytut Uprawy i Nawożenia Gleboznawstwa
JST	– jednostki samorządu terytorialnego
KM	– Koleje Mazowieckie – KM Sp. z o.o.
KPN	– Kampinoski Park Narodowy
KM PSP	– Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej
KP PSP	– Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej
KW PSP	– Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Warszawie
KPOŚK	– <i>Krajowy Program Oczyszczania Ścieków Komunalnych</i>
KZGW	– Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej
MAE	– Mazowiecka Agencja Energetyczna Sp. z o.o.
MJWPU	– Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych
MSP	– małe i średnie przedsiębiorstwa
MODR	– Mazowiecki Ośrodek Doradztwa Rolniczego w Warszawie
MPWiK	– Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji
MRiRW	– Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi
MŚ	– Ministerstwo Środowiska
MZDW	– Mazowiecki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Warszawie
MZPK	– Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych
Mpzp	– miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego
NFOŚiGW	– Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej
OSN	– obszary szczególnie narażone
OSP	– Ochotnicza Straż Pożarna
OZE	– odnawialne źródła energii
PIG	– Państwowy Instytut Geologiczny
PEM	– pole elektromagnetyczne
PK	– Park Krajobrazowy
PKP PLK	– PKP Polskie Linie Kolejowe S.A.
PMŚ	– Państwowy Monitoring Środowiska
POiŚ	– Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko
POP	– Program Ochrony Powietrza
POŚ WM	– <i>Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 r.</i>
POŚ ustawa	– <i>Prawo Ochrony Środowiska z dnia 27 kwietnia 2001 r. (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150 j.t.)</i>
PR	– Przewozy Regionalne Sp. z o.o.
PSP	– Państwowa Straż Pożarna
PZPWM	– <i>Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Mazowieckiego</i>
RDLP	– Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych

RDOŚ	– Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie
RPO WM	– Regionalny Program Operacyjny Województwa Mazowieckiego 2007-2013
RZGW	– Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie
SIMP	– Stowarzyszenie Inżynierów i Techników Mechaników Polskich
SIWRM	– Samorządowy Instrument Wsparcia Rozwoju Mazowsza
SOPO	– System Osłony Przeciwosuwiskowej
S-SO₄	– siarka siarczanowa
UE	– Unia Europejska
UMWM	– Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie
WIOŚ	– Wojewódzki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie
WITD	– Wojewódzki Inspektor Transportu Drogowego w Radomiu
WFOŚiGW	– Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie
WKD	– Warszawska Kolej Dojazdowa
WORD	– Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego w Warszawie
WOPR	– Wodne Ochotnicze Pogotowie Ratunkowe
WPGO	– <i>Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2007-2011 z uwzględnieniem lat 2012-2015</i>
WWA	– wielopierścieniowe węglowodory aromatyczne
WZMiUW	– Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie
ZDR	– zakład o dużym ryzyku
ZTM	– Zarząd Transportu Miejskiego
ZOSP	– Związek Ochotniczych Straży Pożarnych
ZZR	– zakład o zwiększonym ryzyku

I. WPROWADZENIE

Obowiązek sporządzania raportów z realizacji programów ochrony środowiska wynika z zapisów art. 18 ustawy - *Prawo ochrony środowiska*¹, która jednocześnie obliguje do tego odpowiednio zarządy województw, powiatów i gmin.

Poniżej przedstawiono zestawienie dotychczas opracowanych programów ochrony środowiska dla województwa mazowieckiego i raportów z ich wykonania.

Tabela 1

Wykaz programów ochrony środowiska dla województwa mazowieckiego i raportów z ich realizacji.

Program ochrony środowiska	Uchwała Sejmiku Województwa Mazowieckiego przyjmująca program ochrony środowiska	Raport z realizacji programu
<i>Program ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2004-2011</i>	Nr 118/2003 z dnia 15 grudnia 2003 r.	<i>Raport z realizacji Programu ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego za rok 2004 (z uwzględnieniem roku 2003)</i>
		<i>Raport z realizacji Programu ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego za lata 2005-2006</i>
<i>Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 r.</i>	Nr 19/07 z dnia 19 lutego 2007 r.	<i>Raport z realizacji Programu ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego za 2007 rok</i>
		<i>Raport z realizacji Programu ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego za lata 2008-2009</i>
		<i>Raport z realizacji Programu ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego za 2010 rok</i>
<i>Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r.</i>	Nr 104/12 z dnia 14 kwietnia 2012 r.	-

Zródło: Opracowanie własne.

Raport z realizacji Programu ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego za 2010 rok zwany dalej *Raportem*, jest piątym tego typu dokumentem, przedstawiającym stan zaawansowania prac środowiskowych na Mazowszu i trzecim odnoszącym się do *Programu Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 r.*, zwanego dalej *Programem* lub *POŚ WM*.

1. Cel i zakres Raportu

Zamiarem *Raportu* jest próba oceny stopnia i efektów realizacji działań, zapisanych w *POŚ WM*, pokazanie postępów, jakie udało się osiągnąć w zakresie wykonania przedsięwzięć wpisanych w wyżej wymieniony *Program*, mających na celu poprawę stanu środowiska naturalnego, jak również analizę ujętych w *POŚ WM* działań oraz ich rezultatów wraz z poniesionymi nakładami finansowymi. Okres raportowania to 2010 r.

2. Metodyka opracowania Raportu i źródła informacji

Niniejszy *Raport* jest kontynuacją *Raportu z realizacji programu ochrony środowiska Województwa Mazowieckiego za lata 2008-2009*. Składa się z oceny opisowej, wskaźnikowej, analizy kosztów i podsumowania.

Realizacja przedsięwzięć w *Raporcie* została zaprezentowana z podziałem na cele główne, obszary działań, cele szczegółowe i działania. Stopień realizacji działań wyznaczony jest strzałkami:

↑ - **działanie zrealizowane**; → - **działanie w trakcie realizacji**; ↔ - **działanie ciągłe**;
↓ - **działanie nie rozpoczęte**.

¹ Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. – *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z 2008 r. Nr 25, poz. 150, z późn. zm.).

W dokumencie, przede wszystkim zostały opisane działania realizowane lub współfinansowane przez Samorząd Województwa Mazowieckiego oraz jego jednostki w tym m.in. Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie, Mazowiecki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Warszawie, Koleje Mazowieckie – KM Sp. z o.o., Biuro Geodety Województwa Mazowieckiego, Mazowieckie Biuro Planowania Regionalnego w Warszawie, Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego w Warszawie) i jednostki rządowe.

Zadania realizowane lub współfinansowane przez pozostałe jednostki: samorządy terytorialne, Bank Ochrony Środowiska S.A., fundusze ekologiczne, przedsiębiorstwa i in. będą uwzględnione głównie w kosztach i poziomie realizacji działań.

Dane ze wszystkich wymienionych jednostek zostały pozyskane w wyniku przeprowadzonej ankietyzacji. Wysłano ponad 650 pism z ankietami. Ponadto umieszczono informacje o przygotowywanym *Raporcie* na stronie internetowej Samorządu Województwa Mazowieckiego.

Wartości wskaźników wdrażania i monitorowania zostały określone przy wykorzystaniu danych Głównego Urzędu Statystycznego.

3. Założenia Programu Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 r.

Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2007-2010 z uwzględnieniem perspektywy do 2014 r. został przyjęty przez Sejmik Województwa Mazowieckiego Uchwałą Nr 19/07 z dnia 19 lutego 2007 r.

Dokument zakłada realizację sześciu **celów głównych**, w ramach których wyznaczone zostały **obszary działań** i **cele szczegółowe**, do których przypisane zostały poszczególne działania (zaprezentowane w dalszej części *Raportu*).

Tabela 2

Wykaz celów głównych, obszarów działań i celów szczegółowych stanowiących podstawę analiz w *Raporcie*.

Cele główne	Obszary działań	Cele szczegółowe
1. Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska	1.2.1. Poprawa jakości wód	- Ograniczenie odprowadzania nieoczyszczonych ścieków do wód
	1.2.2. Ochrona powierzchni ziemi	- Ochrona gleb użytkowanych rolniczo - Rekultywacja terenów zdegradowanych
	1.2.3. Gospodarka odpadami	- Aktualizacja Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami
	1.2.4. Poprawa jakości powietrza atmosferycznego	- Zmniejszenie przekroczeń dopuszczalnych poziomów stężeń - Ograniczenie emisji niskiej
	1.2.5. Hałas	- Ograniczenie uciążliwości akustycznej dla mieszkańców w miejscach poważnego naruszenia standardów - Ocena stanu akustycznego środowiska i obserwacja zmian
	1.2.6. Promieniowanie niejonizujące	- Ochrona przed polami elektromagnetycznymi
2. Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii oraz rozwój proekologicznych form działalności w gospodarce	2.2.1. Racjonalne gospodarowanie wodą	- Efektywne zarządzanie zasobami wodnymi - Racjonalizacja wykorzystania zasobów wodnych Zmniejszenie narastającego deficytu wód podziemnych i powierzchniowych
	2.2.2. Wykorzystanie energii	Zmniejszenie energochłonności gospodarki Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii
	2.2.3. Ekologia w rolnictwie	Zmniejszenie presji rolnictwa na środowisko naturalne
	2.2.4. Proekologiczne inwestycje w dziedzinie transportu	Zmniejszenie presji środków transportu na środowisko naturalne
3. Utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych		- Ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych - Kształtowanie polityki zagospodarowania przestrzennego respektującej wartości przyrodnicze i krajobrazowe - Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów
4. Zwiększenie lesistości i ochrona lasów		- Ochrona ekosystemów leśnych - Poprawa lesistości
5. Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego	5.2.1. Ochrona przed powodzią i suszą	- Właściwe zagospodarowanie terenów zagrożonych powodzią oraz suszą hydrologiczną - Zwiększenie retencyjności oraz poprawa stanu przeciwpowodziowych urządzeń technicznych
	5.2.2. Ochrona przed osuwiskami	- Ograniczenie skutków procesów geodynamicznych

Cele główne	Obszary działań	Cele szczegółowe
	5.2.3 Ochrona przeciwpożarowa	- <i>Poprawa stanu ochrony przeciwpożarowej</i>
	5.2.4. Przeciwdziałanie awariom przemysłowym	- <i>Zmniejszenie zagrożenia w przypadku wystąpienia awarii</i>
	5.2.5. Transport substancji niebezpiecznych	- <i>Zapewnienie bezpiecznego transportu substancji niebezpiecznych</i>
6. Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej	6.2.1. Edukacja ekologiczna	- <i>Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa</i>
	6.2.2. Zarządzanie środowiskowe	- <i>Wzmocnienie instytucjonalne</i>
	6.2.3. Aspekty ekologiczne w politykach sektorowych	- <i>Upowszechnienie ekologicznych zasad w gospodarce</i>
	6.2.4. Aktywizacja rynku do działań na rzecz ochrony środowiska	- <i>Zwiększanie aktywności podmiotów gospodarczych na rzecz ochrony środowiska</i>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie POŚ WM.

II. OCENA OPISOWA REALIZACJI PROGRAMU OCHRONY ŚRODOWISKA WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO W 2010 R.

1. Cel główny - Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska

1.1. Ocena ogólna

Jednym z najważniejszych celów POŚ WM jest zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska. Obszary działań i cele szczegółowe w tym zakresie zostały przedstawione poniżej.

Tabela 3

Obszary działań i cele szczegółowe w ramach celu głównego – *Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska.*

Obszary działań	Cele szczegółowe
Poprawa jakości wód	- <i>Ograniczenie odprowadzania nieoczyszczonych ścieków do wód</i>
Ochrona powierzchni ziemi	- <i>Ochrona gleb użytkowanych rolniczo</i> - <i>Rekultywacja terenów zdegradowanych</i>
Gospodarka odpadami	- <i>Aktualizacja Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami</i>
Poprawa jakości powietrza atmosferycznego	- <i>Zmniejszenie przekroczeń dopuszczalnych poziomów stężeń</i> - <i>Ograniczenie niskiej emisji</i>
Hałas	- <i>Ograniczenie uciążliwości akustycznej dla mieszkańców w miejscach poważnego naruszenia standardów</i> - <i>Ocena stanu akustycznego środowiska i obserwacja zmian</i>
Promieniowanie niejonizujące	- <i>Ochrona przed polami elektromagnetycznymi</i>

Zgodnie z wdrażanymi zasadami ograniczania odprowadzania nieczyszczonych ścieków do wód, w województwie mazowieckim w 2010 r., realizowane były wszystkie zaplanowane działania. W raportowanym roku do wód powierzchniowych województwa mazowieckiego odprowadzono 272,2 hm³ ścieków wymagających oczyszczenia. W tym 86% (234,1 hm³) stanowiły ścieki komunalne, pozostałe 14% (38,1 hm³) to ścieki przemysłowe. Z całkowitej ilości ścieków wymagających oczyszczenia, jedynie 81,4 % zostało oczyszczonych. Przeważająca ilość ścieków była oczyszczona za pomocą technologii z podwyższonym usuwaniem biogenów – 157 hm³, co stanowiło 71,1% wszystkich oczyszczonych ścieków w województwie.

Liczba osób korzystających z oczyszczalni ścieków sukcesywnie się zwiększała. W 2010 r. wyniosła ona 53,2% i od 2000 r. wzrosła o 31%. Natomiast wciąż wyraźnie zaznacza się dysproporcja pomiędzy liczbą osób korzystających z oczyszczalni w miastach i wsiach. Ponadto w 2010 r. zrealizowano część prac związanych z wieloletnim planem rozbudowy i modernizacji oczyszczalni Czajka w Warszawie. Wybudowano 27 km sieci wodociągowej oraz 27,2 km sieci kanalizacyjnej. Zmodernizowano 43,9 km sieci wodociągowej, a wraz z nią 1153 przyłączy domowych.

W 2010 r. sporządzono kolejną Aktualizację Krajowego Programu Ochrony Ścieków Komunalnych (AKPOŚK 2010). Celem aktualizacji było ustalenie realnych terminów zakończenia planowanych przedsięwzięć w aglomeracjach ściekowych, które ze względu na opóźnienia inwestycyjne nie

zrealizują zaplanowanych zadań do końca 2010 r. Z terenu województwa mazowieckiego dla 13 aglomeracji zmieniono termin zakończenia inwestycji (Warszawa, Siedlce, Płock, Warka, Kozenice, Nowy Dwór Mazowiecki, Węgrów, Radzymin, Brwinów, Przasnysz, Szydłowiec, Gostynin, Zwoleń).

W województwie mamy nadal do czynienia z niekorzystnym wskaźnikiem długości sieci wodociągowej do kanalizacyjnej, szczególnie na terenach wiejskich. Budowie wodociągów nie zawsze towarzyszy rozwiązanie problemów gospodarki ściekowej.

Od 2004 r. realizowane jest *Porozumienie w sprawie renaturyzacji jezior w gminie Łąck, powiat płocki*. W 2010 r. pod kierunkiem WZMiUW, kontynuowane były prace w zakresie renaturyzacji jezior. Przeprowadzone zostały także badania wody jeziora Zdwojskiego przez WIOŚ, które wykazały, że wody dopływające do zbiornika zawierają mniejsze koncentracje fosforu i azotu względem badań przeprowadzonych we wcześniejszym okresie.

Wody podziemne województwa mazowieckiego charakteryzują się podwyższoną zawartością żelaza, co powoduje konieczność ich odżelaziania w stacjach uzdatniania. Badania w punktach zlokalizowanych w obszarach narażonych na odpływ związków azotu ze źródeł rolniczych (OSN zlewni rzek Sona i Dopływ z Przedwojewa oraz OSN w gminie Korytnica), wskazują na poprawę wskaźników fizykochemicznych. Jednak podwyższona zawartość azotanów świadczy o utrzymującym się na tym terenie zagrożeniu zanieczyszczeniem wód podziemnych i konieczności monitorowania ich stanu. W ramach działania ograniczania odpływu zanieczyszczeń azotowych ze źródeł rolniczych w raportowanym roku rolnicy indywidualni na terenie Mazowsza wybudowali 23 płyty obornikowe wraz ze zbiornikami na gnojówkę.

W celu ochrony gleb użytkowanych rolniczo i rekultywacji terenów zdegradowanych zostały wdrożone wszystkie zaplanowane działania. W 2010 r. Samorząd Województwa Mazowieckiego podjął się roli koordynatora procesu likwidacji mogilników i magazynu przeterminowanych środków ochrony roślin na terenie województwa. Pomiędzy Województwem Mazowieckim a powiatami: białobrzeskim, kozienickim, mławskim, przasnyskim, sokołowskim, szydłowieckim, zwoleńskim i żyrardowskim oraz Nadleśnictwem Dobieszyn, zostały podpisane porozumienia w sprawie podjęcia wspólnych działań. W ramach zadania zlikwidowano 7 mogilników i magazyn przeterminowanych środków ochrony roślin. Na terenie województwa do likwidacji pozostał 1 mogilnik w powiecie kozienickim (odstąpiono od likwidacji w 2010 r. ze względu na okoliczności stwarzające zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi).

W ramach wdrażania *Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2007-2011 z uwzględnieniem lat 2012-2015* (WPGO) Samorząd Województwa Mazowieckiego prowadził akcje edukacyjne, m.in. szkolenia i seminaria z zakresu gospodarowania odpadami, kolportaż materiałów na temat opłat za korzystanie ze środowiska i rocznych sprawozdań z gospodarowania odpadami, a także propagował plakaty informacyjne dotyczące prawidłowego postępowania z odpadami niebezpiecznymi w postaci zużytych baterii.

W 2010 r. nastąpił spadek ilości wytworzonych odpadów z sektora gospodarczego o ok. 5% w stosunku do 2009 r. i ok. 20% w porównaniu do 2008 r. W dwóch ostatnich latach masa powstających w przemyśle odpadów została ograniczona, co może być jednym z objawów trwającego kryzysu gospodarczego. Najwięcej odpadów z sektora gospodarczego powstaje w m.st. Warszawa, Ostrołęce i w powiatach kozienickim i legionowskim.

W 2010 r. na terenie województwa zebrano ogółem ok. 1 573 tys. Mg odpadów komunalnych, w tym ok. 1 434 tys. Mg odpadów zmieszanych i ok. 139 tys. Mg selektywnie zebranych (co stanowi 8,9% odpadów komunalnych). W przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa zebrano 300 kg odpadów komunalnych. 75 % mieszkańców Mazowsza objętych jest systemem zorganizowanego odbioru odpadów komunalnych.

W 2010 r. realizowane były wszystkie działania dotyczące ograniczania emisji niskiej, m.in. wykonywano termomodernizacje budynków, wprowadzano indywidualne liczniki ciepła, podłączano obiekty do miejskiej sieci ciepłej oraz zmieniano czynnik grzewczy z paliwa stałego na gazowe lub olejowe. Przeprowadzono również szereg inwestycji dotyczących budowy i modernizacji infrastruktury drogowej. Mazowiecki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Warszawie przeznaczył na ten

cel 90 232 tys. zł, w tym 65 509 tys. zł stanowiły środki Samorządu Województwa Mazowieckiego (pozostałe koszty - dotacja UE – RPO WM).

Jednak mimo ograniczenia emisji substancji gazowych i pyłowych, pomiary stanu jakości powietrza prowadzone przez WIOŚ nadal wykazują przekroczenia obowiązujących norm dla niektórych substancji. Największy problem dotyczący stanu środowiska atmosferycznego to zanieczyszczenie powietrza pyłem PM10.

W ramach inwestycji ograniczających uciążliwość akustyczną na terenie Mazowsza realizowane były zadania dotyczące m.in. budowy ekranów dźwiękochłonnych, wymiany okien, poprawy stanu nawierzchni dróg, przebudowy dróg, a także modernizacji tras kolejowych.

Największe zagrożenie hałasem występuje w centralnych rejonach dużych miast (Warszawa, Radom, Płock, Ciechanów, Ostrołęka i Siedlce), a także przy drogach, na których odbywa się ruch tranzytowy. Aglomeracja warszawska należy do czołówki krajowej miast najbardziej zagrożonych hałasem, zarówno pod względem liczby ludności narażonej na hałas, jak i wielkości powierzchni objętej ponadnormatywnym hałasem. Stanowi ona jeden z największych węzłów komunikacyjnych w kraju, obejmujący drogi, linie kolejowe i połączenia lotnicze. W 2010 r. przyjęty został *Program ochrony środowiska przed hałasem dla m.st. Warszawy*², w którym przedstawiono zadania mające na celu ograniczenie oddziaływania akustycznego.

Ponadto na terenie województwa mazowieckiego występuje zagrożenie hałasem lotniczym związane z funkcjonowaniem pięciu lotnisk: dwóch w Warszawie i po jednym w Mińsku Mazowieckim, Radomiu i Góraszce. Największym i najbardziej uciążliwym pod względem akustycznym lotniskiem jest Port Lotniczy im. Fryderyka Chopina w Warszawie. W 2010 r. wykonany został przegląd ekologiczny w zakresie wpływu akustycznego lotniska na środowisko, który wykazał, że oddziaływanie akustyczne portu znacznie wykracza poza granice obszaru lotniska zarówno w porze dziennej jak i porze nocnej. Oddziaływanie akustyczne występuje głównie na kierunkach wykonywanych operacji lotniczych i obejmuje tereny: Warszawy (dzielnice: Włochy, Ursus, Ursynów, Wilanów, Ochota, Wola i Bemowo) oraz Michałowic, Raszyna, Lesznowoli, Piaseczna, Piastowa, Pruszkowa, Ożarowa Mazowieckiego, Starych Babic i Konstancina-Jeziorna. Wynika to głównie ze specyfiki hałasu lotniczego, gdzie źródła hałasu oddziałują na tereny położone wokół lotniska z różnych wysokości, bez możliwości ich wyciszenia lub osłonięcia. Jedynymi metodami zmniejszenia oddziaływania akustycznego oprócz wymiany statków powietrznych na bardziej nowoczesne, są działania planistyczne oraz organizacyjne w postaci specjalnych, antyhałasowych procedur startów i lądowań. Z tego względu konieczne było przeprowadzenie weryfikacji obszaru ograniczonego użytkowania dla Portu Lotniczego im. Fryderyka Chopina w Warszawie. W związku z powyższym dla ww. lotniska, Sejmik Województwa Mazowieckiego ustanowił nowy obszar ograniczonego użytkowania.³

Zgodnie z trzyletnim cyklem pomiarowym w 2010 r. w województwie mazowieckim przeprowadzono we wcześniej wyznaczonych 45 punktach pomiarowych badania poziomu promieniowania. Analizie zostało poddanych 6 punktów pomiarowych w Warszawie, 4 punkty pomiarowe w Radomiu oraz po 1 punkcie w Siedlcach, Legionowie, Pruszkowie, Ostrołęce i Płocku. Pomiary zostały również wykonane w 15 miastach poniżej 50 tys. mieszkańców oraz w 15 wyznaczonych punktach na terenach wiejskich. W żadnym z badanych punktów nie stwierdzono przekroczeń dopuszczalnych norm, tym samym nie stwierdzono obecności obszarów, na których poziomy pól elektromagnetycznych mogłyby zagrażać zdrowiu.

W województwie mazowieckim nie ma obszarów ograniczonego użytkowania ze względu na oddziaływanie pól elektromagnetycznych.

Od stycznia 2011 r. weszły w życie nowe przepisy,⁴ na podstawie których będzie możliwa ewidencja instalacji wytwarzających pola elektromagnetyczne. Instalacje te wymagają zgłoszenia do właściwego

² Dokument przyjęty Uchwałą Nr XCIII/2733/2010 z dnia 21 października 2010 r. przez Radę Miasta Stołecznego Warszawy.

³ Uchwała Nr 76/11 Sejmiku Województwa Mazowieckiego z dnia 20 czerwca 2011 r. w sprawie utworzenia obszaru ograniczonego użytkowania dla Portu Lotniczego im. Fryderyka Chopina w Warszawie (Dz. Urz. Woj. Maz. Nr 128 z dnia 20 lipca 2011 r., poz. 4086).

⁴ Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 2 lipca 2010 r. w sprawie rodzajów instalacji, których eksploatacja wymaga zgłoszenia (Dz. U. Nr 130, poz. 880) oraz Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 2 lipca 2010 r. w sprawie zgłoszeń instalacji wytwarzających pola elektromagnetyczne (Dz. U. Nr 130, poz. 879).

organu (wójt, burmistrz, prezydent, starosta, marszałek) w zależności od rodzaju instalacji i jej parametrów.

1.2. Ocena szczegółowa

1.2.1. Poprawa jakości wód

Ograniczenie odprowadzania nieoczyszczonych ścieków do wód

Tabela 4

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Ograniczenie odprowadzania nieoczyszczonych ścieków do wód.*

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Wyposażenie aglomeracji w systemy kanalizacji zbiorczej i oczyszczalnie ścieków zgodnie z Krajowym Programem Oczyszczania Ścieków Komunalnych.	samorządy miast i gmin	→
2.	Rozdział kanalizacji ogólnospławnej na kanalizację sanitarną i kanalizację wód opadowych.	m. Płock m. Grójec, m. Radom,	→
3.	Budowa ochronnych systemów kanalizacyjnych zbiorników wodnych m.in.: Domaniów, Soczewka, Ruda, Nowe Miasto oraz jezior w powiatach: płockim, gostynińskim, sierpeckim, a także rzek wykorzystywanych w celach rekreacyjnych.	gm. Łąck	→
4.	Ograniczanie i eliminacja zrzutu substancji niebezpiecznych do wód ze źródeł przemysłowych.	przedsiębiorstwa, Samorząd Województwa Mazowieckiego	→
5.	Rozbudowa oczyszczalni ścieków dla prawobrzeżnej Warszawy – oczyszczalnia ścieków „Czajka”.	m.st. Warszawa (MPWiK)	→
6.	Dostosowanie istniejących oczyszczalni ścieków do wymogów ustawowych (III stopień oczyszczania).	samorządy miast i gmin	→
7.	Kontynuacja budowy sieci kanalizacyjnej i oczyszczalni na terenach wiejskich.	samorządy miast i gmin, Samorząd Województwa Mazowieckiego, RDLP Warszawa	→
8.	Ograniczanie odpływu zanieczyszczeń azotowych ze źródeł rolniczych przez budowę płyt obornikowych i zbiorników na gnojowicę.	Rolnicy indywidualni, ARiMR	→
9.	Renaturyzacja jezior w gminie Łąck, powiat płocki.	Gm. Łąck, powiat płocki, Samorząd Województwa Mazowieckiego, WZMiUW, WIOŚ	→
10.	Opracowanie planu działań w celu eliminowania zanieczyszczenia wód powierzchniowych przez substancje priorytetowe.	RZGW, WIOŚ	↑

samorządy powiatów miast i gmin realizujące działania:

powiaty: przasnyski, radomski, wołomiński, ciechanowski, kozienicki, płocki.

miasta i gminy: Andrzejewo, Belsk Duży, Białobrzegi, Bielsk, Biezuń, Bodzanów, Boguty–Pianki, Borkowice, Borowie, Błędów, Brańszczyk, Brochów, Brudzeń Duży, Brwinów, Ceglów, Chlewiska, Ciechanów, Czernice Borowe, Czerwińsk nad Wisłą, Czerwonka, Czostów, Dęba Wielkie, Długosiodło, Dobrze, Dzierżanin, Garwolin, Gąbin, Gniewoszków, Gostynin, Gozdowo, Górzno, Gózd, Grabów n. Pilicą, Grodzisk Mazowiecki, Grójec, Huszlew, Iłów, Jabłonna, Jaktorów, Jasieniec, Jastrzębia, Jedlińsk, Jedlnia Letnisko, Jednorzec, Józefów, Kadzidło, Karczew, Klwów, Kobyłka, Kołbiel, Korytnica, Kozienice, Krasnosielc, Kuczbork–Osada, Latowicz, Legionowo, Lelis, Leoncin, Leszno, Liw, Lubowidz, Łaskarzew, Łąck, Łomianki, Łosice, Łyse, Maków Mazowiecki, Mała Wieś, Marki, Miedzna, Milanówek, Mińsk Mazowiecki, Mława, Mochowo, Mogielnica, Mokobody, Mrozy, Mszczonów, Myszyniec, Nadarzyn, Nasielsk, Nieporęt, Nowa Sucha, Nowy

Duninów, Olszewo Borki, Opinogóra Górna, Orońsko, Ostrołęka, Ostrów Mazowiecka, Otwock, Ożarów Mazowiecki, Pacyna, Paprotnia, Parysów, Piaseczno, Pilawa, Pionki, Platerów, Płońsk, Pniewy, Policzna, Potworów, Przasnysz, Przysucha, Puszcza Mariańska, Raciąż, Radom, Radzanów, Radzymin, Rusinów, Rybno, Rząśnik, Sabnie, Serock, Siedlce, Siennica, Skórzec, Sobienie Jeziory, Sochaczew, Sokołów Podlaski, Somianka, Sońsk, Stanisławów, Starożreby, Stary Lubotyń, Sterdyń, Stoczek, Strzegowo, Suchożebry, Szcutowo, Szulborze Wielkie, Tarczyn, Tczów, Teresin, Warszawa, Wąsewo, Węgrów, Wiązowna, Wieczfnia Kościelna, Wieliszew, Wilga, Winnica, Wiśniewo, Wodynie, Wyszogród, Zakroczym, Zakrzew, Załuski, Zaręby Kościelne, Zatory, Ząbki, Zbuczyn Poduchowny, Zwoleń, Żelechów.

przedsiębiorstwa realizujące działania: Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Żyrardów Sp. z o.o., Mennica Polska S.A., Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska Sanniki, Vattenfall Heat Poland S.A., Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A., BIOTON S.A., Wodociągi Płockie Sp. z o.o., Operator Gazociągów Przesyłowych GAZ SYSTEM S.A., „Koleje Mazowieckie – KM” Sp. z o.o., Samodzielny Wojewódzki Publiczny Zespół Zakładów Psychiatrycznej Opieki Zdrowotnej, Mazowieckie Specjalistyczne Centrum Zdrowia, Wodociągi Miejskie w Radomiu, Kozienicka Gospodarka Komunalna Sp. z o.o., Otwockie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o., Zakład Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. w Grodzisku Mazowieckim, Samodzielny Publiczny ZOZ w Siedlcach, Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. Węgrów, Zakład Wodociągów i Kanalizacji w Łomiankach Sp. z o.o., Instytut Geofizyki Polskiej Akademii Nauk, Wojewódzki Inspektorat Inspekcji Ochrony Roślin i Nasiennictwa, Parafia MB Szkaplerznej w Górkach, Miejskie Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych Sp. z o.o. w Makowie Mazowieckim, Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w Zielonce Sp. z o.o., Ostrołęckie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o.

Działanie 1, 6

W ramach trzeciej AKPOŚK 2010 dokonano analizy stanu zaawansowania realizacji inwestycji w województwie mazowieckim oraz przyczyn zaistniałych ewentualnych opóźnień. Ze względu na opóźnienia inwestycyjne 126 aglomeracji nie zrealizowało do końca 2010 r. zaplanowanych zadań:

- 19 aglomeracji powyżej 100 000 RLM - łączny ładunek zanieczyszczeń - 6 864 708 RLM;
- 103 aglomeracje z przedziału 15 000 - 100 000 RLM - łączny ładunek zanieczyszczeń - 3 285 273 RLM;
- 4 aglomeracje z przedziału 2 000 - 15 000 RLM - łączny ładunek zanieczyszczeń - 43 551 RLM.

Zgodnie z ustaleniami zawartymi w AKPOŚK 2010 zakończenie inwestycji nastąpi w:

- 2011 r. w 13 aglomeracjach;
- 2012 r. w 17 aglomeracjach;
- 2013 r. w 20 aglomeracjach;
- 2014 r. w 6 aglomeracjach;
- 2015 r. w 62 aglomeracjach.

Pozostałe informacje oraz dane są zgodne z AKPOŚK 2009.

Działanie 2

Działanie ma na celu uporządkowanie gospodarki wodnej-ściekowej na Mazowszu oraz ograniczenie ilości ścieków przedostających się do wód i do ziemi. Jego realizacja odbywa się na obszarach o dużej koncentracji ludności. W 2010 r. rozdział kanalizacji prowadziły takie miasta jak: Płock, Radom i Grójec.

Działanie 3

Wójt Gminy Łąck opracował koncepcję odprowadzania i oczyszczania ścieków dla Gminy Łąck, na podstawie której potrzeba wybudować 57 km sieci kanalizacyjnej wokół jezior: Ciechomickiego, Górskiego i Zdwojskiego oraz oczyszczalnię ścieków w Zaździerzcu za kwotę 50 mln zł z terminem realizacji do 2020 r.

Przedsięwzięcie podzielono na etapy: Pierwszy etap zaplanowano na lata 2009 – 2011, obejmując nim budowę oczyszczalni w Zaździerzcu i 14 km kanalizacji wokół Jeziora Zdwojskiego. Ww. zadanie pn. *Uporządkowanie gospodarki ściekowej w zlewni jezior Ciechomickiego, Górskiego i Zdwojskiego w gminie Łąck – etap I* zostało zakwalifikowane jako projekt kluczowy w RPO WM 2007–2013 (Priorytet IV *Środowisko, zapobieganie zagrożeniom i energetyka*).

Działanie 4

W 2010 r. Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie udzielił 96 pozwoleń wodno-prawnych podmiotom nie będącym osobami fizycznymi. Pozwolenia zostały udzielone na:

- pobór i odprowadzanie wody (30 pozwoleń);
- wprowadzanie ścieków do wód lub do ziemi (19 pozwoleń);
- odprowadzanie ścieków przemysłowych do urządzeń kanalizacyjnych, będących własnością innego podmiotu (33 pozwolenia);
- ubezpieczenie wałów przeciwpowodziowych oraz inne działania prewencyjne na terenach zagrożonych powodzią (14 pozwoleń).

Ograniczanie lub eliminacja zrzutu substancji niebezpiecznych do wód ze źródeł przemysłowych prowadzone były m.in. w przedsiębiorstwach przedstawionych w poniższej tabeli.

Tabela 5

Przykłady przedsięwzięć w zakresie ograniczenia lub eliminacji substancji niebezpiecznych do wód ze źródeł przemysłowych.

Lp.	Nazwa przedsiębiorstwa	Rodzaj działania/charakter inwestycji
1.	Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska Sanniki	Montaż dyfuzorów napowietrzających ścieki w oczyszczalni.
2.	Mennica Polska S.A.	Budowa podczyszczalni ścieków.
3.	Operator Gazociągów Przesyłowych GAZ – SYSTEM S.A.	Rozbudowa instalacji wód deszczowych poprzez umieszczenie osadnika wirowego, w miejsce istniejącej kraty w celu zabezpieczenia przed ewentualnym zanieczyszczeniem odprowadzanych wód deszczowych substancjami ropopochodnymi.
4.	BIOTON S.A.	Wykonanie nowego kolektora ściekowego oraz nowej przepompowni ścieków, a także zainstalowanie filtra na doprowadzeniu ścieków tritonowych.
5.	Koleje Mazowieckie – KM Sp. z o.o.	Regularne badania właściwości ścieków, mające na celu kontrolowanie ścieków odpływających do rowu melioracyjnego.
6.	Tramwaje Warszawskie Sp. z o.o.	Monitoring ilości ścieków przemysłowych oraz regularna kontrola urządzeń do podczyszczania ścieków przemysłowych. Zakup ciśnieniowego urządzenia do mycia części tramwajowych w celu eliminacji przekazywania zanieczyszczeń przemysłowych do ścieków.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów uzyskanych od przedsiębiorstw.

Działanie 5

Jednym z najistotniejszych zadań na Mazowszu jest uporządkowanie gospodarki wodno-ciekowej Warszawy i gmin ościennych. Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A. opracowało program inwestycyjny *Zaopatrzenie w wodę i oczyszczanie ścieków w Warszawie*. Projekt realizowany był na podstawie Memorandum Finansowego PH/2001/3661 z dnia 05.09.2001 r. (zmiana MF z dnia 23.12.2003 r., Decyzja KE z dnia 19.12.2008 r.). Wieloletni plan rozbudowy i modernizacji oczyszczalni *Czajka* w Warszawie wraz z układem przesyłowym ścieków z lewobrzeżnej Warszawy stanowi dużą inwestycję, której realizację podzielono na etapy. W 2010 r. wybudowano 27 km sieci wodociągowej oraz 27,2 km sieci kanalizacyjnej. Zmodernizowano 43,9 km sieci wodociągowej, a wraz z nią 1153 przyłączy domowych. Ponadto na terenie oczyszczalni ścieków *Czajka* kontynuowano prace związane z budową stacji termicznej utylizacji osadów ściekowych, która spalać będzie dodatkowo wysuszony osad z Oczyszczalni Ścieków *Południe*. Stan zaawansowania rzeczowego tej inwestycji na dzień 31.12.2010 r. wynosił 80,9%. W ramach modernizacji i rozbudowy części ściekowej oczyszczalni *Czajka*, a także przygotowania osadów do utylizacji, rozpoczęto budowę nowoczesnych ciągów technologicznych oczyszczania ścieków. Istniejące urządzenia i procesy technologiczne zostaną zastąpione nowymi, bardziej wydajnymi i spełniającymi krajowe i europejskie normy. Stan zaawansowania rzeczowego na dzień 31.12.2010 r. wynosi 81,42%. Planowana przepustowość technologiczna oczyszczalni zwiększy się z 180 000 m³/d do 435 300 m³/d.

Działanie 7

Samorząd Województwa Mazowieckiego w ramach Samorządowego Instrumentu Wsparcia Rozwoju Mazowsza (SIWRM) w latach 2005 – 2008 dofinansował szereg przedsięwzięć związanych z gospodarką wodną, wpływających na zrównoważony rozwój obszarów wiejskich.

Całkowita kwota dotacji w ramach SIWRM na działania z zakresu ochrony środowiska wyniosła 142 180 526 zł. W ramach przedsięwzięcia wybudowano ponad 350 km sieci wodociągowej oraz ponad 70 km sieci kanalizacyjnej, a także powstało 16 stacji uzdatniania wody i znaczna ilość przydomowych oczyszczalni ścieków. Realizacja SIWRM zakończyła się w 2009 r. Wdrożenie SIWRM zaowocowało otrzymaniem przez województwo mazowieckie nagrody na międzynarodowym konkursie Kongresu Lokalnych i Regionalnych Władz Rady Europy *Promocja Społecznej Spójności poprzez Rozwój Gospodarczy* regionu oraz wspieranie i wzmocnienie społecznej spójności.

Tabela 6

Kwoty wydatkowane przez Samorząd Województwa Mazowieckiego w ramach SIWRM.

Rok	Kwota	Komponent SIWRM
2005	12 000 000	Mazowiecki Program Wyrównania Rozwoju Obszarów Wiejskich wspierający budowę lub modernizację sieci wodociągowej, sieci kanalizacyjnej.
2006	21 351 406	Mazowiecki Program Zaopatrzenia w Wodę. Budowa wodociągów na terenach wiejskich (komponent E).
	7 491 758	Uzupełnienie finansowe ZPORR – wodociągi – pomoc kłękowa (komponent F).
2007	17 454 131	Mazowiecki Instrument Wsparcia Budowy Sieci Wodociągowej i Kanalizacyjnej na Terenach Wiejskich (komponent E).
	1 200 000	Instrument Wsparcia Budowy Zbiorników Małej Retencji Na Terenie Województwa Mazowieckiego (komponent H).
	20 487 876	Mazowiecki Instrument Wsparcia Potencjału Rozwojowego (komponent J).
2008	19 944 324	Mazowiecki Instrument Wsparcia Budowy Sieci Wodociągowej i Kanalizacyjnej na Terenach Wiejskich (komponent E).
	42 251 031	Mazowiecki Instrument Wsparcia Potencjału Rozwojowego (komponent J).

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów uzyskanych od Departamentu Rolnictwa i Modernizacji Terenów Wiejskich UMWM.

Działanie 8

Rolnicy indywidualni – realizatorzy działania – wybudowali w 2010 r. na terenie Mazowsza ok. 23 płyt obornikowych wraz ze zbiornikami na gnojówkę. Partnerami w realizacji zadania były: gminy w zakresie wydawania decyzji administracyjnych i ARiMR – jako źródło finansowania.

Działanie 9

Jeziro Zdwońskie i inne jeziora zlewni Wielkiej Strugi są największymi zbiornikami naturalnymi w województwie mazowieckim. Od 2004 r. realizowane jest *Porozumienie w sprawie renaturyzacji jezior w gminie Łąck, powiat plocki*. Głównym celem *Porozumienia* jest ratowanie pięciu jezior w zlewni, a przede wszystkim: przywrócenie utraconej retencji wodnej, poprawa jakości wód oraz właściwe zagospodarowanie przestrzeni wokół jezior. Zawierając porozumienie strony (Zarząd Województwa Mazowieckiego, Wojewoda Mazowiecki, Mazowiecki Inspektorat Ochrony Środowiska w Warszawie, Zarząd Powiatu Plockiego, Gmina Łąck, Nadleśnictwo Łąck, Agencja Nieruchomości Rolnych, Miasto Płock, Zarząd Okręgu Płocko – Włocławskiego Polskiego Związku Wędkarskiego), ustaliły m.in., że istnieje pilna konieczność budowy kanalizacji wokół jezior łąckich, umożliwiająca zagospodarowanie wszystkich ścieków w bezpośredniej zlewni jeziora. W 2010 r. pod kierunkiem WZMiUW, kontynuowane były prace w zakresie renaturyzacji jezior. Przeprowadzono m. in.:

- wykoszenie nadmiaru trzciny na Jeziorze Zdwońskim;
- odmulanie północno - zachodniej części Jeziora Zdwońskiego;
- implementację małży racicznicy zmiennej na sztucznych podłożach do Jeziora Zdwońskiego;
- przepompowanie wody z pompowni Dobrzyków do Jeziora Zdwońskiego i Ciechomskiego;
- monitoring jakości i ilości wód dopływających do Jeziora Zdwońskiego;
- konsolidację osadów dennych za pomocą bentonitu;
- wykonanie map batymetrycznych jezior, map ewidencyjnych, map do celów projektowych, projektów budowlanych, reklam, tablic informacyjnych;
- wykonanie zdjęć termowizyjnych w celu zlokalizowania potencjalnych miejsc zanieczyszczenia wód jezior ściekami;
- zastosowanie słomy jęczmiennej, która stanowi skuteczną ochronę przed sinicami.

Przeprowadzone zostały także badania wody jeziora Zdwońskiego przez WIOŚ. Badania wykazały, że wody dopływające do zbiornika zawierają mniejsze koncentracje fosforu i azotu. Wraz z odpływem

z jeziora usunięte zostało 14% azotu. Nie ma chemicznego sposobu usunięcia azotu z jeziora, jedyną możliwością zmniejszenia ładunku azotu w zbiorniku jest usuwanie roślinności makrofitowej, co czyni się poprzez jej wykaszanie. Uszczelnienie dna głównego dopływu, Wielkiej Strugi, wpłynęło na większy dopływ wody do jeziora. W 2010 r. z Wielkiej Strugi dopłynęło ok. 2,5 mln m³ wody, co spowodowało dużą wymianę wody w zbiorniku (wymianie uległo 2/3 objętości zbiornika). W 2010 r. zanotowano poprawę jakości wód jeziora w porównaniu do wcześniejszych badań. Na kolejne lata rozważane są badania nad zastosowaniem racicznicy małż jako sygnalizatora do monitoringu zanieczyszczeń w jeziorze. Na realizację przedsięwzięcia pn.: *Renaturyzacja jezior w gm. Łąck, pow. plocki* wydatkowano kwotę 274 477 zł.

Działanie 10

W ramach wdrażania Dyrektywy Azotanowej z dnia 12 grudnia 1991 r. dotyczącej ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego na terenie województwa mazowieckiego wyznaczono dwa programy działań w następujących Obszarach Szczególnie Narażonych (OSN):

- **zlewnia rzeki Sony** o powierzchni 406,64 km² obejmująca gminy w powiatach:
 - ciechanowskim: Sońsk, Regimin, Gołymin Ośrodek, Opinogóra Górna, Gmina Ciechanów, Miasto Ciechanów, Ojrzeń;
 - pułuskim: Świercze, Gzy;
- **wokół studni w m. Pniewnik** o powierzchni 4,66 km² obejmującej gminę Korytnica w powiecie węgrowskim.

OSN zostały wyznaczone ze względu na przekroczenia wartości 50 mg/l azotanów w wodach powierzchniowych i podziemnych. Programy są realizowane w latach 2008-2012 z możliwością przedłużenia na kolejny okres 4-letni. Nakładają one na rolników obowiązki związane ze stosowaniem Kodeksu Dobrej Praktyki Rolniczej oraz ograniczenia ilości stosowanych nawozów, aby poziom azotu w glebie nie przekroczył 170 kg/ha. Według badań przeprowadzonych przez WIOŚ w 2010 r. notowana jest poprawa jakości wód w gminie Korytnica. Jedynie w punkcie pomiarowym w studni Pniewnik wartości stężenia azotanów w wodach podziemnych zbliżały się do granicznej wartości dla stanu dobrego (50 mg/l), ale jej nie przekraczały. Mimo to ich podwyższona zawartość świadczy o utrzymującym się na tym terenie zagrożeniu zanieczyszczeniem wód azotanami i wymaga dalszej obserwacji. Ponadto w OSN zlewni rzek Sony i Dopływ z Przedwojewa stężenia azotanów we wszystkich badanych punktach występowały w I klasie wód bardzo dobrej jakości.

1.2.2. Ochrona powierzchni ziemi

Ochrona gleb użytkowanych rolniczo

Tabela 7

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Ochrona gleb użytkowanych rolniczo.*

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Prowadzenie systemowych badań określających zanieczyszczenia gleb użytkowanych rolniczo w ramach monitoringu krajowego.	IUNG, samorządy gmin: Ciechanów, Gzy, Czerwonka	↔
2.	Aktualizowanie map glebowo - rolnych, badania zasobności gleb jako podstawy do wyznaczania kolejności wapnowania i określenia właściwego nawożenia.	IUNG, Samorząd Województwa Mazowieckiego	↔
3.	Stosowanie zasad Dobrej Praktyki Rolniczej.	ARiMR, MODR, samorządy gmin i powiatów	↔
4.	Realizacja Krajowego Programu Rolnośrodowiskowego w zakresie ochrony gruntów rolnych.	MRiRW, ARiMR, MODR, Nadleśnictwo Myszyniec, samorządy gmin i powiatów, rolnicy indywidualni	→
5.	Prowadzenie prac rekultywacyjnych i zalesiania zdegradowanych gleb na obszarach użytkowanych rolniczo.	ARiMR, samorządy gmin i powiatów, rolnicy indywidualni	→

6.	Prowadzenie działalności edukacyjnej w zakresie prac agrotechnicznych (właściwe stosowanie nawozów).	Samorząd Województwa Mazowieckiego, MODR, samorządy gmin i powiatów	↔
7.	Szkolenie kadr dla realizacji programów rewitalizacji i rolnośrodowiskowych.	MRiRW, Samorząd Województwa Mazowieckiego, MODR, samorządy gmin i powiatów	↔
8.	Szkolenia rolników – upowszechnianie dobrych praktyk rolniczych.	MRiRW, Samorząd Województwa Mazowieckiego, MODR, samorządy gmin i powiatów, ARiMR, LINUST – Grupa Medialna	↔

samorządy powiatów, miast i gmin realizujące działania:

powiat: wołomiński.

miasta i gminy: Baranów, Baranowo, Ciechanów, Chynów, Czerwin, Czerwonka, Dębe Wielkie, Dzierżąnia, Góra Kalwaria, Grębków, Gzy, Gózd, Lelis, Lesznów, Łaskarzew, Mrozy, Mokobody, Opinogóra Górna, Piaseczno, Przesmyki, Pacyna, Radzanów, Rybno, Rusinów, Sabnie, Sanniki, Siennica, Sienno, Sońsk, Szulborze Wielkie, Sienno, Skaryszew, Staroźreby, Stromiec, Stupsk, Zakroczym, Zatory.

Działanie 1

Instytut Uprawy Nawożenia i Gleboznawstwa w Puławach - Państwowy Instytut Badawczy prowadzi co 5 lat monitoring chemizmu gleb ornych na terenie Polski. Ma on na celu śledzenie stanu właściwości fizycznych, fizykochemicznych i chemicznych gleb, gruntów ornych oraz zanieczyszczenia pierwiastkami śladowymi, wielopierścieniowymi węglowodorami aromatycznymi (WWA) i siarką siarczanową (S-SO₄). Wyniki badań zawartości metali ciężkich w wybranych punktach pomiarowych województwa mazowieckiego⁵ potwierdzają brak lub małe zanieczyszczenie gleb metalami ciężkimi na Mazowszu. Jedynie zanieczyszczenia gleby S-SO₄ występują w obszarach miejscowości: Biała, pow. płocki; Laskowiec pow. ostrołęcki; Świniarów, pow. łosicki i WWA w miejscowościach: Biała, pow. płocki; Garbatka Letnisko, pow. kozienicki; Kałuszyn, pow. miński; Michałowice, pow. pruszkowski.

Samorządy gmin: Ciechanów, Czerwonka, Gzy zleciły wykonanie badań próbek glebowych na zawartość przyswajalnych form fosforanu, potasu, magnezu oraz pH, w celu dokonania oceny stopnia chemicznej degradacji agrosystemów w działalności rolniczej.

Działanie 2

W lipcu 2008 r. do Mazowieckiego Systemu Informacji Przestrzennej włączona została numeryczna mapa glebowo-rolnicza o szczegółowości odpowiadającej skali 1:25 000 oraz inne numeryczne mapy tematyczne charakteryzujące środowisko glebowe województwa mazowieckiego. Mapy te wykonał IUNG, w ramach umowy zawartej z Marszałkiem Województwa Mazowieckiego. Zlecenie obejmowało opracowanie następujących map: mapa glebowo-rolnicza, mapa zawartości próchnicy w glebie, mapa zanieczyszczenia gleb, mapa pilności i zaleceń wapnowania gleb oraz mapa zakwaszenia gleb. W 2010 r. nie istniała konieczność aktualizacji powyższych map.

Działania 3, 6

MODR kontynuował swój udział w realizacji dwóch *Programów działań ograniczających odpływ azotu ze źródeł rolniczych dla obszarów szczególnie narażonych na terenie województwa mazowieckiego* tj. gminy Korytnica i dla zlewni rzeki Sony. Są to obszary wyodrębnione w naszym województwie przez RZGW w oparciu o wyniki badań i analiz jakości wody, w związku z realizacją w Polsce Unijnej Dyrektywy Azotanowej.⁶

⁵ *Monitoring Chemizmu Gleb Ornych Polski w latach 2005-2007*, IOŚ Warszawa 2008.

⁶ Dyrektywa Rady 91/676/EWG z dnia 12 grudnia 1991 r. dotycząca ochrony wód przed zanieczyszczeniami powodowanymi przez azotany pochodzenia rolniczego

Program dla zlewni rzeki Sony realizowany jest na terenie następujących gmin: Ciechanów, Ciechanów Miasto, Regimin, Opinogóra Górna, Gołymin Ośrodek, Sońsk, Ojrzeń, Świercze i Gzy. W czerwcu 2010 r. MODR Warszawa oddział Poświętne w Płońsku, wspólnie z CDR w Radomiu, zorganizowali, w ramach projektu Baltic Agreement, warsztaty dla rolników prowadzących gospodarstwa rolne na terenie OSN – zlewni rzeki Sony. W warsztatach wzięło udział 32 rolników z 9 gmin województwa. W trakcie warsztatów przedstawiono m.in. *Czteroletni raport z wdrażania dyrektywy azotanowej (91/676/EWG) na obszarze RZGW w Warszawie oraz Program działań dla Obszarów Szczególnie Narażonych – zlewni rzeki Sony.*

W ramach realizacji programów działań dla OSN na terenie województwa mazowieckiego w 2010 r. uzyskano następujące rezultaty:

- zrealizowano 12 szkoleń, podczas których przeszkolono 274 rolników;
- sporządzono 32 bilanse nawozowe w gospodarstwach objętych Programami, które stanowią podstawę prawidłowego gospodarowania nawozami naturalnymi w gospodarstwie rolnym;
- doradcy rolniczy MODR udzielili 209 porad indywidualnych z omawianego zakresu;
- świadczono pomoc w wypełnianiu 200 kart dokumentacyjnych;
- sporządzono 7 oświadczeń dotyczących pobierania próbek glebowych oraz 1 oświadczenie informujące o podjęciu i realizacji zarządzeń pokontrolnych.

Więcej informacji na temat wdrażania programów działań na rzecz ograniczenia wpływu zanieczyszczeń azotowych ze źródeł rolniczych oraz badań jakości wód w punktach zlokalizowanych na obszarach narażonych na odpływ związków azotu ze źródeł rolniczych, umieszczono w opisie celu szczegółowego – *Ograniczenie odprowadzania nieoczyszczonych ścieków do wód.*

Działanie 4, 7

W 2010 r. w ramach *Krajowego Programu Rolnośrodowiskowego* w zakresie ochrony gruntów rolnych opracowano 1 897 nowych 5-letnich szczegółowych planów rolnośrodowiskowych.

MODR przeszkolił 2 286 osób z zakresu problematyki rolnośrodowiskowej.

24 pracowników MODR zdobyło uprawnienia doradcy rolnośrodowiskowego. Stanowią oni kadrę doradczą rolników w zakresie zasad i obowiązków pozwalających na uczestnictwo w programie rolnośrodowiskowym.

Działanie 5

Działanie opisane w Celu głównym IV - *Zwiększenie lesistości i ochrona lasów*, w celu szczegółowym – *poprawa lesistości.*

Działanie 8

Na terenie województwa działalność doradczą ukierunkowaną na poprawę konkurencyjności polskiego sektora rolnego oraz podnoszenie poziomu kwalifikacji zawodowych mieszkańców obszarów wiejskich prowadzi MODR w Warszawie. W 2010 r. MODR był organizatorem:

- konferencji: *Prawidłowa agrotechnika i ochrona rzepaku a zjawisko odporności organizmów szkodliwych*, oddział Poświętne w Płońsku;
- targów edukacyjnych pod hasłem: *Wiedza i aktywność szansą na sukces*, oddział Poświętne w Płońsku;
- szkolenia: *Fundusze PROW 2007-2013 - Różnicowanie w kierunku działalności rolniczej*, oddział w Bielicach;
- szkolenia: *Promocja regionu poprzez produkt tradycyjny i regionalny*, oddział w Bielicach.

Równocześnie MODR organizował szkolenia dla rolników indywidualnych w poszczególnych gminach województwa mazowieckiego. Tematyka szkoleń najczęściej dotyczyła przestrzegania zasad dobrej praktyki rolniczej, programów rolnośrodowiskowych – PROW 2007-2013, właściwego stosowania nawozów oraz zasad wzajemnej zgodności (cross compliance).

Ponadto ośrodek prowadzi działalność informacyjną i wydawniczą poprzez publikację miesięcznika *Wieś Mazowiecka* oraz materiałów informacyjno-szkoleniowych w formie broszur, katalogów i folderów.

Rekultywacja terenów zdegradowanych

Tabela 8

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Rekultywacja terenów zdegradowanych.*

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Likwidacja magazynów i mogilników, a następnie rekultywacja gleby i ziemi po usuniętych odpadach.	Samorząd Województwa Mazowieckiego, powiaty: białobrzeski, kozienicki, mławski, przasnyski, sokołowski, szydłowiecki, zwoleński, żyrardowski, Nadleśnictwo Dobieszyn	→
2.	Rekultywacja terenów zdegradowanych (w tym terenów przemysłowych).	samorządy gmin i powiatów, przedsiębiorstwa	→
3.	Realizacja programów naprawczych na obszarach, na których wystąpiło przekroczenie standardów jakości gleby i ziemi, wskazanie zakresu, sposobu przeprowadzenia rekultywacji gleby i terminu zakończenia rekultywacji.	RDOŚ, przedsiębiorstwa	→
4.	Kompleksowa rekultywacja i zagospodarowanie starych składowisk.	samorządy gmin, miast i powiatów	→

samorządy powiatów, miast i gmin realizujące działania:

powiaty: białobrzeski, kozienicki, makowski, mławski, przasnyski, radomski, sokołowski, szydłowiecki, wołomiński, zwoleński i żyrardowski.

miasta i gminy: Bodzanów, Bulkowo, Ciepiałów, Ciechanów, Garbatka Letnisko, Chlewiska, Lelis, Łaskarzew, Milanówek, Pruszków, Mińsk Mazowiecki, Płock, Pokrzywnica, Przasnysz, Sońsk, Teresin, Wierzbica, Zakroczym.

przedsiębiorstwa realizujące działania: ArcelorMittal Warszawa Sp. z o.o., BUMAR Sp. z o.o., DANTEX S.A. Konstancin Jeziorna, DAR-Trans Przesławice, Elektrownia KOZIENICE S.A., Eco-Service Sochaczew, Przedsiębiorstwo Eksploatacji Rurociągów Naftowych *Przyjaźń* S.A., P. H. U. Ardomet-Cynkomet w Radomiu, OKTAN-PLUS w Kozerkach, Polski Koncern Naftowy ORLEN S.A., Polskie Linie Lotnicze LOT S.A., Sater Otwock Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Usług Komunalnych w Ciechanowie Sp. z o.o., Vattenfall Heat Poland S.A., Złomeczek – Punkt Skupu Złomu w Gałkowie.

Działanie 1

Zgodnie z zapisami WPGO jednostkami wdrażającymi zadanie polegające na likwidacji mogilników na swoim terenie zostały samorządy powiatowe i Lasy Państwowe. Jednakże, ze względu na fakt, że jednostki nie podejmowały działań oraz nie dysponowały środkami finansowymi na ten cel, Samorząd Województwa Mazowieckiego podjął się roli koordynatora procesu likwidacji pozostałych 8 mogilników i 1 magazynu przeterminowanych środków ochrony roślin. Wobec powyższego, w lutym 2010 r. pomiędzy Województwem Mazowieckim a powiatami: białobrzeskim, kozienickim, mławskim, przasnyskim, sokołowskim, szydłowieckim, zwoleńskim i żyrardowskim oraz Nadleśnictwem Dobieszyn zostały podpisane porozumienia w sprawie podjęcia wspólnych działań w celu zrealizowania zadania, które zostało sfinansowane ze środków NFOŚiGW i WFOŚiGW. W wyniku realizacji zadania w 2010 r.:

- zlikwidowano 7 mogilników i 1 magazyn przeterminowanych środków ochrony roślin;
- usunięto i unieszkodliwiono 377,55 Mg przeterminowanych środków ochrony roślin pochodzących z 7 mogilników i 1 magazynu;
- usunięto i unieszkodliwiono 2 799,67 Mg zanieczyszczonego gruntu;
- usunięto i unieszkodliwiono 209,49 Mg zanieczyszczonego gruzu;
- zrekultywowano teren o powierzchni 1 176,125 m².

W oparciu o założoną sieć piezometrów w latach następnych wprowadzony będzie raz w roku monitoring miejsc po likwidacji mogilników i magazynu. Zgodnie z zawartymi porozumieniami będzie to realizowane przez właściwe miejscowo starostwa powiatowe.

Do zlikwidowania pozostał 1 mogilnik, gdyż w trakcie prowadzenia prac, ze względu na okoliczności stwarzające zagrożenie dla zdrowia i życia ludzi, a także środowiska, podjęto decyzję o odstąpieniu od likwidacji mogilnika Zajezerze - Nagórnik w powiecie kozienickim.

Działanie 2

Na terenie województwa mazowieckiego występuje stosunkowo mały udział gruntów zdegradowanych i zdewastowanych. Wg danych GUS na koniec 2010 r. grunty te zajmowały ogółem 4 007 ha, tj. 0,11% powierzchni województwa. Z ogólnej powierzchni gruntów wymagających rekultywacji, aż 94% to grunty zdewastowane, czyli takie, który utraciły swoją wartość użytkową. W raportowanym roku zrekultywowano i zagospodarowano jedynie 98 ha gruntów, co świadczy o wolnym tempie rekultywacji tych terenów. Głównym kierunkiem rekultywacji jest rolnictwo (75%). Obszary przemysłowej degradacji gleb występują punktowo w rejonach m.st. Warszawy, Koźmierz, Płocka, Ostrołęki, Milanówka i Radzymina.

Działanie 3

W ramach realizacji działania w 2010 r. Regionalny Dyrektor Ochrony Środowiska w Warszawie wydał 23 decyzje uzgadniające warunki przeprowadzenia działań naprawczych, z czego 14 decyzji dotyczyło szkód w powierzchni ziemi. RDOŚ do 31 grudnia 2010 r. otrzymał 5 dokumentacji potwierdzających zakończenie rekultywacji. Omawiane szkody wystąpiły w miejscowościach: Helenka, Miszewko Strzałkowskie, Szeligi, Policzna, Radom, Gulin, Zastruże, Żelechów, Konstancin Jeziorna, Kozerki, Gołki, Przęsławice i Sochaczew.

Działanie 4

Rozpoczęto, kontynuowano lub zakończono rekultywacje terenów zdegradowanych na składowiskach odpadów w 12 miejscowościach: Bodzanów, Ciepilów, Pokrzywnica, Ciechanów, Mińsk Mazowiecki, Pruszków, Warszawa, Otwock, Sońsk, Wierzbica, Zakroczym i Teresin. Ponadto opracowano dokumentację na rekultywację składowisk w miejscowościach: Bulkowo, Garbatka Letnisko oraz Lelis.

1.2.3. Gospodarka odpadami

Aktualizacja Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami

Tabela 9

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Aktualizacja Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami.*

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	<p>Współdziałanie i współpraca z administracją samorządową, rządową, przedsiębiorcami, organizacjami społecznymi, stowarzyszeniami, instytucjami kontrolnymi, do kompetencji których należą przedstawione cele w dziedzinie gospodarki odpadami, w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none">- zwiększanie świadomości ekologicznej mieszkańców województwa mazowieckiego w zakresie prawidłowego funkcjonowania gospodarki odpadami komunalnymi,- objęcia wszystkich mieszkańców województwa zorganizowanym zbieraniem odpadów do końca 2007 r.,- objęcia wszystkich mieszkańców województwa systemem selektywnego zbierania odpadów najpóźniej do końca 2007 r., <p>w zakresie:</p> <ul style="list-style-type: none">odpadów zielonych z parków i ogrodów, papieru i tektury, odpadów opakowaniowych ze szkła, tworzyw sztucznych i metali, odpadów niebezpiecznych w strumieniu odpadów komunalnych (w tym: zużyte baterie i akumulatory, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, przeterminowane leki, chemikalia), odpadów wielkogabarytowych i odpadów remontowych,- doskonalenia systemu selektywnej zbiórki odpadów w celu osiągnięcia odpowiednich poziomów odzysku i recyklingu dla osiągnięcia odpowiednich limitów odzysku i recyklingu odpadów,- zamknięcia do końca 2009 r. wszystkich składowisk niespełniających standardów UE,- eliminacji praktyk nielegalnego składowania odpadów,- zwiększenia odzysku i unieszkodliwiania (poza składowaniem) odpadów, poprzez wdrażanie nowych technologii spełniających wymagania BAT,	Samorząd Województwa Mazowieckiego, samorządy miast, gmin i powiatów, przedsiębiorcy, Lasy Państwowe, KPN, Komenda Wojewódzka Policji w Radomiu	→

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
	- kontynuacji uporządkowania systemu gospodarki odpadami komunalnymi w województwie, ze szczególnym uwzględnieniem tworzenia ponad lokalnych struktur organizacyjnych.		

samorządy powiatów, miast i gmin realizujące działania:

powiaty: kozienicki, makowski, płocki, wyszkowski, wołomiński, radomski.

miasta i gminy: Andrzejewo, Baranowo, Belsk Duży, Białobrzegi, Bielany, Błędów, Borkowice, Borowie, Brańszczyk, Brochów, Brwinów, Bulkowo, Celestynów, Ceranów, Chlewiska, Chynów, Ciechanów, Ciepiałów, Czarnia, Czernice Borowe, Czerwin, Czerwonka, Dąbrówka, Dębe Wielkie, Długosiodło, Dobre, Drobin, Duninów, Dzierżążnia, Dzierzgowo, Garbatka Letnisko, Garwolin, Gąbin, Gliniojeck, Gostynin, Gozdowo, Góra Kalwaria, Górzno, Gózd, Grabów n. Pilicą, Grębków, Grodzisk Mazowiecki, Grudusk, Gzy, Halinów, Huszlew, Izabelin, Jabłonna, Jabłonna Lacka, Jaktorów, Jakubów, Jasieniec, Jedlińsk, Jednorozec, Józefów, Kadzidło, Kampinos, Kałuszyn, Karczew, Karniewo, Kazanów, Klembów, Kobyłka, Kołbiel, Korczew, Korytnica, Kosów Lacki, Kotuń, Kowala, Kozienice, Krasne, Latowicz, Legionowo, Lelis, Lesznawola, Leszno, Lipsko, Liw, Lubowidz, Łaskarzew, Łochów, Łosice, Łyse, Maciejowice, Małkinia Górna, Mała Wieś, Marki, Michałowice, Miastków Kościelny, Miedzna, Milanówek, Mińsk Mazowiecki, Mirów, Mława, Mochowo, Mogielnica, Mordy, Mrozy, Mszczonów, Nasielsk, Nieporęt, Nowa Sucha, Nowe Miasto nad Pilicą, Nowe Miasto, Nowy Duninów, Nowy Dwór Mazowiecki, Nur, Olszanka, Olszewo-Borki, Opinogóra Górna, Otwock, Osieck, Ostrołęka, Ostrów Mazowiecka, Ożarów Mazowiecki, Paprotnia, Piaseczno, Pionki, Platerów, Płock, Płońsk, Pniewy, Podkowa Leśna, Pokrzywnica, Prażmów, Pruszków, Przasnysz, Przesmyki, Przyłęk, Przysucha, Przytyk, Pułtusk, Raciąż, Radom, Radzanów, Raszyn, Regimin, Różan, Rusinów, Rybno, Rząśnik, Sabnie, Sadowne, Sanniki, Sarnaki, Serock, Siedlce, Siennica, Sienno, Sierpc, Skaryszew, Skórzec, Słubice, Sobienie - Jeziory, Sobolew, Sochaczew, Sochocin, Sokołów Podlaski, Sońsk, Stara Biała, Staroźreby, Stanisławów, Sterdyń, Stoczek, Stromiec, Strzegowo, Stupsk, Suchożebry, Sulejówek, Sypniewo, Szczawin Kościelny, Szczutowo, Szelków, Szulborze Wielkie, Szydłowiec, Tarczyn, Teresin, Trojanów, Warka, m.st. Warszawa, Węgrów, Wieczfnia Kościelna, Więzowna, Wieliszew, Wilga, Wiskitki, Wiśniewo, Wodynie, Wyszków, Wyszogród, Zabrodzie, Zakroczym, Zatory, Ząbki, Zbuczyn, Zielonka, Zwoleń, Zręby Kościelne, Żelechów, Żyrardów.

przedsiębiorstwa realizujące działania: BYŚ, Dr. Oetker Polska Sp. z o.o., Koleje Mazowieckie – KM Sp. z o.o., Kingspan Sp. z o.o., Kozienicka Gospodarka Komunalna Sp. z o.o., PHU Czyste Środowisko, PHU LEKARO, PKP Energetyka, Polonia Serwis Sp. z o.o., Radomskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej RADPEC S.A., Miejski Zakład Oczyszczania w Wołominie, PKN ORLEN S.A., RWE Stoen S.A., Tramwaje Warszawskie Sp. z o.o., Orlen Eko Sp. z o.o., Orlen Oil Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Produkcyjno Usługowo Handlowe Radom - Radkom Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Płońsku Sp. z o.o., ArcelorMittal Warszawa Sp. z o.o., Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Sierpcu, Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej w Mszczonowie, ZAP Sznajder Batterien S.A., ZE LAMINA S.A., Zakład Usługowo Handlowy Auto Baks, Żuromińskie Zakłady Komunalne Sp. z o.o.

jednostki rządowe i inne instytucje realizujące działania: Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie, Nadleśnictwo Ciechanów, Nadleśnictwo Gostynin, Nadleśnictwo Myszyniec, Kampinoski Park Narodowy.

Działanie 1

W województwie mazowieckim obowiązuje *Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2007-2011 z uwzględnieniem lat 2012-2015* (WPGO). Dokument przedstawia działania zmierzające do utworzenia nowoczesnego i skutecznego systemu gospodarowania odpadami na lata 2007-2015, zgodnego z *Polityką Ekologiczną Państwa w latach 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016* i *Krajowym planem gospodarki odpadami 2010*. Celem WPGO jest zintegrowanie gospodarki odpadami na Mazowszu w sposób zapewniający szeroko pojmowaną ochronę środowiska oraz uwzględniający obecne i przyszłe uwarunkowania ekonomiczne. Plan obejmuje pełen zakres informacji dotyczących głównych rodzajów odpadów powstających w województwie mazowieckim, a w szczególności odpadów komunalnych, niebezpiecznych i innych rodzajów odpadów. Określono w nim również bieżące problemy i wskazano słabe strony systemu, sformułowano priorytety, cele i zadania z zakresu gospodarki odpadami.

Załącznikiem do WPGO jest *Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Województwa Mazowieckiego*.

W ramach wdrażania WPGO, Samorząd Województwa Mazowieckiego prowadził liczne akcje informacyjne i edukacyjne, w tym:

- wydruk 6.000 szt. plakatów pn.: *Baterie i akumulatory*, w celu propagowania prawidłowego postępowania z odpadami niebezpiecznymi w postaci zużytych baterii (dystrybucja w 2011 r. do szkół na terenie województwa mazowieckiego);
- organizacja seminarium szkoleniowego pt.: *Usuwanie i unieszkodliwianie azbestu z terenu województwa mazowieckiego – Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 - 2032, sposoby przeprowadzania inwentaryzacji, sprawozdawczość oraz możliwości pozyskiwania środków z WFOŚiGW w Warszawie*, na którym zaprezentowano *Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032* oraz zagadnienia związane z prawidłową realizacją procesu usuwania wyrobów zawierających azbest i możliwości pozyskania środków na ten cel (spotkanie dla przedstawicieli jednostek samorządu terytorialnego oraz wojewódzkich samorządowych jednostek organizacyjnych);
- organizacja seminarium szkoleniowego pt.: *Obowiązki użytkownika urządzeń i instalacji zawierających PCB – wykorzystanie, dekontaminacja, unieszkodliwienie* (skierowane do przedsiębiorców i osób fizycznych z terenu województwa).

Najważniejsze działania realizowane przez jednostki samorządu terytorialnego to:

- wdrażanie systemu selektywnej zbiórki odpadów, w ramach którego: zostały zakupione nowe pojemniki; organizowano zbiórkę odpadów wielkogabarytowych, zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego, baterii i akumulatorów, szkła, tworzywa sztucznego makulatury; organizowano szkolenia dla mieszkańców i młodzieży szkolnej;
- likwidacja nielegalnych miejsc składowania odpadów komunalnych;
- otwarcie w styczniu 2010 r. Zakładu Zagospodarowania Odpadów Poświętne k. Płońska (inwestycja zrealizowana przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Płońsku Sp. z o.o., mająca na celu zagospodarowanie odpadów w sposób zapewniający ograniczenie do minimum składowania odpadów, odzyskanie z odpadów surowców, które mogą być wykorzystane gospodarczo oraz usunięcie ze składowanych odpadów substancji, które w sposób szczególnie zanieczyszczają środowisko);
- organizacja referendum w sprawie przejścia od mieszkańców obowiązku pozbywania się zebranych na terenie nieruchomości odpadów (gm. Dobre).

W 2010 r. na terenie województwa zebrano ogółem ok. 1 573 tys. Mg odpadów komunalnych, w tym ok. 1 434 tys. Mg odpadów zmieszanych i ok. 139 tys. Mg selektywnie zebranych (co stanowi 8,9% odpadów komunalnych). W przeliczeniu na 1 mieszkańca województwa zebrano 300 kg odpadów komunalnych. 75 % mieszkańców Mazowsza objętych jest systemem zorganizowanego odbioru odpadów komunalnych.

W 2010 r. na terenie województwa mazowieckiego funkcjonowało 75 składowisk odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne, przyjmujących odpady komunalne, z czego w ciągu roku zamknięto 7.

Wg stanu na koniec grudnia 2010 r. wymagania dyrektywy 1999/31/WE⁷ spełniały 43 składowiska przyjmujące odpady komunalne. Jest to o 5 składowisk więcej niż w 2009 r. Do modernizacji zakwalifikowano 15 składowisk przyjmujących odpady komunalne. Do zamknięcia przeznaczono 10 składowisk.

Na terenie województwa obowiązuje *Program usuwania wyrobów zawierających azbest z terenu Województwa Mazowieckiego*. Kluczowym celem ujętym w programie jest usunięcie i unieszkodliwienie do 2032 r. wszystkich wyrobów zawierających azbest z terenu Mazowsza.

Program usuwania wyrobów zawierających azbest posiada 227 gmin z terenu Mazowsza, co stanowi 72% gmin województwa.⁸

⁷ Dyrektywa 1999/31/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie składowania odpadów (Dz.U.U.E.L.99.182.1).

⁸ Zgodnie z *Informacją o realizacji w latach 2009 – 2010 Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa, maj 2011 r.

Województwo mazowieckie prowadzi Bazę Azbestową dostępną za pośrednictwem Internetu, tworzoną na zlecenie Ministra Gospodarki i finansowaną ze środków budżetowych, będących w jego dyspozycji. Baza stanowi narzędzie do gromadzenia i przetwarzania informacji o zinwentaryzowanych wyrobach zawierających azbest. Z Bazy Azbestowej korzysta jedynie 128 jednostek samorządu terytorialnego z terenu województwa mazowieckiego (co stanowi 41% gmin i miast).⁹

Poza Bazą Azbestową, informacje ilościowe i jakościowe o wytworzonych i unieszkodliwionych odpadach azbestowych znajdują się w bazie Wojewódzkiego Systemu Odpadowego (WSO).

Zebrane dane z baz wojewódzkich stanowią jeden z podstawowych elementów monitoringu realizacji zadań objętych *Programem Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032*.

Na terenie województwa zinwentaryzowano 1,61 mln Mg odpadów zawierających azbest, a w 2010 r. usunięto łącznie – 7 203,117 Mg.¹⁰

Jedyną możliwą do zastosowania formą unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest jest składowanie. W przypadkach określonych rozporządzeniem, wyroby wycofane z eksploatacji w postaci rur i złączy mogą być pozostawione w ziemi.

Na terenie województwa funkcjonuje jedna kwatera o pojemności 45 000 m³, przyjmująca odpady zawierające azbest o kodzie 17 06 05 (materiały konstrukcyjne zawierające azbest). Wypełnienie kwatery na koniec 2010 r. wynosiło 93,34 Mg (ok. 0,2%). Kwatera zlokalizowana jest na składowisku odpadów innych niż niebezpieczne i obojętne w miejscowości Rachocin, gm. Sierpc, powiat sierpecki.

1.2.4. Poprawa jakości powietrza atmosferycznego

Zmniejszenie przekroczeń dopuszczalnych poziomów stężeń

Tabela 10

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Zmniejszenie przekroczeń dopuszczalnych poziomów stężeń.*

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Przygotowanie i realizacja programów ochrony powietrza poprzez kontynuację lub podjęcie działań naprawczych wyznaczonych w wyniku corocznych ocen jakości powietrza.	Samorząd Województwa Mazowieckiego, samorzady miast i gmin, zarządcy budynków	→
2.	Działania kontrolne dotyczące realizacji rozporządzeń Wojewody Mazowieckiego i uchwał Sejmiku Województwa Mazowieckiego dotyczących programów ochrony powietrza.	Samorząd Województwa Mazowieckiego	→
3.	Wprowadzenie monitoringu emisji zanieczyszczeń w najważniejszych źródłach, takich jak: ciepłownie, elektrociepłownie i kotłownie w celu eliminacji przekroczeń.	przedsiębiorstwa energetyki cieplnej	↑
4.	Dalszy systematyczny monitoring imisji zanieczyszczeń powietrza, który pozwoli prawidłowo ocenić jego stan oraz podjąć odpowiednie działania.	WIOŚ, Starostowie, Samorząd Województwa Mazowieckiego	↔

Działanie 1, 2

W związku z wejściem w życie zapisów art. 19 ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. *o zmianie niektórych ustaw w związku ze zmianami w podziale zadań i kompetencji administracji terenowej* (Dz. U. Nr 175, poz. 1462 z późn. zm.), zgodnie z art. 91 ust. 3 i 5 ustawy z dnia 27 kwietnia 2001 r. *Prawo ochrony środowiska* (Dz. U. z 2008 r., Nr 25, poz. 150 z późn. zm.) programy ochrony powietrza (POP), od dnia 1 stycznia 2008 r., określa w drodze uchwały sejmik województwa. Programy ochrony powietrza określa się dla stref, w których poziom choćby jednej substancji przekracza poziom dopuszczalny powiększony o margines tolerancji lub poziom docelowy.

Do chwili obecnej uchwalonych zostało 20 programów ochrony powietrza. W 2010 r. nie było konieczności uchwalenia nowych POP przez Sejmik Województwa Mazowieckiego. Realizowana była natomiast część działań naprawczych oraz kierunki działań określone w programach ochrony powietrza.

⁹ Stan na koniec listopada 2011 r., źródło: UMWM.

¹⁰ Stan na koniec listopada 2011 r., po zamknięciu *Rejestru substancji stwarzających szczególne zagrożenie dla środowiska*, źródło: UMWM.

Do Ministra Środowiska – zgodnie z art. 94 ust. 2a i 2b ustawy POŚ przekazane zostały sprawozdania z realizacji działań naprawczych zmierzających do osiągnięcia poziomów dopuszczalnych pyłu zawieszonego PM10 w powietrzu oraz sprawozdanie z realizacji kierunków działań zmierzających do osiągnięcia poziomu docelowego ozonu w powietrzu, które obejmowały m.in. 2010 r.

Działania 3, 4

W 2010 r. starostwa powiatowe oraz urzędy miejskie na prawach powiatów z terenu województwa mazowieckiego wydały 142 pozwolenia na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza oraz 6 pozwoleń zintegrowanych. Natomiast Marszałek Województwa Mazowieckiego wydał 13 pozwoleń na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza (w tym 8 decyzji zmieniających pozwolenia) oraz 93 pozwolenia zintegrowane (w tym 77 decyzji zmieniających pozwolenia).

Organy wydające pozwolenia na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza oraz pozwolenia zintegrowane sprawują kontrolę obowiązków nałożonych w pozwoleniach oraz wynikających z rozporządzeń wydanych na podstawie ustawy POŚ.

Ograniczenie emisji niskiej

Tabela 11
Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Ograniczenie emisji niskiej.*

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Dalsze podłączanie obiektów do miejskiej sieci ciepłej oraz zmianę czynnika grzewczego z paliwa stałego na gazowe bądź olejowe.	samorządy miast i gmin, przedsiębiorstwa energetyki ciepłej, zarządcy budynków	→
2.	Realizacja zadań przewidzianych dla poprawy infrastruktury drogowej.	samorządy miast, gmin i powiatów, GDDKiA, MZDW	↔
3.	Modernizacja taboru komunikacji autobusowej.	samorządy miast i gmin, zakłady komunikacji miejskiej	↔
4.	Likwidacja palenisk domowych opalanych węglem poprzez zamianę na bardziej przyjazne dla środowiska (gazowe lub elektryczne).	zarządcy budynków, indywidualne gospodarstwa domowe	→
5.	Termomodernizacja budynków.	samorządy miast, gmin i powiatów, Samorząd Województwa Mazowieckiego, jednostki rządowe, przedsiębiorstwa	↔
6.	Budowa sieci gazowych na terenach wiejskich i cennych pod względem przyrodniczym.		→
7.	Wprowadzanie indywidualnych liczników ciepła.	samorządy miast, gmin i powiatów, przedsiębiorstwa	↔

samorządy powiatów, miast i gmin realizujące działania:

powiaty: białobrzeski, ciechanowski, garwoliński, grodziski, gostyniński, kozienicki, miński, mławski, nowodworski, ostrołęcki, ostrowski, otwocki, piaseczyński, płocki, płoński, przasnyski, przysuski, pułtuski, radomski, siedlecki, sierpecki, sochaczewski, szydłowiecki, warszawski zachodni, wyszkowski, zwoleński, żuromiński, żyrardowski.

miasta i gminy: Andrzejewo, Baranów, Białobrzegi, Bielany, Biezuń, Błędów, Bodzanów, Brańszczyk, Brwinów, Bulkowo, Ciechanów, Ciepiałów, Czarnia, Czerwińsk n. Wisłą, Dębe Wielkie, Długosiodło, Dobre, Drobin, Dzierżążnia, Garbatka Letnisko, Garwolin, Gielniów, Głowaczów, Gołym Ośrodek, Gostynin, Gozdowo, Grębków, Grójec, Grudusk, Góra Kalwaria, Górzno, Gzy, Huszlew, Iłża, Izabelin, Jabłonna, Jabłonna Lacka, Jakubów, Jastrzębia, Jedlińsk, Jednorozec, Kampinos, Karczew, Karniewo, Kazanów, Kołbiel, Korczew, Kozienice, Krasne, Legionowo, Lelis, Lesznów, Lipowiec Kościelny, Liw, Lubotyń, Lubowidz, Łaskarzew, Łochów, Łomianki, Łosice, Maciejowice, Miedzna, Mirów, Mława, Mińsk Mazowiecki, Mochowo, Mogielnica, Mordy, Mszczonów, Myszyniec, Nasielsk, Nowy Dwór Mazowiecki, Nowy Duninów, Olszewo Borki, Ostrołęka, Ostrów Mazowiecka, Otwock, Ożarów Mazowiecki, Pacyna, Piaseczno, Pilawa, Platerów, Płock, Płoński, Pniewy, Podkowa Leśna, Pokrzywnica, Policzna, Prażmów, Promna, Pruszków, Przasnysz, Przesmyki, Przyłek, Przysucha, Przytyk, Pułtusk, Radom, Radzymin, Raszyn, Różan, Rusinów, Rybno, Sabnie, Sadowne, Siennica, Sierpc, Sobolew, Sochaczew, Sochocin, Sokołów Podlaski, Somianka, Sońsk, Sterdyń, Stoczek, Stromiec, Stupsk, Suchozębry, Sypniewo, Szczawin Kościelny, Szulborze Wielkie, Szydłowo, Tarczyn, Tczów, Teresin, Troszyn, Warka, Warszawa, Wąsewo, Węgrów, Wieliszew, Wierzbica, Wilga, Wiśniewo, Wyszków,

Zabrodzie, Zakroczym, Zaręby Kościelne, Zatory, Ząbki, Zielonka, Zwolen, Żabia Wola, Żelechów, Żuromin, Żyrardów.

przedsiębiorstwa realizujące działania: Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej w Ciechanowie Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej w Sochaczewie Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Energetyczne w Siedlcach Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej w Płońsku Sp. z o.o., RWE Stoen Operator, Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Makowie Mazowieckim, Zakład Energetyki Ciepłej w Wołominie Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Żyrardów Sp. z o.o., Radomskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej RADPEC S.A, Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska Ostrołęka, Zakład Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Nowym Dworze Mazowieckim, Kozienicka Gospodarka Komunalna Sp. z o.o., Instytut Problemów Jądrowych, Zakład Gospodarki Mieszkaniowej w Sierpcu, PKP Energetyka, Pruszkowska Spółdzielnia Mieszkaniowa, TBS Pułtusk, TBS Zieleń Miejska, Tramwaje Warszawskie Sp. z o.o.

jednostki rządowe i inne instytucje realizujące działania: Komenda Główna Policji w Warszawie, Instytut Farmaceutyczny, Komenda Stołeczna Policji, Komenda Wojewódzka Policji w Radomiu, Kampinoski Park Narodowy, Parafia w Garwolinie, Parafia w Michalczewie, Parafia Św. Tekli w Ciechanowie, Zakon Nawiedzenia NMP w Warszawie, Muzeum Regionalne w Siedlcach.

Działanie 1, 4

Na terenie województwa mazowieckiego w 2010 r. realizowano szereg inwestycji, polegających na podłączaniu obiektów do miejskiej sieci ciepłej oraz zmianę czynnika grzewczego z paliwa stałego na gazowe bądź olejowe. Przedsięwzięcia te w głównej mierze realizowane były przez samorządy miast i gmin oraz przedsiębiorstwa energetyki ciepłej.

Podłączanie istniejących obiektów do miejskiej sieci ciepłej powoduje likwidację indywidualnych palenisk węglowych, pieców i kotłowni przydomowych będących źródłem niskiej emisji, natomiast podłączanie nowobudowanych obiektów powoduje efektywne wykorzystanie infrastruktury ciepłowniczej oraz zapobiega powstawaniu nowych źródeł niskiej emisji. Niewątpliwie realizacja tych działań przyczynia się do obniżania poziomu zanieczyszczeń powietrza.

Działanie 2

W ramach działalności Mazowieckiego Zarządu Dróg Wojewódzkich w Warszawie zostało wyremontowanych, zmodernizowanych i wybudowanych 27 km dróg wraz z mostami za kwotę 90 232 tys. zł, w tym 65 509 tys. zł stanowiły środki Samorządu Województwa Mazowieckiego (pozostałe koszty - dotacja UE – RPO WM).

Przeprowadzone przez MZDW inwestycje w 2010 r. to m. in.:

- budowa drogi wojewódzkiej nr 627 wraz z przeprawą mostową przez rzekę Bug na terenie gminy Małkinia Górna;
- rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 618 w miejscowości Wyszaków;
- rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 618 na terenie gminy Pułtusk;
- rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 580 na terenie gminy Stare Babice;
- rozbudowa skrzyżowania drogi wojewódzkiej nr 567 w miejscowości Boryszew Nowe;
- remont obiektu mostowego przez rzekę Sierpnicę w miejscowości Sierpc w ciągu drogi wojewódzkiej nr 541;
- przebudowa drogi wojewódzkiej nr 620 na terenie gminy Gzy;
- rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 559 na terenie gminy Stara Biała;
- przebudowa drogi wojewódzkiej nr 645 na terenie gminy Łyse;
- rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 728 na terenie gminy Mogielnica;
- rozbudowa drogi wojewódzkiej nr 727 na terenie gmin Potworów i Przysucha.

Najważniejsze inwestycje realizowane na Mazowszu w 2010 r. przez Generalną Dyрекcję Dróg Krajowych i Autostrad:

- budowa autostrady A-2 Stryków – Konotopa;
- budowa drogi S-2 Konotopa – Puławska wraz z budową łącznika z Międzynarodowy Port Lotniczy Okęcie i ul. Marynarską (S-79) w Warszawie;
- budowa drogi S-8 Konotopa – ul. Powązkowska w Warszawie;
- przebudowa drogi S-8 na odcinku ul. Powązkowska – Marki;

- budowa drogi S-7 Grójec – Białobrzegi;
- przebudowa drogi krajowej nr 2 Zakręt – Siedlce;
- budowa obwodnicy Serocka w ciągu drogi krajowej nr 61;
- budowa obwodnicy Żyrardowa w ciągu drogi krajowej nr 50;
- budowa obwodnicy Mińska Mazowieckiego w ciągu autostrady A-2;
- budowa obwodnicy Mszczonowa w ciągu drogi krajowej nr 50;
- budowa obwodnicy Gostynina w ciągu drogi krajowej nr 60.

Na realizację powyższych przedsięwzięć GDDKiA przeznaczyła kwotę ok. 2,39 mld zł z czego 1,17 mld zł pochodziło z POIiŚ oraz 1,11 mld zł z EBI.

Działanie 3

Wymiana taboru autobusowego w Warszawie na bardziej nowoczesny i ekologiczny odbywa się sukcesywnie. Wszystkie nowe pojazdy spełniają aktualne wymogi EURO. Działanie to odbywa się dwoma kanałami równolegle:

- odnowa taboru przez największego przewoźnika autobusowego – Miejskie Zakłady Autobusowe Sp. z o.o.;
- zakup usług przewozowych od przewoźników prywatnych w drodze przetargu (jednym z warunków przetargu jest wymóg zakupu fabrycznie nowych pojazdów).

W rezultacie w 2010 r. Miejskie Zakłady Autobusowe Sp. z o.o. zakupiły 128 nowych autobusów, jednocześnie wprowadzono 30 nowych autobusów w sieci komunikacji autobusowej, które eksploatowane są przez przewoźników prywatnych.

Działanie 5

W 2010 r. zrealizowano szereg inwestycji termomodernizacyjnych, polegających na ociepleniu budynków, wymianie stolarki okiennej i drzwi oraz wymianie lub modernizacji systemów grzewczych. Dzięki termomodernizacji w budynkach znacznie zmniejszają się straty ciepła, co jest ściśle związane z dużą oszczędnością energii, a w rezultacie znacznym spadkiem kosztów utrzymania budynku i zmniejszeniem emisji gazów i pyłów do powietrza.

Działanie realizowane było przede wszystkim przez jednostki samorządu terytorialnego, jednostki rządowe i przedsiębiorstwa.

Dofinansowano także 4 zadania z zakresu termomodernizacji zespołów opieki zdrowotnej podległych Samorządowi Województwa Mazowieckiego. Na ten cel wydatkowano kwotę 1 824 tys. zł.

1.2.5. Hałas

Ograniczenie uciążliwości akustycznej dla mieszkańców w miejscach poważnego naruszenia standardów

Tabela 12

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Ograniczenie uciążliwości akustycznej dla mieszkańców w miejscach poważnego naruszenia standardów.*

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Opracowanie i wdrożenie programów ograniczeń hałasu dla miast zagrożonych ponadnormatywnym hałasem.	m.st. Warszawa	→
2.	Budowa ekranów akustycznych o stosownej konfiguracji w miejscach występowania szczególnych uciążliwości akustycznych dla mieszkańców lub wskazanych przez opracowane przeglądy ekologiczne z określeniem ich rzeczywistej skuteczności.	m.st. Warszawa, GDDKiA, MZDW	→
3.	Poprawa stanu nawierzchni dróg z wykorzystaniem technologii obniżających emisję hałasu powstającego na styku „koło-nawierzchnia”.	samorządy miast, gmin i powiatów, m.st. Warszawa,	↔
4.	Zwiększanie izolacyjności budynków (np. poprzez wymianę okien) w miejscach występowania	Nowy Dwór Mazowiecki, m.st. Warszawa,	→

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
	przekroczeń wartości progowych hałasu w sytuacji, gdy inne sposoby ograniczenia emisji hałasu nie dają skutecznych rezultatów.	GDDKiA	
5.	Opracowanie i wdrożenie zasad organizacji ruchu sprzyjających obniżeniu emisji hałasu do środowiska.	m.st. Warszawa, GDDKiA, MZDW	→
6.	Poprawa stanu technicznego tras kolejowych i tramwajowych.	PKP Polskie Linie Kolejowe S.A., Warszawska Kolej Dojazdowa Sp. z o.o., Przewozy Regionalne, Tramwaje Warszawskie Sp. z o.o.	↔
7.	Interwencyjna działalność organów kontroli środowiska w przypadku stwierdzenia poważnych naruszeń zasad przestrzegania emisji hałasu do środowiska.	WIOŚ, m.st. Warszawa	↔

samorządy powiatów, miast i gmin realizujące działania:

powiaty: piaseczyński, grodziski.

miasta i gminy: Borkowice, Izabelin, Krasnosielc, Mińsk Mazowiecki, Raciąż, Stupsk, m.st. Warszawa.

przedsiębiorstwa realizujące działania: CEDROB S.A., Vattenfall Heat Poland S.A., OBORY Zakład Mleczarski, WKD Sp. z o.o., PKP Energetyka S.A.

Działanie 1

W październiku 2010 r. przyjęty został *Program ochrony środowiska przed hałasem dla m.st. Warszawy*¹¹.

Uchwalony dokument zgodnie z obowiązującym prawem prezentuje kierunki działań i proponowane rozwiązania w celu ograniczenia nadmiernego poziomu hałasu pochodzącego z głównych jego źródeł. Zawiera zapisy zmierzające do poprawy klimatu akustycznego miasta, w tym do nadzorowania przestrzegania standardów akustycznych przez zarządzających drogami, liniami tramwajowymi i kolejowymi, lotniskami, zakładami przemysłowymi oraz przez inne podmioty odpowiedzialne za emisję hałasu do środowiska¹².

Trwają prace nad opracowaniem map akustycznych dla pozostałych aglomeracji o liczbie mieszkańców powyżej 100 tys. tj. dla m. Radom i m. Płock. Na ich podstawie zostaną sporządzone programy ochrony środowiska przed hałasem dla terenów, na których wystąpią przekroczenia wartości normatywnych.

Tabela 13

Zestawienie celów operacyjnych *Programu ochrony środowiska przed hałasem dla m.st. Warszawy*.

Cel operacyjny	Działanie	Horyzont czasowy
Krótkoterminowy	Likwidacja możliwie dużej liczby przypadków przekroczeń poziomów dopuszczalnych większych niż 10 dB. Podstawowym kryterium typowania zadań jest kryterium finansowe wynikające z Wieloletniego Programu Inwestycyjnego dla m.st. Warszawy (ostatnia aktualizacja – wrzesień 2010).	Do roku 2012 (okres do terminu obligatoryjnej weryfikacji mapy akustycznej)
Średnioterminowy	Likwidacja pozostałych przypadków przekroczeń poziomów dopuszczalnych o więcej niż 10 dB. Likwidacja przekroczeń poziomów dopuszczalnych powyżej 5 dB w takim zakresie, jak będzie to możliwe w odniesieniu do aktualnych możliwości budżetu miasta.	2013-2017 (okres między drugim a trzecim cyklem mapowania akustycznego)

¹¹ Dokument przyjęty uchwałą Rady m.st. Warszawy nr XCIII/2733/2010 z dnia 21 października 2010 r.

¹² www.bip.warszawa.pl (styczeń 2012 r.).

Długoterminowy	Okres docelowego osiągnięcia wartości poziomów dopuszczalnych (nie później niż w latach 2020-2025).	Po roku 2017 (ściślej daty końcowej nie określa się. Będzie ona uściślana podczas okresowych korekt i weryfikacji Programu)
----------------	---	---

Działanie 2

Na terenie województwa mazowieckiego, w celu ograniczenia uciążliwości akustycznej w miejscach naruszenia standardów środowiska pochodzących od hałasu komunikacyjnego (drogowego), wybudowano ok. 7 km ekranów akustycznych, w tym:

- S-8 na odcinku ul. Powązkowska – Marki;
- ul. Armii Krajowej, ul. Płocka w Ciechanowie;
- ul. Sikorskiego w Kozienicach;
- na drogach m.st. Warszawy ok. 4,5 km:
 - Al. Wilanowska na odcinku ul. Sobieskiego – Dolina Służewiecka;
 - ul. Górczewska na odcinku od wiaduktu drogowego nad torami PKP do skrzyżowania z ul. Konarskiego;
 - ul. Marsa – ul. Żołnierska.

Działanie 3

Poprawę stanu nawierzchni dróg, z wykorzystaniem technologii obniżających emisję hałasu, wykonano w ramach realizacji następujących inwestycji:

- przebudowa dróg w m.st. Warszawa – 18,71 km;
- przebudowa dróg w gminie Raciąż (Łempinek – Łempino – Kiełkowo – Strożęcín, Witkowo – Kiełbowo, Koziebrody – Malewo, Kaczorowy, Kruszenica) – 11,2 km;
- przebudowa dróg w gminie Izabelin – 0,6 km;
- przebudowa dróg w gminie Borkowice – 0,4 km;
- przebudowa dróg w gminie Stupsk – 6,8 km;
- przebudowa dróg w gminie Krasnosielc – 7 km;
- przebudowa dróg w gminie Wierzbica – 3,71 km;
- przebudowa dróg w gminie Mirów – 2 km;
- przebudowa dróg w Mińsku Mazowieckim – 2,19 km;
- przebudowa dróg w Otwocku – ok. 2 km.

Działanie 4

Zadanie to realizowane było przez:

- powiat piaseczyński – wymiana okien w Domu Pomocy Społecznej;
- m.st. Warszawa na terenie dzielnicy Wilanów (wymiana okien);
- Vattenfall Heat Poland S.A. – realizacja programu ograniczania hałasu na urządzeniach i obiektach Elektrociepłowni Siekierki. Program rozłożono na trzy etapy i obejmuje on lata 2010 – 2012. W pierwszym etapie w 2010 r. wyciszono maszynownię, oczyszczalnię ścieków, wentylatory, czerpnie i wyrzuty powietrza. Dzięki przedsięwzięciu obniżył się poziom hałasu wokół terenu zakładu.

Działanie 5

W ramach następujących ważniejszych inwestycji zrealizowanych w 2010 r. dokonano zmian organizacyjnych ruchu kołowego:

- budowa obwodnicy Mszczonowa od węzła Mszczonów do drogi krajowej nr 50;
- budowa obwodnicy Gostynina;
- budowa obwodnicy Mińska Mazowieckiego, w ciągu autostrady A2 na odcinku węzeł lubelski – Siedlce;
- budowa obwodnicy Żyrardowa – przebiegająca przez obszar Gminy Wiskitki i Radziejowice;
- budowa obwodnicy Serocka, w ciągu drogi krajowej nr 61 na odcinku 7 km;
- budowa drogi S-7 Grójec – Białobrzegi;
- budowa drogi S-8 Konotopa – ul. Powązkowska w Warszawie;

- budowa drogi S-2 Konotopa – Puławska wraz z budową łącznika z Międzynarodowym Portem Lotniczym Okęcie i ul. Marynarską S-79 w Warszawie;
- przebudowa drogi krajowej Nr 2 na odcinku Zakręt – Siedlce;
- budowa autostrady A2 Stryków – Konotopa.

Działanie 6

W celu poprawy stanu technicznego tras kolejowych i tramwajowych prowadzono:

- modernizację linii kolejowych Legionowo – Nowy Dwór Mazowiecki, Nowy Dwór Mazowiecki – Modlin, Modlin – Nasielsk, Nasielsk – Świercze;
- modernizację linii kolejowej nr 99 na odcinku Warszawa Wschodnia – Legionowo oraz stacji Nasielsk;
- modernizację linii kolejowej E-65 na odcinku Warszawa – Gdynia II etap;
- remont toru nr 1 na odcinku Warszawa Śródmieście WKD – Komorów.

Ponadto Przewozy Regionalne wykonały modernizację zespołów trakcyjnych, w skład której wchodziło: częściowy demontaż, czyszczenie, wymiana lub naprawa zespołów i podzespołów oraz montaż śrubowej sprężarki powietrza. Działania te wpłynęły na stan techniczny pojazdów, a tym samym ograniczyły poziom hałasu.

Działanie realizowane również było przez Tramwaje Warszawskie Sp. z o.o. poprzez:

- modernizację trasy tramwajowej WZ;
- modernizację trasy tramwajowej w Al. Jana Pawła II;
- modernizację trasy tramwajowej na odcinku Dw. Wileński - Stadion Narodowy - Rondo Waszyngtona;
- modernizację trasy tramwajowej na Boernerowie (osiedle w dzielnicy Bemowo);
- budowę trasy tramwajowej na Moście Północnym;
- budowę tymczasowego torowiska w ul. Jagiellońskiej;
- budowę torowiska na ul. Powstańców Śląskich na odcinku ul. Radiowa - ul. Górczewska;
- przebudowę torowiska w ul. Mickiewicza;
- przebudowę torowiska w ul. Stalowej;
- budowę torowiska na skrzyżowaniu ul. Targowej i ul. 11 Listopada.

Ponadto zostały zakupione 32 szt. nowego taboru niskopodłogowego. Zakupiono i zamontowano piasecznice, których zadaniem jest działanie przeciwoślizgowe w trakcie hamowania.

Działanie to przyczyniło się do ograniczenia emisji hałasu i drgań.

Działanie 7

Na zlecenie Urzędu Miasta Stołecznego Warszawy (Dzielnica Wola), wykonano w 9 punktach pomiary hałasu - orientacyjne i kontrolne, w celu ustalenia poziomów hałasu i porównania ich z obowiązującymi normami.

Ponadto WIOŚ w 2010 r. skontrolował 75 obiektów przemysłowych, w których stwierdzono przekroczenia w 17 przypadkach w porze dziennej i 14 w porze nocnej.

Ocena stanu akustycznego środowiska i obserwacja zmian

Tabela 14

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Ocena stanu akustycznego środowiska i obserwacja zmian.*

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Rozwój systemu monitoringowego hałasu (spełnienie wymogów stawianych przez dyrektywę 2002/49/WE dotyczącą oceny i zarządzania hałasem w środowisku).	WIOŚ, GIOŚ, m.st. Warszawa, MZDW	↔
2.	Określenie programu działań ograniczających ponadnormatywną emisję hałasu do środowiska dla dróg, linii kolejowych lub lotnisk zaliczonych do obiektów mogących powodować negatywne skutki	Sejmik Województwa Mazowieckiego	↑*

	oddziaływań na znacznych obszarach (w oparciu o mapy akustyczne sporządzane przez zarządzającego obiektem).		
3.	Wyznaczenie obszarów „ciszy” na terenie aglomeracji oraz na otwartym terenie poza miastem i prowadzenie na tym terenie całodobowego, okresowego monitoringu i uwzględnienie ochrony prawnej w planach zagospodarowania przestrzennego przez wprowadzenie odpowiednich zapisów.	bd.	↓
4.	Prowadzenie badań akustycznych na potrzeby sporządzenia przez odpowiedniego starostę map akustycznych dla aglomeracji powyżej 100 tys. mieszkańców.	Płock, Radom	→

* działanie zrealizowano w 2009 r.

Działanie 1

System monitoringu na terenie województwa mazowieckiego budowany jest przez różne podmioty (głównie WIOŚ, Prezydenta Warszawy, starostów Płocka i Radomia, zarządzających drogami, liniami kolejowymi lub lotniskiem), poprzez prowadzenie pomiarów hałasu w środowisku, wykonanie map akustycznych oraz gromadzenie i przetwarzanie wyników badań, w celu dokonania analiz i oceny klimatu akustycznego.

Na podstawie uzyskanych danych i materiałów sporządza się programy ochrony środowiska przed hałasem, możliwe jest przeprowadzenie skutecznych przedsięwzięć eliminujących nadmierny hałas, a także udostępnianie pełnej informacji o klimacie akustycznym społeczeństwu i wszystkim zainteresowanym podmiotom.

W 2010 r. WIOŚ wykonał badania hałasu komunikacyjnego w 12 pkt. pomiarowych w większych miastach województwa (Kozienice, Łomianki, Magnuszew, Maków Mazowiecki, Ostrołęka, Policzna, Przasnysz, Siedlce, Wołomin) oraz przy głównych drogach, dla których nie były sporządzone mapy akustyczne. W 3 pkt. wykonano pomiary w celu określenia wskaźników rocznych i w 9 pkt. w celu określenia wskaźników krótkookresowych (dobowych). Wszystkie pomiary wykazały przekroczenia dopuszczalnego poziomu hałasu. Na podstawie pomiarów wykonanych w 2010 r. oraz w latach poprzednich można stwierdzić, że poziom zagrożenia hałasem komunikacyjnym nie zmienił się w znaczący sposób i w dalszym ciągu hałas komunikacyjny jest uciążliwy dla mieszkańców województwa.

Od listopada 2010 r. do marca 2011 r. Mazowiecki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Warszawie prowadził pomiary poziomu hałasu przy drogach wojewódzkich na Mazowszu.

W wyniku badań uzyskano wiedzę o przekroczeniach norm hałasu na drogach o natężeniu ruchu powyżej 3 mln pojazdów na rok, będących w zarządzie MZDW.

Działanie 2

W 2010 r. w ramach prowadzonego Generalnego Pomiaru Ruchu przez zarządzających drogami wykonane zostały pomiary hałasu na drogach krajowych, ekspresowych i wojewódzkich, po których przejeżdża powyżej 3 mln pojazdów rocznie.

W oparciu o przedmiotowe pomiary będą opracowane mapy akustyczne obejmujące obszary, na których stwierdzone zostały przekroczenia poziomu dopuszczalnego hałasu w środowisku.

Na podstawie ww. map zostaną sporządzone programy ochrony środowiska przed hałasem dla terenów poza aglomeracjami położonych wzdłuż dróg.

W 2010 r. nie było konieczności ustanawiania przez Sejmik Województwa Mazowieckiego programów ochrony środowiska przed hałasem. Programy te zostały uchwalone w 2009 r. Następne będą opracowane w latach 2012 – 2013.

Działanie 4

Obowiązek sporządzania map akustycznych terenów w aglomeracji powyżej 100 tys. mieszkańców obciąża administrację samorządową. Miasta Płock i Radom przepisami prawa zostały zobligowane do wykonania map akustycznych dla swoich miast. Miasto Płock powinno wykonać mapę do czerwca

2012 r. natomiast Miasto Radom do końca 2013 r. Następnie na podstawie tych map będą opracowane programy ochrony środowiska przed hałasem.

1.2.6. Promieniowanie niejonizujące

Ochrona przed polami elektromagnetycznymi

Tabela 15

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Ochrona przed polami elektromagnetycznymi.*

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Preferowanie niskokonfliktowych lokalizacji źródeł pól elektromagnetycznych.	m.st. Warszawa, Jabłonna	→
2.	Wprowadzenie do planów zagospodarowania przestrzennego zagadnień dotyczących pól elektromagnetycznych; uwzględnianie wyników badań i analiz dotyczących oddziaływania pól elektromagnetycznych w planach zagospodarowania przestrzennego i decyzjach lokalizacyjnych obiektów.	Pruszków, m.st. Warszawa, Izabelin, Jabłonna	→
3.	Egzekwowanie zapisów dotyczących przestrzegania obszarów ograniczonego użytkowania (zawartych w raportach oddziaływania źródeł pól elektromagnetycznych na środowisko).	(brak obszarów ograniczonego użytkowania)	↓
4.	Rozwój systemu monitoringu pól elektromagnetycznych i prowadzenie bazy danych.	WIOŚ, RWE Stoen Operator Sp. z o.o.	↔
5.	Prowadzenie cyklicznych kontrolnych badań poziomów promieniowania na obszarach miejskich oraz innych terenach o zwiększonym stopniu ryzyka.	WIOŚ, Tramwaje Warszawskie Sp. z o.o.	↔
6.	Stworzenie na podstawie pomiarów oraz danych technicznych bazy danych dotyczących źródeł promieniowania z wykorzystaniem GIS.	WIOŚ	↔
7.	Podnoszenie świadomości społeczeństwa związanej z występowaniem źródeł promieniowania i ich oddziaływaniem.	WIOŚ	→

Działanie 1, 2

Według danych ankietowych za 2010 r. ochrona przed promieniowaniem elektromagnetycznym uwzględniona została w *Miejscowych Planach Zagospodarowania Przestrzennego* (mpzp) m.st. Warszawy, Pruszkowa oraz gmin Izabelin i Jabłonna. Wprowadzone zostały zasady ograniczania, użytkowania terenów położonych w zasięgu ewentualnego ponadnormatywnego promieniowania elektromagnetycznego oraz wyznaczania lokalizacji stacji bazowych telefonii komórkowej, ze szczególnym zwróceniem uwagi na estetykę krajobrazu i zasadę grupowania obiektów na jednym maszcie. Ponadto prowadzone były działania zmierzające do zapobiegania powstawania źródeł emisji promieniowania na terenach gęstej zabudowy mieszkaniowej oraz unikania nowej zabudowy w pobliżu linii elektromagnetycznych, stacji bazowych lub stacji transformatorowych wysokiego napięcia. Sukcesywnie wprowadzane zapisy do planów miejscowego zagospodarowania przestrzennego, pozwalają na ochronę mieszkańców przed ekspozycją na ponadnormatywne promieniowanie elektromagnetyczne.

Zgodnie z uchwałami podjętymi w 2010 r., w mpzp m.st. Warszawy, uwzględniono oddziaływanie pól elektromagnetycznych w:

- centralnym fragmencie południowej części Dzielnicy Białołęki;
- centralnym fragmencie zachodniej części Dzielnicy Białołęki;
- północnej części Dzielnicy Mokotów;
- fragmencie centralnej części Dzielnicy Praga Północ;
- rejonie Dworca Wschodniego.

Działanie 4, 6, 7

Ocenę oddziaływania pól elektromagnetycznych na środowisko przeprowadza się w ramach Państwowego Monitoringu Środowiska (PMS) na podstawie badań monitoringowych oraz informacji o źródłach emitujących pola.

Wojewódzki Inspektor Ochrony Środowiska (WIOŚ) jest odpowiedzialny za monitoring pól elektromagnetycznych w środowisku. Od 2008 r. ujednolicono metodykę prowadzenia badań monitoringowych zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Środowiska z dnia 12 listopada 2007 r. w sprawie zakresu i sposobu prowadzenia okresowych badań poziomów pól elektromagnetycznych w środowisku. W 2010 r. kontynuowano prowadzenie baz danych:

- źródeł pól elektromagnetycznych (w oprogramowaniu GIS i Excel);
- maksymalnych wartości poziomów pól wokół instalacji określanych na podstawie pomiarów wykonanych przez zarządzających.

Przedmiotowe bazy umożliwiają lokalizację punktów monitoringowych oraz przeprowadzenie oceny oddziaływania pól elektromagnetycznych na środowisko na terenie województwa. Na podstawie pomiarów prowadzony jest rejestr obszarów dostępnych dla ludzi, na których stwierdzono przekroczenia. Realizacja tego zadania umożliwia ochronę środowiska przed polami elektromagnetycznymi oraz pozyskanie informacji o polach w celu udostępniania społeczeństwu i innym podmiotom.

Jednocześnie WIOŚ prowadzi działalność edukacyjną związaną z występowaniem źródeł promieniowania i ich oddziaływaniem poprzez zamieszczenie wyników badań i raportów na stronie internetowej pod adresem: www.wios.warszawa.pl.

Ponadto badania nad polami promieniowania niejonizującego w województwie prowadzą także poszczególne przedsiębiorstwa. Na terenie stacji elektroenergetycznych i w otoczeniu linii elektroenergetycznych napowietrznych o napięciu 110 kV i 220 kV, w ramach pracy przedsiębiorstwa RWE Stoen Operator Sp. z o.o. wykonano pomiary i ekspertyzy w zakresie pól elektromagnetycznych. Uzupełniono bazę danych w zakresie wielkości emisji elektromagnetycznej występującej w otoczeniu instalacji należących do przedsiębiorstwa. Ponadto dokonano wymaganego zgłoszenia instalacji emitujących pola elektromagnetyczne do organów ochrony środowiska.

Działanie 5

WIOŚ prowadzi cykliczne kontrolne badania poziomów promieniowania na obszarach miejskich oraz na innych obszarach o zwiększonym stopniu ryzyka. Łącznie na terenie województwa wyznaczono 135 punktów pomiarowych dla trzyletniego cyklu pomiarowego, po 45 punktów dla każdego roku. Zgodnie z założonym planem w 2010 r. wykonano pomiary w 45 punktach:

- 15 punktów pomiarowych w miastach powyżej 50 tys. mieszkańców:
 - 6 punktów pomiarowych w Warszawie;
 - 4 punkty pomiarowe w Radomiu;
 - po 1 punkcie pomiarowym w: Siedlcach, Legionowie, Pruszkowie, Ostrołęce i Płocku;
- 15 punktów pomiarowych w miastach poniżej 50 tys. mieszkańców;
- 15 punktów pomiarowych na terenach wiejskich.

Analiza wyników pomiarów wykazała, że występujące w środowisku poziomye pola elektromagnetyczne są mniejsze od poziomów dopuszczalnych.

Ponadto Tramwaje Warszawskie Spółka z o.o. wykonała pomiary natężenia pola elektromagnetycznego na stanowiskach pracy, jednakże nie stwierdzono przekroczeń.

2. Cel główny - Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii oraz rozwój proekologicznych form działalności w gospodarce

2.1. Ocena ogólna

W zakresie zrównoważonego wykorzystania materiałów, wody i energii oraz rozwoju proekologicznych form działalności w gospodarce, zostały wyznaczone w POŚ WM cztery niżej wymienione obszary działań, w ramach których określono cele szczegółowe.

Tabela 16

Obszary działań i cele szczegółowe w ramach celu głównego *Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii oraz rozwój proekologicznych form działalności w gospodarce*.

Obszary działań	Cele szczegółowe
Racjonalne gospodarowanie wodą	- <i>Efektywne zarządzanie zasobami wodnym;</i> - <i>Racjonalne wykorzystanie zasobów wodnych;</i> - <i>Zmniejszenie narastającego deficytu wód podziemnych i powierzchniowych</i>
Wykorzystanie energii	- <i>Zmniejszenie energochłonności gospodarki;</i> - <i>Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii</i>
Ekologia w rolnictwie	- <i>Zmniejszenie presji rolnictwa na środowisko naturalne</i>
Proekologiczne inwestycje w dziedzinie transportu	- <i>Zmniejszenie presji środków transportu na środowisko naturalne</i>

W obszarze *racjonalne gospodarowanie wodą* rozpoczęto lub kontynuowano wszystkie działania. Modernizowano m.in. wodociągi, sieć kanalizacyjną oraz stacje uzdatniania wody.

W 2010 r. prowadzono szczegółową analizę uwag i opinii zgłoszonych podczas konsultacji społecznych *planu gospodarowania wodami w dorzeczu Wisły* oraz opracowano ostateczną wersję dokumentu. Opracowanie stanowi podstawę do podejmowania decyzji mających wpływ na stan zasobów wodnych oraz zasady gospodarowania wodami w przyszłości.

Ponadto w 2010 r. prowadzono prace związane z modernizacją i budową zbiorników retencyjnych uwzględnionych w *Programie małej retencji Województwa Mazowieckiego*. Prowadzono prace przygotowawcze w projekcie budowy zbiornika *Niewiadoma* na rzece Cetyni, opracowano dokumentację budowy zbiornika *Strzegowo – Unierzyż* na rzece Wkrze.

Prowadzona była czynna ochrona naturalnych siedlisk bagiennych i podmokłych w celu m.in. zmniejszenia odpływu wód powierzchniowych i podziemnych. Realizowane były inwestycje zwiększające retencję wodną.

W 2010 r. w województwie mazowieckim pobrano i zużyto 2 764 hm³ wody, co stanowiło około 26,7% wszystkich wód pobranych w Polsce. Taka wielkość sytuuje województwo mazowieckie na pierwszym miejscu w kraju.

Na przestrzeni lat 2000-2010 zużycie wody w województwie mazowieckim na potrzeby gospodarki narodowej i ludności uległo zwiększeniu, co było spowodowane wzrostem zużycia wody przez przemysł, głównie energetyczny (elektrownie: w Kozienicach, Ostrołęce i elektrociepłownie w Warszawie).

W zakresie zmniejszenia energochłonności gospodarki i wzrostu wykorzystania odnawialnych źródeł energii kontynuowano wszystkie działania. Realizowanych było wiele inwestycji z zakresu wykorzystania odnawialnych źródeł energii do produkcji energii elektrycznej i ciepłej.

Należy również podkreślić, że poprzez szerokie zastosowanie najlepszych dostępnych technik (BAT) w zakresie zmniejszenia materiałochłonności i odpadowości produkcji, przedsiębiorstwa w 2010 r. osiągnęły m.in. oszczędność zużycia energii i surowców, redukcję emisji zanieczyszczeń pyłowych oraz redukcję emisji gazów cieplarnianych.

Pomiędzy Bankiem Ochrony Środowiska S.A. i Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie w 2010 r. została zawarta umowa o współpracy w sprawie dopłat ze środków WFOŚiGW do oprocentowania lub częściowej spłaty kredytów preferencyjnych

udzielanych przez BOŚ na zadania z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej, realizowane na terenie województwa mazowieckiego.

W 2010 r. realizowano szereg przedsięwzięć mających wpływ na rozwój sektora odnawialnych źródeł energii. Utworzona w 2009 r. Mazowiecka Agencja Energetyczna Sp. z o.o. (MAE) podjęła wiele inicjatyw związanych z promocją odnawialnych źródeł energii oraz edukacją. MAE jest partnerem i doradcą przede wszystkim dla samorządów lokalnych, które chciałyby postawić na nowoczesne, innowacyjne i proekologiczne rozwiązania. Działania MAE mają na celu doprowadzenie do opracowania kompleksowej regionalnej polityki energetycznej, koordynacji działań energetycznych w regionie oraz wzrostu zaangażowania lokalnych uczestników, takich jak gminy, gospodarstwa domowe, gospodarstwa rolne oraz przedsiębiorcy, w realizację regionalnej polityki energetycznej.

W obszarze dotyczącym ekologii w rolnictwie realizowane były prawie wszystkie działania. Chociaż nie został wdrożony *Mazowiecki Program Rozwoju Pszczelarstwa w latach 2006-2013* ze względu na zmianę uwarunkowań formalno-prawnych, to jednak Zarząd Województwa Mazowieckiego przyjął i wdrożył *Plan Działań Samorządu Województwa Mazowieckiego na Rzecz Rozwoju Rolnictwa i Poprawy Jakości Artykułów Żywnościowych na Mazowszu w latach 2007-2013*. Zgodnie z *planem* w regionie stale podejmowane są działania promocyjno-informacyjne dotyczące podnoszenia jakości mazowieckiej żywności ekologicznej, tradycyjnej i regionalnej.

Pozytywnym kierunkiem rozwoju rolnictwa w województwie mazowieckim jest rolnictwo ekologiczne. W 2010 r. na terenie województwa funkcjonowało 2 013 ekologicznych gospodarstw rolnych (V miejsce w Polsce). Mazowsze natomiast dominuje w liczbie przetwórci ekologicznych – 47 (I miejsce w kraju). Powierzchnia ekologicznych gruntów rolnych wyniosła – 44 748,16 ha.

W celu zmniejszenia presji środków transportu na środowisko naturalne realizowano wszystkie działania. Samorząd Województwa Mazowieckiego podjął szereg przedsięwzięć mających wpływ na racjonalizację przewozów oraz zwiększenie udziału transportu szynowego w przewozach osób, uruchomienie nowych połączeń kolejowych oraz kontynuację rozbudowy systemu *Parkuj i jedź*. Ponadto Mazowiecki Zarząd Dróg Wojewódzkich w Warszawie realizował budowę dróg wojewódzkich oraz przepraw mostowych. Także Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad budowała obwodnice Gostynina, Serocka, Mszczonowa i Żyrardowa oraz autostradę A-2 na odcinku Stryków-Konotopa i obwodnicy Mińska Mazowieckiego.

2.2. Ocena szczegółowa

2.2.1. Racjonalne gospodarowanie wodą

Efektywne zarządzanie zasobami wodnymi

Tabela 17

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Efektywne zarządzanie zasobami wodnymi*.

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Opracowanie warunków korzystania z wód regionu wodnego (zgodnie z wymogami ustawy Prawo wodne).	KZGW, RZGW	→
2.	Opracowanie i wdrożenie zintegrowanego systemu informacyjnego o sposobie gospodarowania wodami oraz wynikach monitoringu wód powierzchniowych i podziemnych.	KZGW, RZGW	→

Działanie 1

W 2008 r. opracowany został projekt *Programu wodno-środowiskowego kraju* z uwzględnieniem podziału na obszary dorzeczy. Dokument ten określa działania zmierzające do poprawy lub utrzymania dobrego stanu wód w poszczególnych obszarach dorzeczy na terytorium Polski.

Po zakończeniu procedury oceny oddziaływania na środowisko opracowano końcowy dokument planistyczny pn. *Program wodno-środowiskowy kraju*. Zgodnie z Ramową Dyrektywą Wodną oraz ustawą - *Prawo wodne* wdrożenie wszystkich działań zidentyfikowanych w *Programie wodno-środowiskowym kraju*, powinno nastąpić do 22 grudnia 2012 r. Dokument będzie aktualizowany co 6 lat.

Ponadto planowane jest także sporządzenie *projektu warunków korzystania z wód regionu wodnego środkowej Wisły*.

Działanie 2

Zgodnie z art. 155 ustawy - *Prawo wodne*, badania i oceny stanu wód powierzchniowych i podziemnych dokonuje się w ramach państwowego monitoringu środowiska. Na obszarze dorzecza Wisły, zgodnie z Państwowym Monitoringiem Środowiska (PMŚ), sieć monitoringu wód powierzchniowych składa się z 1617 punktów, których większość pełni równocześnie wiele funkcji oraz przynależy do kilku rodzajów monitoringu. Podobnie w przypadku sieci monitoringu wód podziemnych, który zgodnie z PMŚ, składa się z 710 punktów.

W 2010 r. w województwie mazowieckim w ramach monitoringu wód¹³ zbadano dwa jeziora: Białe (na północ od Gostynina) i Lucieńskie. Na podstawie oceny stanu ekologicznego oraz oceny stanu chemicznego badanych jezior w ramach monitoringu wód stwierdzono, że Jezioro Białe charakteryzowało się stanem dobrym, natomiast Jezioro Lucieńskie oceniono poniżej stanu dobrego (stan zły).

Ponadto w 2010 r. Państwowy Instytut Geologiczny wykonał badania wód podziemnych w 81 punktach województwa mazowieckiego, należących do sieci krajowej. W 80% badanych punktów stwierdzono stan chemiczny wód podziemnych jako dobry (II lub III klasy jakości), a w 20% jako słaby (IV lub V klasa).

Racjonalizacja wykorzystania zasobów wodnych

Tabela 18

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Racjonalizacja wykorzystania zasobów wodnych*.

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Eliminacja nieuzasadnionego wykorzystania wód podziemnych na cele przemysłowe.	b.d.	b.d
2.	Wprowadzanie zamkniętych obiegów wody w przemyśle oraz wodooszczędnych technologii.	przedsiębiorstwa	→
3.	Przedsięwzięcia modernizacyjne w systemach zaopatrzenia w wodę, ukierunkowane na zmniejszenia strat wody.	przedsiębiorstwa, samorządy miast i gmin	→
4.	Identyfikacja i instytucjonalizacja poborów wód powierzchniowych i podziemnych, szczególnie w zakresie poborów dla celów bytowych i rolniczych oraz eliminowanie wykorzystania wód podziemnych do celów przemysłowych.	przedsiębiorstwa, Samorząd Województwa Mazowieckiego	→
5.	Realizacja <i>Samorządowego Programu Rozwoju Mazowsza</i> .	Samorząd Województwa Mazowieckiego, samorządy miast i gmin	↑
6.	Realizacja założeń <i>Programu Ochrony i Rozwoju Zasobów Wodnych Województwa Mazowieckiego w zakresie udroźnienia rzek dla ryb dwuśrodowiskowych</i> .	Samorząd Województwa Mazowieckiego	→
7.	Wdrożenie <i>Programu mątej retencji dla województwa mazowieckiego</i> .	Samorząd Województwa Mazowieckiego	→

¹³ Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2010 r. , WIOŚ, Warszawa 2011 r.

samorządy powiatów, miast i gmin realizujące działania:**powiaty:** szydłowiecki.**miasta i gminy:** Białobrzegi, Chynów, Gostynin, Mochowo, Pruszków, Siedlce, Stromiec, Warszawa, Zakroczym, Żąbki.**przedsiębiorstwa realizujące działania:** QuadWinkowski Sp. z o.o., Mennica Polska S.A., Vattenfall Heat Poland S.A., POLKOMTEL Sp. z o.o., Dr. Oetker Polska Sp. z o.o., Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie, Polskie Linie Lotnicze LOT, Wodociągi Płockie Sp. z o.o.**Działanie 2, 3, 4**

W ramach opracowania wodochłonności przedsiębiorstwa wprowadzają systemy zamkniętego obiegu wody oraz wodooszczędne technologie produkcji. Między innymi instalowane są przepływomierze, które rejestrują przepływ, spadek lub wzrost ciśnienia w sieciach, co umożliwia wychwycenie rozszczelnień, awarii na rurociągach.

W 2010 r. zakończono realizację wszystkich zadań związanych z przebudową sieci wodociągowej, wchodzących w zakres projektu *Zaopatrzenie w wodę i oczyszczanie ścieków w Warszawie*.

Realizacja zadań z zakresu przebudowy i modernizacji sieci wodociągowej przyczyniła się zarówno do poprawy szczelności sieci, jak i wyeliminowania wtórnego zanieczyszczenia sieci wodociągowej. Dokonano renowacji i przebudowy 85,97 km sieci wodociągowej, w tym 5,41 km sieci magistralnej, 59,63 km sieci rozdzielczej oraz 21,20 km przyłączy wodociągowych. Poniżej przedstawione zostały przykłady modernizacji i wprowadzenia wodooszczędnych technologii w 2010 r.

Tabela 19

Przykłady modernizacji i wprowadzenia wodooszczędnych technologii w 2010 r.

Lp.	Nazwa przedsiębiorstwa	Rodzaj działania/charakter inwestycji
1.	QuadWinkowski	Wprowadzenie zamkniętych obiegów wody w nowomontowanych maszynach drukarskich.
2.	Mennica Polska Sp. z o.o.	Wprowadzenie zamkniętego obiegu wody chłodzącej do chromowania stempli.
3.	POLKOMTEL S.A.	Ograniczenie zużycia wody na cele procesów klimatyzacyjnych.
4.	Vattenfall Heat Poland S.A.	Zamknięcie obiegu wody wykorzystywanej na potrzeby układu odzulfiania.
5.	Dr. Oetker Polska Sp. z o.o.	W zakładzie funkcjonuje system mycia w obiegu zamkniętym CIP (Cleaning in Place).
6.	Miejskie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A.	Przebudowa przewodów wodociągowych (zmniejszenie strat wody wynikające z awarii oraz nieszczelności).
7.	Polskie Linie Lotnicze LOT	Zamontowanie perlatorów w biurcu PLL LOT.
8.	Wodociągi Płockie Sp. z o.o.	Zainstalowanie przepływomierzy na sieci wodociągowej na terenie miasta.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie materiałów uzyskanych od przedsiębiorstw.

Działanie 5

Od 2005 r. realizowany był Samorządowy Program Rozwoju Mazowsza. Jego kontynuacją był Samorządowy Instrument Wsparcia Rozwoju Mazowsza z komponentami, uchwalony przez Sejmik Województwa Mazowieckiego w dniu 19 marca 2007 r., który miał na celu zrównoważony rozwój obszarów wiejskich. W 2010 r. zostały wypłacone niewykorzystane dotacje przyznane w 2009 r. w ramach SIWRM (komponenty B i C). Działania SIWRM szerzej opisane zostały w Celu głównym I – *Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska, celu szczegółowym - poprawa jakości wód*.

Działanie 7

Uchwałą Nr 75/08 z dnia 21 kwietnia 2008 r. Sejmik Województwa Mazowieckiego przyjął *Program małej retencji dla Województwa Mazowieckiego*.

W ramach realizacji *Programu małej retencji dla Województwa Mazowieckiego* gmina Sabnie w 2009 r. uzyskała pozwolenie na budowę zbiornika retencyjnego pn. *Niewiadoma*. Projekt dotyczy zbiornika retencyjnego o powierzchni 42,22 ha przy normalnym poziomie piętrzenia, na terenie miejscowości: Kupientyn, Kolonia-Kupientyn, Niewiadoma, Nieciecz Włociańska. Realizację inwestycji zaplanowano od 01.06.2009 r. do 30.06.2013 r. W 2010 r. wykonane zostały prace przygotowawcze. Kolejną inwestycją jest utworzenie zbiornika *Strzegowo-Unierzyż* na rzece Wkrze.

Realizację przedsięwzięcia zaplanowano od 14.04.2010 r. do 31.03.2012 r. W 2010 r. została opracowana dokumentacja projektowa budowy zbiornika wodnego wielozadaniowego.

Zgodnie z *Programem małej retencji dla województwa mazowieckiego* na obszarze Mazowsza istnieją 524 zbiorniki retencyjne (zaporowe i boczne), 1 567 urządzeń do piętrzenia wody w korytach rzek i rowach melioracyjnych oraz 46 systemów nawodnień podsiąkowych. Urządzenia te umożliwiają retencjonowanie łącznie ok. 119 mln m³ wody, w tym w zbiornikach retencyjnych – 82,6 mln m³, w korytach z wykorzystaniem urządzeń piętrzących – 2,3 mln m³ oraz 34 mln m³ w systemach melioracyjnych.

Wykonywanie działań zamieszczonych w *Programie*, zdecydowanie zwiększy możliwości retencyjne na Mazowszu, co w późniejszym czasie może skutkować odpowiednią regulacją stosunków wodnych w czasie suszy hydrologicznej i powodzi.

Zmniejszenie narastającego deficytu wód podziemnych i powierzchniowych

Tabela 20

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Zmniejszenie narastającego deficytu wód podziemnych i powierzchniowych.*

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działania	Ocena realizacji
1.	Realizacja zbiorników m.in.: Regimin na rzece Łydyni, Niewiadoma na rzece Cetyni, Strzegowo-Unierzyż na rzece Wkrze.	gmina Sabnie, Strzegowo	→
2.	Ochrona siedlisk bagiennych i podmokłych oraz obszarów wododziałowych.	KPN, RDLP Warszawa	→
3.	Opracowanie i wdrażanie programów ochrony wód dla zlewni: Liwca, Omulwi, Łydyni i Radomki.	b.d.	↓*
4.	Opracowanie i wdrażanie programów przywrócenia prawidłowego funkcjonowania melioracji dla terenów zagrożonych deficytem wodnym.	KPN, RDLP Warszawa	→
5.	Wdrażanie Programu Budowy Zbiorników Retencyjnych na terenie województwa mazowieckiego.	Samorząd Województwa Mazowieckiego, WZMiUW	↑**

* zadanie było realizowane w 2007 r. dla Liwca; w 2010 r. brak danych.

** zadanie było realizowane w 2007 r. w ramach *Instrumentu Wsparcia Budowy Zbiorników Małej Retencji na terenie województwa mazowieckiego* (SIWRM - komponent H).

samorządy powiatów, miast i gmin realizujące działania:

miasta i gminy: Białobrzegi, Bielsk, Biezuń, Brochów, Brok, Bulkowo, Chynów, Czosnów, Dąbrówka, Dębe Wielkie, Głowaczów, Gostynin, Gozdowo, Grójec, Grudusk, Huszlew, Iłów, Jabłonna, Jaktorów, Jedlnia Letnisko, Jedlińsk, Kazanów, Klembów, Kuczbork–Osada, Kosów Lacki, Kotuń, Legionowo, Leoncin, Lipsko, Lubowidz, Maciejowice, Mordy, Nowy Duninów, Odrzywół, Olszewo Borki, Pokrzywnica, Potworów, Promna, Przasnysz, Przyłek, Puszcza Mariańska, Radzanów, Raszyn, Rybno, Rzewnie, Sabnie, Sobolew, Solec nad Wisłą, Stoczek, Strzegowo, Szeków, Szeńsk, Tarczyn, Teresin, Warka, m.st. Warszawa, Węgrów, Wieliszew, Wierzbo, Winnica, Wiśniew, Wodynie, Zaręby Kościelne, Zatory, Żabia Wola.

przedsiębiorstwa realizujące działania: Wodociągi Płockie Sp. z o.o., Tramwaje Warszawskie Sp. z o.o., Gminne Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Izabelin *Mokre Łąki* Sp. z o.o., Nadwiślański Oddział Straży Granicznej im. Powstania Warszawskiego, Wojewódzki Samodzielny Psychiatryczny ZOZ im. Jana Mazurkiewicza, Wodociągi Miejskie w Radomiu, Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej – Rudka, Samodzielny Publiczny ZOZ w Siedlcach, Boryszew ERG S.A.

Działania 1

Działanie zostało szerzej opisane w celu szczegółowym - *Racjonalizacja wykorzystania zasobów wodnych* (Działanie 7).

Działania 2, 4

W celu ochrony i utrzymania cennych naturalnych siedlisk bagiennych i podmokłych, mających na celu zachowanie bioróżnorodności, Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie realizowała następujące przedsięwzięcia:

- kształtowanie i ochrona biotopów wodno-błotnych w Nadleśnictwie Garwolin – etap VI, działania na rzecz utrwalenia efektów ekologicznych;
 - utrwalenie efektów ekologicznych w rezerwacie *Stawy Roszkowskie* - Nadleśnictwo Siedlce.
- Powyższe projekty przyczyniły się do przywrócenia i utrzymania biotopów wielu gatunków fauny. Dodatkowo zwiększenie ilości zbiorników wodnych w rejonie doliny Wisły znacząco podnosi rangę tego obszaru jako szlaku komunikacyjnego ptaków wodno – błotnych.
- W celu uporządkowania i dokończenia rozpoczętych zadań z zakresu melioracji i renaturyzacji terenów cennych przyrodniczo Kampinoski Park Narodowy podjął się projektu *Opracowanie metod odtworzenia pierwotnych warunków wodnych Kampinoskiego Parku Narodowego w celu powstrzymania degradacji przyrodniczej i poprawienia stanu bioróżnorodności*.

2.2.2. Wykorzystanie energii

Zmniejszenie energochłonności gospodarki

Tabela 21

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Zmniejszenie energochłonności gospodarki*.

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Wprowadzanie indywidualnych liczników energii elektrycznej, wody i ciepła.	samorządy miast i gmin, przedsiębiorstwa, zarządcy budynków	↔
2.	Szerokie promowanie najlepszych dostępnych technik (BAT) w zakresie zmniejszenia materiałochłonności i odpadowości produkcji.	samorządy miast i gmin, przedsiębiorstwa	↔
3.	Wspieranie działań podmiotów gospodarczych w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska.	BOŚ	↔

samorządy powiatów, miast i gmin realizujące działania:

miasta i gminy: Borkowice, Chlewiska, Góra Kalwaria, Jasieniec, Kozienice, Siedlce, Staroźreby.

przedsiębiorstwa realizujące działania: Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej Sp. z o.o. w Węgrowie, Zakład Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Nowym Dworze Mazowieckim, Radomskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej RADPEC S.A., ArcelorMittal Warszawa Sp. z o.o., Elektrownia Kozienice S.A., Boryszew ERG S.A., Zakład Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Wołominie, ZAP Sznajder Batterien S.A., Fabryka Mebli FORTE S.A., Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Legionowo Sp. z o.o., Orlen OIL Sp. z o.o., ROCKWOOL POLSKA Sp. z o.o., PGE Dystrybucja Warszawa-Teren Sp. z o.o., CEDROB S.A., QuadWinkowski, RWE Stoen Operator Sp. z o.o., Koram ZZM Sp. z o.o., POLKOMTEL S.A., DELITISSUE Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Energetyczne w Siedlcach Sp. z o.o., Orlen Asphalt Sp. z o.o. w Płocku, Wydawnictwo Bauer Sp. z o.o., Tramwaje Warszawskie Sp. z o.o.

Działanie 1

Wprowadzanie indywidualnych liczników energii elektrycznej, wody i ciepła ma ogromne znaczenie w realizacji zamierzeń polegających na ograniczaniu zużycia energii. Na terenie województwa wymiana liczników odbywa się sukcesywnie, w głównej mierze przedsięwzięcia te realizowane są przez samorządy miast i gmin, przedsiębiorstwa energetyki ciepłej oraz zarządców budynków.

Działanie 2

W wyniku zastosowania najlepszych dostępnych technik (BAT) w zakresie zmniejszenia materiałochłonności i odpadowości produkcji, przedsiębiorstwa w 2010 r. osiągnęły:

- oszczędność zużycia energii i surowców (Boryszew ERG S.A., Zakład Energetyki Ciepłej w Wołominie Sp. z o.o., Polkomtel S.A., Delitissue Sp. z o.o., Tramwaje Warszawskie Sp. z o.o., Wydawnictwo Bauer Sp. z o.o., Dr. Oetker Polska Sp. z o.o.);
- redukcję emisji zanieczyszczeń pyłowych (ZAP Sznajder Batterien S.A., Fabryka Mebli FORTE S.A., Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej Legionowo Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Energetyczne w Siedlcach Sp. z o.o., Radomskie Przedsiębiorstwo Energetyki Ciepłej RADPEC S.A., ArcelorMittal Warszawa Sp. z o.o., Vattenfall Heat Poland S.A. w Warszawie);

- redukcję emisji gazów cieplarnianych (Vattenfall Heat Poland S.A. w Warszawie, Koram ZZM Sp. z o.o., Elektrownia Kozienice S.A., Orlen OIL Sp. z o.o., Orlen Asfalt Sp. z o.o., Rockwool Polska Sp. z o.o. - Zakład w Małkini, RWE Stoen Operator Sp. z o.o.).

Działanie 3

Bank Ochrony Środowiska S.A. (BOŚ) podpisał umowy z międzynarodowymi instytucjami finansowymi (3 grudnia 2009 r. z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym na kwotę 75 mln EUR oraz 8 marca 2010 r. z Bankiem Rozwoju Rady Europy na kwotę 50 mln EUR). W ramach ww. porozumień w marcu 2010 r. zostały uruchomione programy finansowania projektów inwestycyjnych, związanych z rozwojem i utrzymaniem infrastruktury oraz ochroną środowiska, przeznaczone dla podmiotów sektora publicznego oraz małych i średnich przedsiębiorstw.

Aktywna współpraca BOŚ odbywała się również z niemieckim bankiem KfW (dawniej Kreditanstalt für Wiederaufbau). W ofercie Banku znalazły się kredyty *EKOodnowa* dla MSP na realizację inwestycji przyjaznych środowisku oraz *Kredyty z Klimatem* przeznaczone dla wszystkich grup klientów banku na inwestycje związane z redukcją emisji CO₂. *Kredyt z Klimatem* udzielany jest ze środków KfW (na podstawie umowy pożyczki przyznanej bankowi przez KfW z dnia 16 grudnia 2009 r. w wysokości 30 mln EUR) w ramach Mechanizmu Wspólnych Wdrożeń (Joint Implementation) i jest to jedyna oferta kredytowa na rynku polskim związana bezpośrednio z ochroną klimatu.

Ponadto pomiędzy Bankiem Ochrony Środowiska S.A. w Warszawie a Wojewódzkim Funduszem Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie 2 sierpnia 2010 r. została zawarta umowa o współpracy w sprawie dopłat ze środków WFOŚiGW do oprocentowania lub częściowej spłaty kredytów preferencyjnych udzielanych przez BOŚ S.A. na zadania z zakresu ochrony środowiska i gospodarki wodnej, realizowane na terenie województwa mazowieckiego.

Zgodnie z listą przedsięwzięć priorytetowych WFOŚiGW kredyty udzielane były m.in. na zadania z dziedziny:

- ochrony wód;
- gospodarki wodnej;
- ochrony powietrza;
- ochrony ziemi;
- ochrony przyrody;
- edukacji środowiska;
- przeciwdziałania zagrożeniom środowiska;
- monitoringu środowiska.

Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii

Tabela 22

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii.*

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Wdrożenie i monitorowanie <i>Programu możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla województwa mazowieckiego.</i>	Samorząd Województwa Mazowieckiego	→
2.	Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii do produkcji energii elektrycznej i ciepła.	Samorząd Województwa Mazowieckiego, MAE, samorządy miast, gmin i powiatów, przedsiębiorstwa, stowarzyszenia	↔
3.	Wspieranie wykorzystania zasobów wód termalnych.	Samorząd Województwa Mazowieckiego, NFOŚiGW, samorządy miast, gmin i powiatów	↔

samorządy powiatów, miast i gmin realizujące działania:
powiaty: grodziski, gostyniński, miński, wołomiński.

gminy i miasta: Bodzanów, Grudusk, Liw, Mała Wieś, Mogielnica, Otwock, Sanniki, m.st. Warszawa, Wilga, Wyszogród, Zakroczym, Żuromin.

przedsiębiorstwa realizujące działania: Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. w Siedlcach, Vattenfall Heat Poland S.A. w Warszawie, Przedsiębiorstwo Produkcyjno Usługowo Handlowe RADKOM Sp. z o.o.

jednostki rządowe i inne instytucje realizujące działania: Kampinoski Park Narodowy, Spółdzielnia Mieszkaniowa *Mechanik*, Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Siedlcach, Parafia Św. Ojca Pio w Warszawie.

Działanie 1

Program możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla Województwa Mazowieckiego został przyjęty przez Sejmik Województwa Mazowieckiego uchwałą 208/06 z dnia 9 października 2006 r. Powstał on w celu oszacowania zasobów energii odnawialnej i wskazania obszarów preferowanych dla rozwoju odnawialnych źródeł energii w województwie. Wyniki opracowania służą jako materiał pomocniczy w wykorzystaniu odnawialnych nośników energii przez samorządy terytorialne, przyszłych inwestorów jak również do tworzenia programów wykorzystania odnawialnych źródeł w skali powiatu lub gminy. Dokument służy jako wytyczna do wyznaczania działań i kierunków działań w powiatowych i gminnych programach ochrony środowiska.

W 2008 r. prowadzona była dystrybucja *Programu* w wersji papierowej i na płytach CD.

Działanie 2

W 2010 r. w województwie mazowieckim zostały zrealizowane między innymi następujące przedsięwzięcia z zakresu wykorzystania odnawialnych źródeł energii:

- budowa farmy wiatrowej *Bodzanów* – 11 elektrowni wiatrowych na terenie Gminy Bodzanów;
- budowa pompy ciepła w Gimnazjum nr 37 w Warszawie;
- zwiększenie udziału biomasy w wytwarzaniu energii elektrycznej i ciepła w Elektrociepłowni Żerań oraz Elektrociepłowni Siekierki (Vattenfall Heat Poland S.A.);
- modernizacja studni biogazowych na składowisku odpadów - dzięki inwestycji Przedsiębiorstwo Produkcji Usługowo Handlowej RADKOM Sp. z o.o. zwiększyło zużycie gazu składowiskowego.

Ponadto:

- przeprowadzono uzgodnienia w sprawie inwestycji związanej z budową elektrowni wiatrowej na terenie powiatu grodzkiego;
- opracowano dokumentację projektu pn. *Gmina bliżej słońca*, który będzie realizowany w 2012 r. na terenie gminy Wilga oraz gminy Sobienie Jeziory;
- Otwockie Przedsiębiorstwo Wodociągów i Kanalizacji Sp. z o.o. podpisało umowę z wykonawcą na instalację układu kogeneracji, służącą do wykorzystania biogazu pochodzącego ze ścieków, w celu przetwarzania na energię elektryczną (dotychczas biogaz wykorzystywany był tylko do produkcji ciepła);
- Zakład Utylizacji Odpadów Sp. z o.o. w Siedlcach podpisał umowę z wykonawcą na wykonanie odgazowania składowiska odpadów wraz z wykorzystaniem gazu składowiskowego;
- Wójt Gminy Grudusk wydał dwie decyzje o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia polegającego na budowie po jednej wolnostojącej elektrowni wiatrowej o mocy do 2 MW wraz z infrastrukturą energetyczną oraz dwie decyzje o ustaleniu warunków zabudowy;
- Burmistrz Gminy i Miasta Wyszogród prowadził postępowanie administracyjne w sprawie lokalizacji farmy wiatrowej na terenie gminy;
- Burmistrz Miasta i Gminy Żuromin wydał decyzję o ustaleniu lokalizacji celu publicznego na budowę elektrowni wiatrowej o mocy 2,2 MW w miejscowości Cierpigórz;
- Wójt Gminy Liw wydał decyzję o środowiskowych uwarunkowaniach zgody na realizację przedsięwzięcia polegającego na budowie farmy wiatrowej obejmującej 10 elektrowni wiatrowych o łącznej mocy 25 MW;
- Starosta Powiatu Gostynińskiego wydał 2 decyzje na przedsięwzięcia wykorzystujące odnawialne nośniki energii: pozwolenie na budowę elektrowni wiatrowej, stacji

kontenerowych pomiarowych z drogami dojazdowymi w Sannikach oraz pozwolenie na budowę elektrowni wiatrowej w miejscowości Sieraków;

- Burmistrz Miasta i Gminy Mogielnica wydał decyzję o warunkach zabudowy na wykonanie infrastruktury technicznej związanej z pomiarem kierunku i prędkości wiatru w miejscowości Tomczyce;
- do Starostwa Powiatowego w Wołominie został zgłoszony *Projekt geologiczny w celu wykorzystania ciepła ziemi* mający na celu instalację pomp ciepła w miejscowości Urle;
- Starosta Miński wydał 3 decyzje na przedsięwzięcia wykorzystujące odnawialne nośniki energii w tym: wymienniki ciepła w miejscowości Mińsk Mazowiecki i Siennica oraz pompy ciepła w miejscowości Gliniak.

Na wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii duży wpływ ma edukacja oraz pomoc ekspertów z dziedziny OZE. W tym celu w marcu 2009 r. utworzona została Mazowiecka Agencja Energetyczna Sp. z o.o. (MAE). Głównym udziałowcem MAE jest Samorząd Województwa Mazowieckiego, który zaangażował kapitał w wysokości 1,5 mln zł – czyli 81 %. Główne działania MAE są skupione wokół 7 priorytetowych potrzeb regionu w dziedzinie zrównoważonej energii:

- wkład w realizację celów krajowych i regionalnych w zakresie odnawialnych źródeł energii oraz sprawności energetycznej;
- zrównoważone korzystanie z regionalnych zasobów energii – planowanie i programowanie rozwoju lokalnego;
- kwestie energetyczne na terenach wiejskich – rolnictwo jako dostawca i jako końcowy użytkownik energii;
- trudne zadania energetyczne w rozwijającym się obszarze metropolitalnym wokół m.st. Warszawa;
- specyficzne problemy energetyczne w powiatowych miastach w regionie;
- promowanie regionu wśród podmiotów inwestujących w energię odnawialną;
- monitorowanie działań związanych ze zrównoważoną energią w regionie.

W 2010 r. MAE zorganizowała szereg akcji edukacyjnych, informacyjnych i promocyjnych dotyczących odnawialnych źródeł energii m.in.:

- budowa i uruchomienie portalu tematycznego www.szanuj-energie.pl, dotyczącego odnawialnych źródeł energii oraz efektywności energetycznej;
- cykl artykułów problemowych na łamach prasy lokalnej i regionalnej dotyczących efektywności energetycznej;
- lekcje interaktywne nt. odnawialnych źródeł energii w gminach: Gostynin, Myszyniec, Korczew i Rzecznów (w projekcie wzięło udział łącznie 486 uczniów);
- szkolenie dotyczące wykorzystania energii słonecznej, przeznaczone w głównej mierze dla gospodarstw agroturystycznych;
- szkolenie dla instalatorów instalacji kolektorów słonecznych;
- konferencja *Razem - współpraca na rzecz rozwoju Mazowsza* - Możliwości rozwoju energetyki odnawialnej na Mazowszu;
- projekt *Ekoinnowacje na Mazowszu* - Rola MAE w procesach transferu technologii;
- warsztaty *Efektywność systemów wsparcia wytwarzania ciepła i chłodu w odnawialnych źródłach energii w Polsce i innych krajach* - Mechanizmy wsparcia i promocja OZE w działaniach MAE - regionalnej agencji energetycznej;
- *Poradnik dla użytkowników instalacji słonecznych na Mazowszu*;
- *Poradnik Biogaz rolniczy - produkcja i wykorzystanie*;

oraz aktywnie uczestniczyła we współpracy zagranicznej m.in.:

- 3N Centre of Excellence - wyjazd studyjny do Dolnej Saksonii, w trakcie którego przedstawiciele MAE odwiedzili Centrum Naukowe 3N w miejscowości Werlte (instytucja powstała z inicjatywy władz lokalnych, a jej celem jest scalenie i koordynacja wszelkich działań w zakresie pozyskiwania energii odnawialnej, w szczególności z surowców pochodzących z gospodarstw wiejskich);

- Szwedzko-Polska Platforma Zrównoważonej Energetyki - w dniach 12-14 kwietnia 2010 r. zorganizowała wizytę studyjną oraz konferencję *Energia dla eko-efektywności* w Lund, Szwecja;
- Green Net Finland - współpraca z Finlandią w ramach dwustronnego porozumienia pomiędzy Województwem Mazowieckim a regionem Uusimaa, podpisanego 5 maja 2008 r. W ramach współpracy w zakresie energii odnawialnej przedstawiciele MAE zostali zaproszeni jako partner do projektu Green Net. Celem przedsięwzięcia, skupiającego partnerów publicznych i prywatnych jest wspieranie małych i średnich przedsiębiorstw działających w dziedzinie efektywności energetycznej, w szczególności w obszarach miejskich.

Działanie 3

W 2008 r. przeprowadzono prace geologiczne dla rozpoznania i udokumentowania wód termalnych z utworów dolnoliasowych w Gostyninie. Prace miały charakter badawczy i potwierdziły zasadność budowy Centralnego Parku Rekreacji, Balneologii, Turystyki i Wypoczynku *Termy Gostynińskie*. W lipcu 2010 r. Burmistrz Miasta Gostynina i Prezes Spółki *Termy Gostynińskie* podpisali umowę na budowę term gostynińskich. W ramach umowy spółka wybuduje i będzie zarządzać ośrodkiem termalnym, obejmującym m.in. hotel, park wodny z basenami zewnętrznymi i wewnętrznymi, zjeżdżalniami, plażami, SPA, centrum konferencyjnym, centrum balneologii z częścią lekarską, łaźniami, wellness i parkingami. Projekt został wpisany na listę projektów kluczowych w RPO WM 2007-2013 i jest współfinansowany ze środków unijnych. Przedsięwzięcie pochłonie kwotę 285 milionów złotych, z czego prawdopodobnie część kosztów, w wysokości 72 milionów złotych, pokryje Unia Europejska. Termin wykonania obiektu określony jest w umowie na 38 miesięcy, okres obowiązywania koncesji natomiast wynosi 30 lat. W tym czasie Spółka będzie zarządzać kompleksem.

2.2.3. Ekologia w rolnictwie

Zmniejszenie presji rolnictwa na środowisko naturalne

Tabela 23

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Zmniejszenie presji rolnictwa na środowisko naturalne*.

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Ograniczenie spływu zanieczyszczeń azotowych ze źródeł rolniczych przez kontynuację budowy płyt obornikowych i zbiorników na gnojówkę.	RZGW, ARiMR, MODR, samorządy miast, gmin i powiatów, rolnicy indywidualni	→
2.	Stosowanie zasady „skorzonego działania” w stosunku do zadań dotyczących budowy wodociągów i sieci kanalizacyjnej na wsi.	samorządy miast i gmin	→
3.	Stosowanie zasad Dobrej Praktyki Rolniczej.	MODR, ARiMR, samorządy miast, gmin i powiatów	→
4.	Wspieranie rolnictwa ekologicznego i zintegrowanego wg zasad określonych w dokumencie „Program rozwoju rolnictwa ekologicznego na lata 2007-2013”.	MRiRW, Samorząd Województwa Mazowieckiego, samorządy miast, gmin i powiatów	→
5.	Działania na rzecz utrzymania tradycyjnego, urozmaiconego krajobrazu rolniczego, w tym zachowanie tradycyjnych praktyk gospodarczych na terenach przyrodniczo cennych zgodnie z Programem Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013.	MRiRW, Samorząd Województwa Mazowieckiego, ARiMR, samorządy miast, gmin i powiatów	→
6.	Wdrożenie <i>Mazowieckiego Programu Rozwoju Pszczelarstwa w latach 2006-2013</i> .	Samorząd Województwa Mazowieckiego	→*

*brak możliwości realizacji ze względu na zmiany uwarunkowań formalno – prawnych, w zamian realizowany *Plan Działania Samorządu Województwa Mazowieckiego na Rzecz Rozwoju Rolnictwa i Poprawy Jakości Artykułów Żywnościowych na Mazowszu w latach 2007-2013*.

samorządy powiatów, miast i gmin realizujące działania:

powiaty: miński, przasnyski, wołomiński, wyszkowski.

miasta i gminy: Baranów, Czerwonka, Dąbrówka, Grębków, Mrozy, Platerów, Sabnie, Sanniki, Somianka, Wołomin, Zakroczym, Żuromin.

Działanie 1

Rolnicy indywidualni – realizatorzy działania – wybudowali na terenie województwa mazowieckiego ponad 20 płyt obornikowych wraz ze zbiornikami na gnojówkę. Partnerami w realizacji zadania są gminy w zakresie wydawania decyzji administracyjnych i ARiMR, jako instytucje finansujące.

Działanie opisane w Celu głównym I – *Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska*, cel szczegółowy – *Ograniczenie odprowadzania nieczyszczonych ścieków do wód*.

Działanie 2

Zasadę *skojarzonego działania* w stosunku do zadań dotyczących budowy wodociągów i sieci kanalizacyjnej zastosowano w poniższych gminach:

- gmina Dąbrówka – rozbudowa infrastruktury wodociągowo-kanalizacyjnej wokół obszaru Natura 2000 w gminie Dąbrówka (etap I), budowa sieci wodociągowej z przyłączami w miejscowościach Józefów i Cisie;
- gmina Somianka – budowa kanalizacji sanitarno-grawitacyjno-ciśnieniowej z przyłączami w miejscowości Michalin oraz łącza wodociągowego Somianka – Michalin.

Działanie 3

Działanie opisane w Celu głównym I – *Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska*, cel szczegółowy – *Ochrona gleb użytkowanych rolniczo*.

Działanie 4

W ramach realizacji *Planu Działania Samorządu Województwa Mazowieckiego na Rzecz Rozwoju Rolnictwa i Poprawy Jakości Artykułów Żywnościowych na Mazowszu w latach 2007-2013*, zorganizowano:

- konkurs ekologiczny *Smak Ekologicznej Żywności* dla dzieci z przedszkoli, szkół podstawowych oraz gimnazjalnych z obszaru województwa mazowieckiego;
- *Stół Darów Ziemi* prezentujący żywność ekologiczną i tradycyjną na obchodach *Dnia Ziemi 2010*, któremu towarzyszyły działania edukacyjne i informacyjne skierowane do różnych grup wiekowych, polegające na zaprezentowaniu ekologicznych metod przetwarzania żywności, surowców otrzymywanych ze starych odmian roślin, tradycyjnych ras zwierząt, jako elementu bioróżnorodności.

Departament Rolnictwa i Modernizacji Terenów Wiejskich UMWM brał udział w pracach komisji konkursowej w wojewódzkim etapie konkursu na *Najlepsze Gospodarstwo Ekologiczne*. Organizatorem konkursu jest Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Celem konkursu jest promowanie ekologicznej metody produkcji surowców i żywności. Konkurs przeprowadzany był w dwóch kategoriach: *Ekologiczne gospodarstwo towarowe* i *Ekologia – środowisko*.

Koszty poniesione przez Samorząd Województwa Mazowieckiego na realizację działania to 36 360 zł.

Ponadto Muzeum Wsi Radomskiej, na terenie pól pokazowych, w ramach *Programu ochrony chwastów polnych w uprawach współrzędnych z roślinami polnymi*, prowadzi działania mające na celu zachowanie bioróżnorodności roślin polnych. Stosowane są uprawki agrotechniczne przy minimalnej ilości nawożenia mineralnego. Uprawiane rośliny są ekologiczne.

Działanie 5

Realizacja *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013*, w działaniu Osi 2 - *Poprawa środowiska naturalnego i obszarów wiejskich* ma na celu w szczególności:

- przywracanie walorów lub utrzymanie stanu cennych siedlisk użytkowanych rolniczo oraz zachowanie różnorodności biologicznej na obszarach wiejskich;
- promowanie zrównoważonego systemu gospodarowania;
- odpowiednie użytkowanie gleb i ochrona wód;

- ochrona zagrożonych lokalnych ras zwierząt gospodarskich i lokalnych odmian roślin uprawnych.

Jest to zadanie pochodzące z programu rolnośrodowiskowego, w ramach którego podziałem środków unijnych przeznaczonych na realizację zadań zajmuje się ARiMR. Beneficjentami upoważnionymi do składania wniosków są rolnicy indywidualni. W ramach działania do dnia 31 grudnia 2010 r. zostały przeprowadzone trzy nabory wniosków o przyznanie pierwszej płatności rolnośrodowiskowej (tzw. wnioski nowe) i kolejnych płatności rolnośrodowiskowych (tzw. wnioski kontynuacyjne). Wg stanu na koniec 2010 r. w województwie mazowieckim wydatkowano kwotę 55,4 mln zł dla 4 600 beneficjentów.

2.2.4. Proekologiczne inwestycje w dziedzinie transportu

Zmniejszenie presji środków transportu na środowisko naturalne

Tabela 24

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: Zmniejszenie presji środków transportu na środowisko naturalne.

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Prowadzenie polityki preferencyjnej dla komunikacji zbiorowej, budowa obwodnic wokół miast, racjonalizacja przewozów oraz zwiększenie udziału transportu szynowego w przewozach osób i towarów.	Koleje Mazowieckie KM Sp. z o.o., Tramwaje Warszawskie Sp. z o.o., m.st. Warszawa - ZTM, WKD Sp. z o.o., Przewozy Regionalne Sp. z o.o., GDDKiA	↔
2.	Przygotowanie koncepcji turystycznego wykorzystania szlaków wodnych głównych rzek województwa (Wisły, Bugu i Narwi) dla obsługi małej żeglugi pasażerskiej oraz turystycznych wódrowek wodnych.	Samorząd Województwa Mazowieckiego, samorządy miast, gmin i powiatów, RZGW, stowarzyszenia	→
3.	Sukcesywnie wyłączenie z eksploatacji pojazdów i maszyn o ponadnormatywnej hałaśliwości.	przedsiębiorstwa, WORD	→
4.	Opracowanie programu obniżenia energochłonności przewozów osobowych i towarowych.		↓
5.	Realizacja zadań przewidzianych do poprawy infrastruktury drogowej.	samorządy miast, gmin i powiatów, GDDKiA, MZDW	↔
6.	Tworzenie przejść umożliwiających migrację zwierząt przy drogach przecinających ciągi ekologiczne.	GDDKiA, zarządcy dróg	→

samorządy powiatów, miast i gmin realizujące działania:

miasta i gminy: Brańszczyk, Józefów, Nieporęt, Ostrołęka, Otwock, Piaseczno, Pruszków, Pułtusk, Serock, Siedlce, m.st. Warszawa.

przedsiębiorstwa realizujące działania: Tramwaje Warszawskie Sp. z o.o., Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego w Warszawie, Zakład Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. Nowy Dwór Mazowiecki, PKP Energetyka S.A., Miejski Zakład Oczyszczania w Wołominie.

stowarzyszenia: Stowarzyszenie Dorzecza Wisły *Wisła*, Stowarzyszenie *Unia Wodna*.

inne instytucje realizujące działania: Związek Miast Nadwiślańskich, Krajowa Izba Gospodarcza, Urząd Żeglugi Śródlądowej, Polska Agencja Rozwoju Turystyki.

Działanie 1

Na terenie województwa mazowieckiego zostało podjętych szereg działań, które wpływają na racjonalizację przewozów oraz zwiększenie udziału transportu szynowego w przewozach osób i towarów:

- Zarząd Transportu Miejskiego (ZTM) działając w imieniu i na rzecz m.st. Warszawy w 2010 r. rozpoczął budowę II linii metra. Nowy odcinek linii metra połączy zachodnią część miasta z obszarem centralnym i wschodnim Warszawy. Planowany termin zakończenia budowy odcinka centralnego to koniec 2013 r. Koszt poniesiony w 2010 r. – 120 055 tys. zł;
- ZTM realizuje program budowy linii tramwajowej na Tarchominie. W efekcie Dzielnica Białoleka, a w szczególności osiedle Tarchomin, otrzyma funkcjonalne, nowoczesne i szybkie połączenie naziemnym transportem szynowym o wysokiej wydajności. Nowy odcinek linii

tramwajowej połączy północno-wschodnią część miasta z obszarem centralnym Warszawy i pozytywnie wpłynie na czas przejazdu;

- ZTM w 2010 r. przeprowadził szereg prac mających na celu rozbudowę infrastruktury drogowej, jak również prac modernizacyjnych m.in.: modernizacja pętli autobusowej przy Dworcu Wschodnim, remont pętli autobusowych: *Brudno-Podgrodzie, Plac Hallera, Złote Tarasy-Dworzec Centralny, Kępa Zawadowska, Błota*;
- w celu usprawnienia funkcjonowania komunikacji miejskiej w 2010 r. uruchomiono następujące pasy autobusowe w ciągach komunikacyjnych: Trasy Armii Krajowej – 1 450 m; Trasy Łazienkowskiej – 550 m; ul. Kasprzaka – 1 250 m; ul. Światowida – 1 400 m; Al. Jerozolimskich – 3 300 m;
- kontynuowano realizację programu budowy strategicznych parkingów systemu *Parkuj i jedź*. W 2010 r. na parkingach Anin-SKM oraz Ursynów zamontowano systemy pobierania opłat. Umowy na budowanie systemu *Parkuj i jedź* realizowane były na parkingach Al. Krakowska, Ursus-Niedźwiadek, Wawer, Rembertów. Koszty poniesione w 2010 r. wyniosły 20 950 tys. zł;
- w 2010 r. rozszerzono ofertę *Wspólny bilet ZTM-KM-WKD-PR*. - specjalna oferta taryfowa, w ramach której posiadacze biletów ZTM mogą podróżować pociągami. *Wspólny bilet ZTM-KM-WKD* był honorowany w pociągach obsługiwanych przez spółki: Koleje Mazowieckie – KM Sp. z o.o. oraz Warszawską Kolej Dojazdową Sp. z o.o. W ramach oferty od 2010 r. funkcjonują również wybrane połączenia InterRegio spółki Przewozy Regionalne. Honorowanie biletów odbywa się na podstawie umów cywilnoprawnych, zawartych pomiędzy m.st. Warszawa (w imieniu i na rzecz którego działa ZTM) a Kolejami Mazowieckimi, Warszawską Koleją Dojazdową i Przewozami Regionalnymi;
- Miasto Otwock i Miasto Józefów współfinansują lokalny transport zbiorowy w zakresie przejazdów na liniach kolejowych (Szybka Kolej Miejska i Koleje Mazowieckie) oraz autobusowych (linia 702 i N75) łączących te miasta z Warszawą;
- Miasto Siedlce w 2010 r. przyjęło uchwałę Rady Miasta Siedlce, w której zostało określonych szereg ulg na przejazdy wszystkimi liniami komunikacji miejskiej dla dzieci, młodzieży, osób niepełnosprawnych, emerytów i rencistów oraz honorowych dawców krwi.

Więcej informacji w Celu głównym I - *Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska*, cel szczegółowy - *Ograniczenie emisji niskiej*.

Działanie 2

Reaktywowany szlak wodny, wytyczony w końcu XVI wieku przez Króla Stefana Batorego, będzie rozpoczynał się w Warszawskim Węźle Wodnym i przebiegał przez: Wisłę Warszawską – Kanał Żerański – Zalew Zegrzyński – Narew – Biebrzę – Kanał Augustowski i dalej, aż do Niemna. Projekt realizowany jest przez miasta: Warszawę, Ostrołękę, Łomżę, Augustów, Pułtusk, Serock, Różan, Nowogród, Goniądz i gminy: Nieporęt, Wizna, Augustów, Płaska, Zbójna, oraz Biebrzański Park Narodowy, Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie.

W 2010 r. *Rada Programowa* przedmiotowego szlaku postanowiła wydłużyć szlak na trasie wiślanej od Warszawy do Malborka, następnie do Elbląga oraz na porty i wybrzeża wiślane od Elbląga do Fromborka.

W skład *Rady Programowej* wchodzi:

- Marszałek Sejmu RP;
- Marszałkowie Województw: mazowieckiego i podlaskiego;
- Wojewoda Mazowiecki;
- Prezydenci: m.st. Warszawy, Ostrołęki i Łomży;
- Burmistrzowie: Serocka, Pułtуска, Augustowa, Różana, Nowogrodu, Goniądza, Dzielnicy Targówek m.st. Warszawy, Dzielnicy Żoliborz m.st. Warszawy, Dzielnicy Białołęka m.st. Warszawy;
- Wójtowie: gminy Nieporęt, Augustów, Zbójna i Płaska;
- Prezes Krajowego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie;

- Dyrektorzy Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Warszawie, Biebrzańskiego Parku Narodowego, Urzędu Żeglugi Śródlądowej w Warszawie;
- Prezesi Zarządów: Polskiej Agencji Rozwoju Turystyki, Stowarzyszenia Dorzecza Wisły *Wisła*, Związku Miast Nadwiślańskich, Stowarzyszenia *Unia Wodna*;
- Sekretarz Generalny Krajowej Izby Gospodarczej;
- Prezes Zarządu *Hydroprojekt Sp. z o.o.*

Zadaniem *Rady Programowej* jest przygotowanie zakresu projektu oraz procedur i zasad dotyczących realizacji projektu turystyczno-rekreacyjnego.

Działanie 3

W 2010 r. wyłączenie z eksploatacji pojazdów i maszyn o ponadnormatywnej hałaśliwości i wymianę na nowe przeprowadziły takie przedsiębiorstwa jak: PKP Energetyka S.A. w Warszawie, Miejski Zakład Oczyszczania w Wołominie, Zakład Energetyki Ciepłej Sp. z o.o. w Nowym Dworze Mazowieckim, Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Sannikach, Wojewódzki Ośrodek Ruchu Drogowego w Warszawie, Tramwaje Warszawskie Sp. z o.o.

Działanie 5

Działanie opisane w Celu głównym I - *Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska*, cel szczegółowy - *Ograniczenie emisji niskiej*.

Działanie 6

Generalna Dyrekcja Dróg Krajowych i Autostrad w trakcie inwestycji drogowych wykonała przejścia umożliwiające migrację zwierząt m.in. przy:

- budowanej drodze S-7 Grójec-Białobrzegi;
- budowanej drodze S-2 Konotopa-Puławska oraz Konotopa- Stryków.

3. Cel - Utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych

3.1 Ocena ogólna

Spójny system obszarów chronionych tworzony jest dla zapewnienia trwałej egzystencji flory i fauny, zachowania cennych, zagrożonych siedlisk przyrodniczych, a także integracji ochrony przyrody z działalnością człowieka. Dla realizacji tego zamierzenia zostały określone w POŚ WM trzy cele szczegółowe:

- *Ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych;*
- *Kształtowanie polityki zagospodarowania przestrzennego respektującej wartości przyrodnicze i krajobrazowe;*
- *Ochrona gatunkowa roślin zwierząt i grzybów.*

W zakresie *ochrony, rozwoju i uporządkowania systemu obszarów chronionych* kontynuowano, rozpoczęto lub zakończono większość zadań.

W styczniu 2010 r. Samorząd Województwa Mazowieckiego dokonał połączenia jednostek:

- Zespołu Parków Krajobrazowych: Mazowieckiego, Chojnowskiego i Brudzeńskiego;
- Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego;
- Kozienickiego Parku Krajobrazowego.

W wyniku połączenia utworzono wojewódzką samorządową jednostkę organizacyjną pod nazwą *Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych* z siedzibą w Otwocku.

W 2010 r. Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska podjął decyzję o wyznaczeniu nowego obszaru specjalnej ochrony ptaków Dolina Przysowy i Słudwi PLB 10003. Proces wyznaczania nowego obszaru ruszył w 2011 r.

W 2009 r. 34 obszary ochrony siedlisk Natura 2000 zostały przekazane do Komisji Europejskiej, a 10 stycznia 2011 r. zostały zatwierdzone.

Istotnym zadaniem realizowanym w okresie objętym *niniejszym raportem* było opracowanie *Projektu Planu Ochrony Kampinoskiego Parku Narodowego z uwzględnieniem zakresu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 PLC 140001 Puszcza Kampinoska*. Kampinoski Park Narodowy nie opracował programu rozwoju usług turystycznych, jednakże prowadzi działania mające na celu rozbudowę infrastruktury turystycznej, która głównie ma za zadanie minimalizowanie ruchu turystycznego na obszarach cennych przyrodniczo, poprzez ukierunkowanie turystów na tereny odpowiednio do tego przystosowane.

W 2010 r. nie dokonano zmian powierzchniowych parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu, znajdujących się na terenie województwa mazowieckiego.

W zakresie *Kształtowania polityki zagospodarowania przestrzennego respektującej wartości przyrodnicze i krajobrazowe*, a także *Ochrony gatunkowej roślin, zwierząt i grzybów* realizowane były wszystkie działania.

M.st. Warszawa w 2010 r. wykonała inwentaryzację przyrodniczą w zakresie występowania gatunków chronionych roślin, zwierząt i grzybów w obrębie zadrzewień lewobrzeżnego odcinka Wisły.

Szereg przedsięwzięć zostało przeprowadzonych na terenach parków krajobrazowych. Były to m.in.: *Rozpoznanie stanu sów i ich ochrona* (Mazowiecki PK), *Aktywna ochrona trzmieli* (Brudzeński PK), *Monitoring kolonii lęgowych nocka dużego* (Kozienicki PK), *Opieka nad żółtymi błotnymi w ekspozycji terenowej przy Izbie Dydaktyczno – Muzealnej Puszczy Kozienickiej w Augustowie*; *Czynna ochrona gniewosza plamistego* (Mazowiecki PK), *Wdrożenie programu aktywnej ochrony pełnika europejskiego na terenie rezerwatu Biela* (Nadbużańskim PK), *Aktywna ochrona zimowisk nietoperzy w Kampinoskim Parku Narodowym poprzez adaptację wykupionych piwnic – ziemianek*, *Czynna ochrona płazów na obszarze Bagna Całowanie* (Mazowiecki PK), *Akcja Żaba* (Mazowiecki PK).

3.2 Ocena szczegółowa

Ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych

Tabela 25

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych*.

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Weryfikacja i przystosowanie aktów prawnych dla wszystkich form ochrony przyrody do obowiązującej ustawy o ochronie przyrody.	Samorząd Województwa Mazowieckiego/ MZPK, Lasy Miejskie - Warszawa	→
2.	Bieżące uzupełnienie komputerowej bazy danych obszarów i obiektów chronionych dla całego województwa umożliwiającej wymianę informacji i bieżącą aktualizację danych w ramach Mazowieckiego Systemu Informacji Przestrzennej.	Geodeta Województwa Mazowieckiego	↔
3.	Opracowanie kompromisowych rozwiązań dotyczących ochrony walorów przyrodniczych i ochrony przeciwpowodziowej.	bd.	↓
4.	Objęcie ochroną parków krajobrazowych: Kurpiowskiego PK (dolina Omulwi i Płodownicy wraz z fragmentami Puszczy Kurpiowskiej), Wiślańsko-Narwiańskiego PK im. Książąt Mazowieckich (dolina Wisły na odcinku od Płocka do Warszawy, PK „Dolina Środkowej Wisły” (tereny od ujścia rzeki Świder do Puław), PK Doliny Pilicy obejmującego Dolinę Dolnej Pilicy, PK im. Józefa Chełmońskiego lub alternatywnie kompleksu zespołów przyrodniczo-krajobrazowych do obrazów Józefa Chełmońskiego, dolinę Narwi wraz z kompleksem bagienno – łąkowym „Pulwy”, dolinę Wisły na odcinku granicznym z województwem lubelskim (Małopolski Przełom Wisły), fragment lasów łukowskich.	Samorząd Województwa Mazowieckiego	↓
5.	Powiększenie parków krajobrazowych: Nadbużańskiego PK, Górznieńsko – Lidzbarskiego PK i Bolimowskiego PK i Kampinoskiego PK	Samorząd Województwa Mazowieckiego	↓
6.	Objęcie ochroną Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000	RDOŚ	↑

	(na podstawie kryteriów zawartych w dyrektywach tzw. ptasiej i siedliskowej – ok. 10% powierzchni województwa).		
7.	Objęcie ochroną obszarów chronionego krajobrazu, obejmujących: dolinę rzeki Bzury, Liwca, Kostrzyna, Świdra, Okrzeję i Orzyca, a także fragment Równiny Kurpiowskiej oraz kompleksy leśne położone w gminach: Jadów, Strachówka, Poświętne, Dobre i Stanisławów. Obszary te będą pełniły funkcję korytarzy ekologicznych między parkami krajobrazowymi istniejącymi i projektowanymi obszarami chronionego krajobrazu.	Samorząd Województwa Mazowieckiego	↓
8.	Wzmocnienie etatowe służb zajmujących się ochroną przyrody oraz zapewnienie zaplecza technicznego komórek organizacyjnych do spraw ochrony przyrody, które będą zarządzały obszarami Natura 2000.	RDOS	→
9.	Opracowanie planów ochrony dla KPN, parków krajobrazowych, obszarów Natura 2000 i rezerwatów przyrody.	Samorząd Województwa Mazowieckiego/ MZPK, KPN, Górznieńsko – Lidzbarski PK, RDOŚ, Lasy Miejskie - Warszawa	→
10.	Uzupełnianie inwentaryzacji i dokumentacji starych alei przyrodnych oraz miejskich parków zabytkowych na terenie Mazowsza. Ustanowienie nowych i ochrona istniejących pomników przyrody.	Samorząd Województwa Mazowieckiego/ MZPK, m.st. Warszawa, samorządy miast i gmin	→
11.	Opracowanie programów rozwoju usług turystycznych dla Kampinoskiego Parku Narodowego i parków krajobrazowych.		↓
12.	Opracowanie dokumentu dotyczącego <i>Inwentaryzacji cennych alei i szpalerów przyrodnych na terenie województwa mazowieckiego.</i>	Samorząd Województwa Mazowieckiego	↑*

*Zadanie wykonane w 2007 r.

Działanie 1, 9

W 2010 r. trwały prace nad opracowaniem następujących projektów planów ochrony:

- Projekt Planu Ochrony dla Kampinoskiego Parku Narodowego z uwzględnieniem zakresu planu zadań ochronnych dla obszaru Natura 2000 PLC 140001 Puszcza Kampinoska, na lata 2012-2031;
- Projekt Planu Ochrony Chojnowskiego Parku Krajobrazowego;
- Projekt Planu Ochrony Brudzeńskiego Parku Krajobrazowego;
- Projekt Planu Ochrony Górznieńsko – Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego.

Ponadto Lasy Miejskie – Warszawa sporządziły projekt planu ochrony rezerwatu przyrody *Las Kabacki im. Stefana Starzyńskiego*, który zawiera szczegółową inwentaryzację przyrodniczą oraz wskazuje działania ochronne na okres 20 lat.

Działanie 2

Departament Geodezji i Kartografii UMWM w ramach Mazowieckiego Systemu Informacji Przestrzennej prowadzi bazę obszarów chronionych obejmującą:

- Kampinoski Park Narodowy wraz z otuliną;
- Parki krajobrazowe wraz z otulinami;
- Obszary chronionego krajobrazu;
- Rezerwaty przyrody;
- Obszary Natura 2000.

W 2010 r. prowadzone były prace nad opracowaniem (z dokładnością do granic działek ewidencyjnych) przebiegu granic Nasielsko – Karniewskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu i Siedlecko – Węgrowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu.

Przestrzenna, ciągła baza danych obszarów chronionych z terenu województwa mazowieckiego prowadzona jest przy wykorzystaniu technologii GIS, która umożliwia wykonywanie analiz

i tworzenie opracowań kartograficznych. Dane są publikowane w serwisie internetowym www.wrotamazowska.pl

Działania 4, 5, 7

W 2010 r. nie zostały ustanowione nowe ani powiększone istniejące obszary chronione (parki krajobrazowe, obszary chronionego krajobrazu).

Kampinoski Park Narodowy w 2010 r. wykupił 40,4036 ha gruntów (w tym 3 gospodarstwa zabudowane). Zakupione grunty są w większości zalesiane lub przeznaczone do naturalnej sukcesji, resztę stanowią ekosystemy nieleśne i przejściowe użytki rolne.

Dzięki wykupowi zmniejsza się presja urbanizacyjna na terenie parku, następuje poprawa różnorodności biologicznej i wewnętrznych powiązań przyrodniczych.

Działanie 6

Na terenie województwa mazowieckiego wyznaczonych jest 16 obszarów specjalnej ochrony ptaków, które zostały wymienione w poniższej tabeli:

Tabela 26
Obszary specjalnej ochrony ptaków na terenie województwa mazowieckiego.

Lp.	Nazwa	Powierzchnia ogółem (ha)	Powierzchnia w woj. maz. (ha)
1.	Dolina Dolnej Narwi	26 527,92	17 436,65
2.	Doliny Omulwi i Płodownicy	34 386,66	31 348,28
3.	Puszcza Biała	83 779,74	83 779,74
4.	Dolina Liwca	27 431,51	27 431,51
5.	Dolina Dolnego Bugu	74 309,93	53 300,07
6.	Dolina Pilicy	35 356,26	33 026,16
7.	Dolina Środkowej Wisły	30 777,88	27 569,23
8.	Małopolski Przełom Wisły	6 972,78	2 031,55
9.	Puszcza Piska	172 802,21	47,60
10.	Puszcza Kampinoska	37 640,49	37 640,49
11.	Dolina Wkry i Mławki	28 751,54	21 878,84
12.	Dolina Kostrzynia	14 376,13	14 376,13
13.	Ostoja Kozienicka	68 301,20	68 301,20
14.	Lasy Łukowskie	11 488,44	394,41
15.	Bagno Całowanie	4 214,92	4 214,92
16.	Bagno Pulwy	4 112,3	4 112,3
Ogółem		661 229,91	426 889,08

Zródło: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie.

W 2010 r. Generalny Dyrektor Ochrony Środowiska podjął decyzję o wyznaczeniu nowego obszaru specjalnej ochrony ptaków Dolina Przysowy i Słudwi PLB 10003. Proponowany obszar obejmuje tereny łąk i pastwisk w dolinach rzek Przysowy i Słudwi znajdujących się na terenie Równiny Kutnowskiej. Administracyjnie obszar położony jest na terenie województw: łódzkiego i mazowieckiego. Powierzchnia proponowanego obszaru wynosi blisko 5 100 ha, a w województwie mazowieckim 2 040,6 ha.

Na terenie województwa mazowieckiego wytypowano również 60 specjalnych obszarów siedlisk, które zostały zaakceptowane przez Komisję Europejską¹⁴.

Tabela 27
Specjalne obszary siedlisk na terenie województwa mazowieckiego.

Lp.	Nazwa	Powierzchnia ogółem (ha)	Powierzchnia w woj. maz. (ha)
1.	Baranie Góry	180,63	180,63
2.	Olszyny Rumockie	149,66	149,66
3.	Wydmy Lucynowsko - Mostowieckie	427,76	427,76
4.	Krogulec	113,11	113,11
5.	Dolina Wkry	24,00	24,00

¹⁴ Decyzja Komisji Europejskiej z dnia 10.01.2011 r.

6.	Puszcza Kampinoska	37 640,49	37 640,49
7.	Kantor Stary	97,01	97,01
8.	Łęgi Czarnej Strugi	38,78	38,78
9.	Bagno Całowanie	3 447,51	3 447,51
10.	Dąbrowy Seroczyńskie	552,56	551,29
11.	Dąbrowa Radziejowska	52,20	52,20
12.	Dolina Zwoleński	2 379,34	2 379,34
13.	Pakosław	668,63	668,63
14.	Ostoja Nadbużańska	46 036,74	33 403,61
15.	Sikórz	204,54	204,54
16.	Forty Modlińskie	157,25	157,25
17.	Uroczyska Łąckie	1 620,44	1 620,44
18.	Dolina Dolnej Pilicy	31 821,57	28 039,76
19.	Dolina Rawki	2 525,38	271,48
20.	Przełom Wisły w Małopolsce	15 116,37	2 602,15
21.	Ostoja Brzeźnicka	811,79	267,02
22.	Rogoźnica	153,23	153,23
23.	Łąki Soleckie	222,06	222,06
24.	Stawy w Żabieńcu	105,28	105,28
25.	Grabinka	45,80	35,25
26.	Bagna Orońskie	921,45	921,45
27.	Las Jana III Sobieskiego	115,15	115,15
28.	Dolina Środkowego Świdra	1 475,69	1 475,69
29.	Łękawica	1 468,86	1 468,86
30.	Białe Błota	31,43	31,43
31.	Las Natoliński	103,73	103,73
32.	Las Bielański	129,84	129,84
33.	Strzebla Błotna w Zielonce	2,20	2,20
34.	Puszcza Kozienicka	28 230,37	28 230,37
35.	Aleja Pachnicowa	1,09	1,09
36.	Ostoja Nadliwiecka	13 622,72	13 622,72
37.	Świetliste Dąbrowy i Grądy w Jabłonnej	1 816,03	1 816,03
38.	Łąki Ostrówieckie	954,57	954,57
39.	Bory bagienne i torfowiska Karaska	558,83	558,83
40.	Bory Chrobotkowe Karaska	1 124,52	1 124,52
41.	Dąbrowy Ceranowskie	161,79	161,79
42.	Bagna Celestynowskie	1 036,97	1 036,97
43.	Dzwonecznik w Kisielanach	45,72	45,72
44.	Gołobórz	186,53	186,53
45.	Myszynieckie Bory Sasankowe	1 936,98	1 934,07
46.	Podebłocie	1 275,78	725,37
47.	Torfowiska Czernik	53,80	53,80
48.	Zachodniokurpiowskie Bory Sasankowe	2 214,06	2 214,06
49.	Gołe Łąki	49,59	49,59
50.	Łąki Kazuńskie	340,02	340,02
51.	Łąki Żukowskie	173,36	173,36
52.	Dolina Kamiennej	2 585,27	121,67
53.	Ostoja Nowodworska	51,06	51,06
54.	Dolina Skrwy Lewej	129,02	129,02
55.	Uroczyska Lasów Starachowickich	2 349,18	50,43
56.	Kampinoska Dolina Wisły	20 659,11	20 659,11
57.	Ostoja Lidzbarska	8 866,93	325,99
58.	Lasy Skarżyskie	2 383,50	779,15
59.	Dolina Czarnej	5 780,60	405,70
60.	Poligon Rembertów	241,93	241,93
	Ogółem	245 669,81	193 094,30

Źródło: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Warszawie.

Działanie 10

W 2010 r. liczba pomników przyrody wynosiła 4 275 szt. Jest to o 40 szt. więcej niż w roku poprzednim.

W 2010 r. na terenie Kozienickiego Parku Krajobrazowego poddano zabiegom pielęgnacyjnym 18 pomników przyrody rosnących w pobliżu ciągów komunikacyjnych, ścieżek dydaktycznych i na osadach leśnych.

Na terenie m.st. Warszawy przeprowadzono zabiegi pielęgnacyjne na 318 drzewach pomnikowych. Wykonano ekspertyzę dendrologiczną stanu zdrowotnego 1 684 drzew w której określono lokalizację, wymiary, stan korony, pnia i systemu korzeniowego, występowanie chorób i szkodników, fazę wilgotności, wykonane zabiegi, statykę oraz poziom ryzyka.

Ponadto na terenie powiatu wołomińskiego (w gminach Zielonka i Strachówka) łącznie wykonano zabiegi pielęgnacyjne na 20 pomnikach przyrody.

Również na terenie Podkowy Leśnej wykonano ekspertyzę dendrologiczną 340 pomników przyrody.

Kształtowanie polityki zagospodarowania przestrzennego respektującej wartości przyrodnicze i krajobrazowe

Tabela 28

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Kształtowanie polityki zagospodarowania przestrzennego respektującej wartości przyrodnicze i krajobrazowe.*

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Wprowadzanie w PZPWM zapisów mających na celu zachowanie wartości przyrodniczych.	Samorząd Województwa Mazowieckiego	↔
2.	Uwzględnianie w planowaniu inwestycji ochrony wartości przyrodniczych i krajobrazowych.	samorządy miast, gmin i powiatów, przedsiębiorstwa	↔
3.	Ochrona i rozwój zieleni na terenach zurbanizowanych.	samorządy miast, gmin i powiatów, wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne	↔

samorządy powiatów, miast i gmin realizujące działania:

powiaty: radomski, warszawski zachodni, wyszkowski, żuromiński.

miasta i gminy: Brwinów, Gostynin, Grójec, Izabelin, Józefów, Karczew, Kobylka, Kozienice, Lelis, Leszno, Lesznowola, Michałowice, Milanówek, Mszczonów, Nieporęt, Nowy Dwór Mazowiecki, Olszewo – Borki, Ostrołęka, Piaseczno, Płock, Podkowa Leśna, Pruszków, Przytyk, Przasnysz, Pułtusk, Radom, Rybno, Szulborze Wielkie, Tarczyn, m.st. Warszawa, Wierzbica, Wołomin, Wyśmierzyce, Zielonka, Zwoleń, Żabia Wola.

wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne: Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu, Muzeum Kolejnictwa, Muzeum Romantyzmu w Opinogórze, Muzeum Wsi Radomskiej, Mazowieckie Centrum Kultury i Sztuki, Państwowy Zespół Ludowy Pieśni i Tańca *Mazowsze*, Muzeum Szlachty Mazowieckiej, Muzeum Regionalne w Siedlcach.

Działanie 1

Obowiązujący PZPWM zawiera zapisy mające na celu zachowanie wartości przyrodniczych. Obecnie trwają prace nad jego aktualizacją.

Działanie 2

Wymóg uwzględniania ochrony wartości przyrodniczych i krajobrazowych przy planowaniu inwestycji, zawarty jest w odpowiednich przepisach prawa (ustawa z dnia 3 marca 2003 r. *o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym*, ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. *o ochronie przyrody*, ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. *Prawo budowlane* oraz ustawa z dnia 3 października 2008 r. *o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko*) zarówno na poziomie dokumentów planistycznych, jak również w odniesieniu do realizacji konkretnej inwestycji.

Działanie 3

Przedsięwzięcia realizowane w 2010 r. przez wojewódzkie samorządowe jednostki organizacyjne:

- rewitalizacja parku na terenie Muzeum Wsi Mazowieckiej w Sierpcu (umocowanie skarpy, nasadzenie roślin);

- rewitalizacja parku na terenie siedziby Państwowego Zespołu Ludowego Pieśni i Tańca *Mazowsze*;
- rewitalizacja terenu zieleni wokół Mazowieckiego Centrum Kultury i Sztuki;
- rewitalizacja zieleni w ogrodzie przy Muzeum Historii Polskiego Ruchu Ludowego;
- zabiegi mikroiniekcji 23 kasztanowców białych w zabytkowym parku w Gołotczyźnie (Muzeum Szlachty Mazowieckiej);
- dosadzenia roślin wieloletnich miododajnych, pielęgnacja drzew i trawników na terenie siedziby Muzeum Wsi Radomskiej;
- zabiegi pielęgnacyjne zabytkowego parku na terenie siedziby Muzeum Romantyzmu w Opinogórze;
- pielęgnacja zieleni wokół ratusza – siedziby Muzeum Regionalnego w Siedlcach.

Przedsięwzięcia realizowane w 2010 r. przez m.st. Warszawa:

- zagospodarowanie Parku im. E. Szymańskiego;
- utrzymanie i konserwacja zieleni w parkach: Wielkopolski, M. Skłodowskiej – Curie, Malickiego, Szczęśliwice, Korotyńskiego, Opaczewski, Henrykowski, Czechowicki oraz park przy ul. Ceramicznej;
- wykonanie waloryzacji 100 skwerów i zieleńców;
- modernizacja skweru Grotowskiego;
- pielęgnacja parków: Praski, Ujazdowski, Skaryszewski, Park Fosa i Stoki Cytadeli, Pola Mokotowskie i Ogród Saski;
- inwentaryzacja i pielęgnacja zieleni przyulicznej;
- sadzenie drzew i krzewów;
- coroczne ukwiecanie miasta;
- coroczna pielęgnacja trawników;
- pielęgnacja kasztanowców polegająca na wymianie zieleni wokół drzew, ściółkowaniu, nawożeniu dolistnym, podlewaniu, zakładaniu opasek lepowych ze środkiem feromonowym na pnie drzew.

Ponadto na terenie innych jednostek samorządu lokalnego były realizowane:

- nasadzenia i pielęgnacja drzew, krzewów i kwiatów;
- zakładanie i pielęgnacja trawników;
- zabiegi ochronne m.in. na kasztanowcu białym;
- pielęgnacja i modernizacja parków miejskich i gminnych.

Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów

Tabela 29

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów.*

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Opracowanie regionalnej listy wraz z komputerową bazą danych gatunków chronionych, zagrożonych i ginących.	GDOŚ, RDOŚ, KPN	→
2.	Wykonanie inwentaryzacji przyrodniczej województwa mazowieckiego w stosunku do gatunków chronionych, zagrożonych wyginięciem oraz gatunków siedlisk, których dotyczy Dyrektywa Siedliskowa i Dyrektywa Ptasia.	m.st. Warszawa, GDOŚ	→
3.	Identyfikacja miejsc konfliktowych dotyczących migracji płazów oraz ocena możliwości ich ograniczenia na obszarze regionu.	Samorząd Województwa Mazowieckiego/MZPK	→
4.	Czynna ochrona gatunkowa roślin, zwierząt	Samorząd Województwa Mazowieckiego/MZPK, Stowarzyszenie Gmin Pojezierza Gostynińskiego,	↔

		RDLP Warszawa, Komitet Ochrony Orłów, PZŁ w Płocku, KPN, RDOŚ	
--	--	---	--

Działanie 1

Kampinoski Park Narodowy w 2010 r. sporządził listę gatunków chronionych i rzadkich z uwzględnieniem aktualnych regulacji prawnych i klasyfikacji zagrożenia gatunków roślin. Spośród listy wszystkich chronionych i zagrożonych taksonów wybrano 60 gatunków szczególnej troski, kierując się przede wszystkim skalą zagrożenia. Jednocześnie uzupełniono elektroniczną bazę danych. Lista gatunków chronionych została sporządzona na potrzeby opracowania Planu Ochrony Kampinoskiego Parku Narodowego.

Działanie 2

M.st. Warszawa w 2010 r. wykonało inwentaryzację przyrodniczą w zakresie występowania gatunków chronionych roślin, zwierząt i grzybów w obrębie zadrzewień lewobrzeżnego odcinka Wisły.

Generalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w 2010 r. rozpoczęła prace nad przygotowaniem inwentaryzacji ornitologicznych na terenie 52 obszarów specjalnej ochrony ptaków, w tym 2 obszarów znajdujących się na terenie województwa mazowieckiego (PLB140013 Ostoja Kozienicka, PLB140009 Dolina Kostrzynia). Przygotowane opracowania posłużą do stworzenia planów zadań ochronnych dla obszarów specjalnej ochrony ptaków. Uzyskane wyniki zostaną wykorzystane również przy aktualizacji standardowych formularzy danych. Będą pomocne także w procesie sporządzania ocen oddziaływania inwestycji na dany obszar.

Działanie 3

W 2010 r. Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych zrealizował przedsięwzięcie pn. *Czynna ochrona płazów na obszarze Bagna Całowanie w Mazowieckim Parku Krajobrazowym*, które miało na celu zwiększenie liczebności płazów zagrożonych wyginięciem (traszki grzebieniastej i kumaka nizinnego) poprzez hodowlę w sztucznych warunkach, a tym samym zmniejszenie śmiertelności larw i osobników młodocianych. Ważnym elementem projektu było również ograniczenie śmiertelności poprzez rozstawienie wzdłuż szlaków komunikacyjnych barier dla płazów.

Ponadto w czerwcu 2010 r. na terenie w Mazowieckiego Parku Krajobrazowego, w miejscowości Celestynów przeprowadzono *Akcję Żaba*. Pracownicy firmy *Panasonic* uczestniczyli w przenoszeniu żab oraz naprawach siatek zabezpieczających. Na trasie wędrówek płazów ustawione zostały specjalne płotki, uniemożliwiające wejście zwierzętom na jezdnię.

Działanie 4

W 2010 r. Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych realizował następujące projekty:

- *Rozpoznanie stanu sów i ich ochrona w Mazowieckim Parku Krajobrazowym;*
- *Aktywna ochrona trzmieli w Brudzeńskim Parku Krajobrazowym;*
- *Monitoring kolonii lęgowych nocka dużego na terenie Kozienickiego Parku Krajobrazowego;*
- *Opieka nad żółwiami błotnymi w ekspozycji terenowej przy Izbie Dydaktyczno – Muzealnej Puszczy Kozienickiej w Augustowie;*
- *Czynna ochrona gniewosza plamistego w Mazowieckim Parku Krajobrazowym;*
- *Wdrożenie programu aktywnej ochrony pełnika europejskiego na terenie rezerwatu Biela w Nadbużańskim Parku Krajobrazowym.*

Ponadto MZPK współpracując z SGGW prowadził na terenie Kozienickiego Parku Krajobrazowego prace badawcze nad populacją gryzoni występujących na terenach polno-leśnych oraz prace nad populacją „naturowych” gatunków ślimaków z gat. *Vertigo angusior* i *Vertigo moulisiana*, a także prowadził obserwacje herpetologiczne – ze szczególnym uwzględnieniem traszki zwyczajnej i traszki grzebieniastej.

Przedsięwzięcia realizowane przez inne jednostki:

- *Aktywna ochrona gągoła i tracza nurogęsi na terenie Pojezierza Gostynińskiego (Stowarzyszenie Gmin Pojezierza Gostynińskiego);*

- Reintrodukcja kuropatwy na ternie ośrodka hodowli zwierzyny w Nadleśnictwie Łochów (RDLP Warszawa);
- Restytucja ryb łososiowatych i reofilnych karpionowatych w rzece Skrwa Prawa (koordynacja Okręg Płocko – Włocławski Polskiego Związku Wędkarskiego);
- Ochrona bielika, orlika krzykliwego i kani czarnej w województwie mazowieckim (Komitet Ochrony Orłów);
- Program aktywnego ratowania gatunku poprzez reintrodukcję bażanta i kuropatwy w obwodach łowieckich płockiego PZŁ (Polski Związek Łowiecki – Zarząd Okręgowy w Płocku);
- Ochrona gatunkowa populacji strzebli błotnej, języczki syberyjskiej oraz bociana białego (RDOŚ);
- Czynna ochrona populacji kraski na obszarze Równiny Kurpiowskiej (RDOŚ);
- Aktywna ochrona zimowisk nietoperzy w Kampinoskim Parku Narodowym, poprzez adaptację wykupionych piwnic – ziemianek (KPN).

4. Cel główny - Zwiększenie lesistości i ochrona lasów

4.1 Ocena ogólna

W celu zwiększenia lesistości i ochrony lasów Mazowsza, zostały wytyczone dwa obszary działań, które jednocześnie są celami szczegółowymi:

- Ochrona ekosystemów leśnych;
- Poprawa lesistości.

W zakresie *ochrony ekosystemów leśnych* podjęto realizację większości działań, jednakże nie wdrożono przedsięwzięcia dotyczącego wyznaczania, tworzenia i powiększania zwartych kompleksów leśnych oraz leśnych pasów izolacyjnych. Cały czas trwają prace nad uporządkowaniem ewidencji gruntów zalesionych. Sporządzono 20 uproszczonych planów urządzania lasu. W Lasach Państwowych prowadzony jest monitoring gospodarki leśnej, monitoring zbiorowisk roślinnych oraz zagrożeń drzewostanów przed czynnikami biotycznymi i abiotycznymi. RDLP Warszawa i KPN prowadzą również działania w zakresie zwiększania różnorodności biologicznej, poprzez m.in. odnowienia naturalne i przebudowę drzewostanu.

W celu *poprawy lesistości* realizowane były zalesienia na powierzchni ponad 931,5 ha. Odnowiono 18 ha powierzchni zniszczonej przez huragany i pożary, a gospodarka leśna prowadzona była zgodnie z zasadami proekologicznymi. W efekcie powierzchnia gruntów leśnych nieznacznie się zwiększyła.

4.2 Ocena szczegółowa

Ochrona ekosystemów leśnych

Tabela 30

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Ochrona ekosystemów leśnych*.

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Uporządkowanie ewidencji gruntów zalesionych.	samorządy miast, gmin i powiatów	→
2.	Opracowanie i wdrożenie kompleksowego systemu monitoringu gospodarki leśnej.	RDLP Warszawa	→
3.	Wyznaczenie, tworzenie i powiększanie zwartych kompleksów leśnych oraz leśnych pasów izolacyjnych.	bd.	↓
4.	Działania na rzecz zwiększania różnorodności biologicznej lasów.	RDLP Warszawa, RDLP Olsztyn, RDLP Łódź, Lasy Miejskie – Warszawa, KPN	↔

samorządy powiatów, miast i gmin realizujące działania:

powiaty: białobrzeski, ciechanowski, garwoliński, grójecki, legionowski, lipski, łosicki, makowski, miński, kozienicki, ostrołęcki, płoński, przasnyski, siedlecki, radomski, węgrowski, wyszkowski, wołomiński, zwoleński, żuromiński.

miasto: Sulejówek.

Działanie 1

W 2010 r. 19 powiatów i miasto Sulejówek wykonały uproszczone plany urządzania lasów.

Działanie 2

Monitorowanie procesów przyrodniczych oraz zmian ilościowych i jakościowych zachodzących w wyniku podjętych działań gospodarczych w środowisku leśnym, jest jednym z podstawowych narzędzi zarządzania lasami. Pozwala na prowadzenie racjonalnej gospodarki leśnej opartej na zasadzie zrównoważonego rozwoju, przy jednoczesnym zachowaniu podstawowych parametrów prowadzenia dobrej gospodarki leśnej.

W ramach realizacji zadania RDLP Warszawa wykonała drugi etap wielkoobszarowej inwentaryzacji stanu lasu dotyczącej struktury gatunkowej, wiekowej, stanu zdrowotnego oraz występowania szkód w lasach.

Działanie 4

W ramach działania na rzecz zwiększania różnorodności biologicznej RDLP Warszawa, RDLP Olsztyn, RDLP Łódź i Lasy Miejskie – Warszawa, w 2010 r. przeprowadzili następujące zadania:

- produkcja sadzonek z zakrytym systemem korzeniowym;
- odnowienia na powierzchni 1 143,31 ha;
- przebudowa drzewostanów na powierzchni 85,98 ha;
- odnowienia naturalne na powierzchni 157,56 ha;
- wprowadzenie podszytów na powierzchni 58,75 ha, wprowadzenie II piętra na powierzchni 27,07 ha;
- pielęgnowanie lasu (pielęgnowanie gleby i niszczenie chwastów CW, CP) na powierzchni 6 191,14 ha;
- wprowadzenie zadrzewień (500 szt. sadzonek drzew i 2 185 szt. sadzonek krzewów).

Kampinowski Park Narodowy w 2010 r. na powierzchni 7,84 ha wykonał:

- poprawki i uzupełnienia w uprawach;
- odnowienia powierzchni po usunięciu gatunku obcego (sosny Banksa);
- podsadzenia hodowlane luk w drzewostanach po usunięciu gatunku obcego (czeremchy amerykańskiej);
- dosadzenia pożądaných dla danego siedliska gatunków drzew w ramach dolesiania luk oraz nasadzenie krzewów głogu, tarniny, dzikiej róży na granicach parku.

Poprawa lesistości

Tabela 31

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Poprawa lesistości*.

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Wdrożenie i monitoring <i>Programu zwiększenia lesistości dla Województwa Mazowieckiego do roku 2020</i> .	RDLP Olsztyn, RDLP Łódź, ARiMR, samorządy powiatów	→
2.	Prowadzenie gospodarki leśnej zgodnie z zasadami proekologicznymi.	samorządy powiatów, RDLP Warszawa, RDLP Olsztyn, RDLP Łódź, RDLP Lublin	↔
3.	Zahamowanie urbanizacji terenów leśnych w otoczeniu aglomeracji warszawskiej.	Lasy Miejskie – Warszawa, samorządy powiatów	→
4.	Odbudowa powierzchni niszczonej przez pożary i huragany.	RDLP Olsztyn, samorządy powiatów	→

samorządy powiatów realizujące działania:

powiaty: białobrzeski, ciechanowski, garwoliński, grójecki, legionowski, lipski, łosicki, makowski, miński, kozienicki, ostrołęcki, płocki, płoński, przasnyski, przysuski, radomski, siedlecki, sokołowski, szydłowiecki, radomski, węgrowski, wyszkowski, wołomiński, zwoleński, żuromiński.

Działanie 1

Według informacji przekazanych przez powiaty, ARiMR i RDLP Warszawa w 2010 r. na terenie województwa mazowieckiego zalesiono powierzchnię 931,5 ha. Głównym źródłem finansowania zalesień były środki UE w ramach *Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich 2007-2013*. Łącznie na zalesienia wydatkowano 59 316,5 tys. zł.

Tabela 32
Zalesienia w 2010 r. w województwie mazowieckim (ha).

Lp.	Powiat	Zalesiona powierzchnia	Lp.	Powiat	Zalesiona powierzchnia	Lp.	Powiat/RDLP	Zalesiona powierzchnia
1.	białobrzeski	6,95	16.	ostrowski	6,83	31.	warszawski zachodni	0,00
2.	ciechanowski	33,91	17.	otwocki	0,00	32.	węgrowski	11,83
3.	garwoliński	11,93	18.	piaseczyński	0,00	33.	wołomiński	2,66
4.	gostyniński	30,50	19.	płocki	7,18	34.	wyszkowski	4,63
5.	grodziski	0,00	20.	płoński	1,26	35.	zwoleński	35,75
6.	grójecki	1,95	21.	pruskowski	0,00	36.	żuromiński	43,89
7.	kozienicki	3,13	22.	przasnyski	121,1	37.	żyrardowski	0,00
8.	legionowski	0,00	23.	przysuski	13,86	38.	m. Ostrołęka	0,00
9.	lipski	57,5	24.	pułtowski	7,74	39.	m. Płock	0,00
10.	łosicki	50,05	25.	radomski	14,87	40.	m. Radom	0,00
11.	makowski	70,76	26.	siedlecki	24,09	41.	m. Siedlce	0,00
12.	miński	9,31	27.	sierpecki	26,2	42.	m. st. Warszawa	0,00
13.	mławski	130,46	28.	sochaczewski	2,37	43.	RDLP Olsztyn	4,08
14.	nowodworski	00,0	29.	sokołowski	55,04	44.	RDLP Łódź	90,17
15.	ostrołęcki	14,16	30.	szydłowiecki	37,34	45.	RDLP Warszawa	0,00
Zalesiona powierzchnia ogółem 931,5 ha								

Źródło: Opracowanie własne na podstawie informacji uzyskanych od powiatów, ARiMR i RDLP.

Działanie 2

Lasy Państwowe prowadzą gospodarkę leśną zgodnie z modelem zrównoważonej gospodarki leśnej zgodnej z zasadą zachowania trwałości lasów, powiększenia zasobów leśnych i ciągłości użytkowania, realizowaną w oparciu o plany urządzania lasów. W skład tych działań wchodzi:

- dostosowywanie składów gatunkowych do potencjalnych możliwości produkcyjnych siedliska – przebudowa drzewostanów;
- zmniejszenie udziału rębni zupełnych na rzecz rębni złożonych;
- pozostawienie na zrębach zupełnych kęp starych drzew do naturalnej śmierci oraz stref ekotonowych wzdłuż dróg i cieków wodnych;
- wykorzystanie odnowień naturalnych;
- zakładanie ognisk biocenotycznych;
- dostosowanie prac z zakresu gospodarki leśnej do działań mających na celu ochronę siedlisk gatunków chronionych;
- stosowanie bioolei przez zakłady usług leśnych oraz ograniczenie stosowania repelentów na rzecz naturalnych metod ochrony lasu.

Działanie 3

M.st. Warszawa jest otoczone pierścieniem lasu, tworzonym przez Puszcę Kampinoską oraz kompleksy leśne nadleśnictw: Celestynów, Chojnów, Drewnica, Jabłonna. To niezwykle sąsiedztwo miasta i lasu było impulsem do utworzenia Leśnego Kompleksu Promocyjnego *Lasy Warszawskie*, którego głównym celem jest szerzenie wiedzy leśnej wśród mieszkańców regionu.

Szybka i chaotyczna urbanizacja miasta spowodowała, że zmiany w zagospodarowaniu przestrzennym powodują konflikty przyrodniczo - ekologiczne wynikające z nadmiernego wykorzystania środowiska przez gospodarkę. Nastąpiło obniżenie poziomu wód gruntowych, zanikły liczne cieki, a koryta niektórych zostały przebudowane.

W 2010 r. Lasy Miejskie – Warszawa przystąpiły do wykonania w cyklu 5 – letnim (lata 2010 – 2014)

Wielkoobszarowej Inwentaryzacji Stanu Lasu, która ma na celu określenie, a następnie monitorowanie stanu lasu oraz tempa i trendu zachodzących w nim zmian.

Ponadto w celu zahamowania urbanizacji terenów leśnych oraz ochrony lasów, powiat legionowski współpracuje z Nadleśnictwem Jabłonna. W ramach współpracy realizowane są działania polegające na:

- zapewnieniu trwałości lasów oraz ich wielofunkcyjnej roli (ekologicznej, gospodarczej, społecznej), poprzez utrzymanie procesów ekologicznych i stabilności ekosystemów, zachowanie bioróżnorodności gatunkowej, utrzymanie odpowiednich warunków dla rozwoju roślin i zwierząt;
- wykorzystaniu funkcji lasu w celu ochrony poszczególnych elementów środowiska przyrodniczego (wód, powierzchni ziemi, powietrza i krajobrazu).

Działanie 4

Na terenie RDLP Olsztyn odnowiono 1,05 ha powierzchni zniszczonej przez pożary i 3,80 ha powierzchni zniszczonej przez wiatry.

Na terenie powiatów: ostrowskiego, ciechanowskiego i płockiego odnowiono łącznie 13,12 ha powierzchni zniszczonej przez pożary i huragany.

5. Cel główny - Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego

5.1 Ocena ogólna

W celu poprawy stanu bezpieczeństwa ekologicznego w POŚ WM zostały wyznaczone następujące obszary i cele szczegółowe:

Tabela 33

Obszary działań i cele szczegółowe w ramach celu głównego *Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego*.

Obszary działań	Cele szczegółowe
Ochrona przed powodzią i suszą	- <i>Właściwe zagospodarowanie terenów zagrożonych powodzią oraz suszą hydrologiczną;</i> - <i>Zwiększenie retencyjności oraz poprawa stanu przeciwpowodziowych urządzeń technicznych</i>
Ochrona przed osuwiskami	- <i>Ograniczenie skutków procesów geodynamicznych</i>
Ochrona przeciwpożarowa	- <i>Poprawa stanu ochrony przeciwpożarowej</i>
Przeciwdziałanie awariom przemysłowym	- <i>Zmniejszenie zagrożenia w przypadku wystąpienia awarii</i>
Transport substancji niebezpiecznych	- <i>Zapewnienie bezpiecznego transportu substancji niebezpiecznych</i>

W obszarze działań ochrona przed powodzią i suszą realizowano działania zmierzające do właściwego zagospodarowania terenów zagrożonych powodzią, suszą hydrologiczną oraz zwiększenia retencyjności oraz poprawy stanu przeciwpowodziowych urządzeń technicznych.

W 2008 r. został opracowany projekt *Planu gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły*, który następnie został poddany konsultacjom społecznym. W 2010 r. trwały prace nad uwzględnieniem zebranych uwag i opinii, a ostatecznie dokument został zatwierdzony przez Radę Ministrów 22 lutego 2011 r. (M. P. 2011 nr 49 poz. 459). Według Ramowej Dyrektywy Wodnej plany gospodarowania wodami są narzędziem planistycznym, które ma usprawnić proces osiągania celów środowiskowych.

Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, wspólnie z Instytutem Meteorologii i Gospodarki Wodnej oraz Głównym Urzędem Geodezji i Kartografii przystąpił do realizacji projektu, którego celem jest wykonanie wstępnej oceny ryzyka powodziowego, map zagrożenia powodziowego oraz map ryzyka powodziowego oraz planów zarządzania ryzykiem powodziowym.

Rozpoczęcie prac nad projektem zostało przyspieszone przez powódź, która wystąpiła na obszarze Polski w maju 2010 r. W 2010 r. w gminach: Nieporęt, Łomianki, Baranowo, Różan, Jabłonna, Mogielnica oraz w miastach: Ostrołęka, Pruszków, Płońsk, Płock, a także w m.st. Warszawa dla dzielnic: Tarchomin, Białoleka, zostały wprowadzone do miejscowego planu zagospodarowania

przestrzennego granice obszarów bezpośredniego oraz potencjalnego zagrożenia powodziowego. Na obszarze tym ustala się ograniczenia zabudowy lub zakazy zabudowy.

W zakresie ochrony i utrzymania cennych naturalnych siedlisk bagiennych i podmokłych, mających na celu zachowanie bioróżnorodności, RDLP Warszawa (Nadleśnictwo Garwolin) realizowała przedsięwzięcia polegające na zwiększeniu różnorodności biologicznej obszarów leśnych, poprzez kształtowanie i ochronę biotopów wodno – błotnych.

W 2010 r. na terenie Mazowsza było 9 580 ha podtopionych gruntów ornych i użytków zielonych. Ponadto w maju i czerwcu 2010 r. przez województwo mazowieckie dwukrotnie przeszła fala powodziowa na Wiśle. Zagrożone były wszystkie powiaty wzdłuż linii brzegowej Wisły. Najtrudniejsza sytuacja była na terenie powiatu plockiego w gminach Słubice oraz Gąbin. Na wysokości miejscowości Świniary doszło do przerwania wału przeciwpowodziowego, co spowodowało zalanie kilkudziesięciu okolicznych wsi.¹⁵

Na Mazowszu wdrożone zostały działania związane z *ograniczeniem skutków geodynamicznych* na terenach Warszawy, Płocka i Wyszogrodu. W Płocku prowadzony jest monitoring stateczności zboczy na odcinku Skarpy Wiślanej od Bazyliki Katedralnej do Jaru Kazimierza Wielkiego, pozwalający na prowadzenie obserwacji przemieszczeń wzdłuż całego profilu skarpowego. Wyniki pomiarów będą wykorzystywane w celu zapobiegania niszczeniu skarpy.

Państwowy Instytut Geologiczny kontynuował realizację zadań zawartych w projekcie **Systemu Ostoły Przeciwosuwiskowej** (SOPO). W 2010 r. zostały opracowane przez PiG mapy osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi dla powiatów: plockiego i piaseczyńskiego (mapy finansowane były ze środków własnych powiatów).

Dla zapewnienia *Poprawy stanu ochrony przeciwpożarowej, a także zmniejszenia zagrożenia w przypadku wystąpienia awarii, jak również zapewnienia bezpieczeństwa transportu substancji niebezpiecznych* realizowanych było większość działań. Jednak z uwagi na utrzymującą się trudną sytuację finansową Województwa Mazowieckiego, spowodowaną odczuwalnym w całej Polsce spowolnieniem gospodarczym, nie było możliwości udzielania pomocy finansowej przez Samorząd Województwa Mazowieckiego dla jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej na doposażenie w sprzęt techniczno – chemiczno – ekologiczny.

W 2010 r. Komendy Miejskie i Komendy Powiatowe Państwowej Straży Pożarnej przeprowadziły 60 kontroli jednostek transportu niebezpiecznego.

Komenda Główna Policji zakupiła samochody dla Ekip Techniki Drogowej i Ekologii, przeznaczone do kontroli stanu technicznego poruszających się po drogach pojazdów, w tym pojazdów do przewożenia substancji niebezpiecznych.

Ponadto na Mazowszu odnotowano 11 zdarzeń o znamionach poważnej awarii i poważnych awarii, w tym aż 5 zdarzeń na terenie Zakładów Dużego Ryzyka i jedno na obszarze tzw. pozostałych zakładów.

Należy również zaznaczyć, że na terenie województwa mazowieckiego nie ma parkingów, na które usuwane są pojazdy przewożące towary niebezpieczne.

¹⁵ Sprawozdanie z działalności w 2010 r., WZMiUW, Warszawa, kwiecień 2011 r.

5.2 Ocena szczegółowa

5.2.1. Ochrona przed powodzią i suszą

Właściwe zagospodarowanie terenów zagrożonych powodzią oraz suszą hydrologiczną

Tabela 34

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Właściwe zagospodarowanie terenów zagrożonych powodzią oraz suszą hydrologiczną.*

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Opracowanie kompleksowego planu ochrony przeciwpowodziowej oraz przeciwdziałania skutkom suszy dla regionu Środkowej Wisły.	Wojewoda Mazowiecki	→
2.	Kształtowanie bezpiecznego zagospodarowania terenów zagrożonych powodzią; wyznaczenie i wprowadzenie do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego granic obszarów bezpośredniego oraz potencjalnego zagrożenia powodzią.	Samorząd Województwa Mazowieckiego, samorządy miast i gmin, IMiGW, KZGW, GUGiK	→
3.	Budowa systemów ostrzegania przed niebezpiecznymi zjawiskami zachodzącymi w atmosferze oraz hydrosferze.	IMiGW	→

samorządy powiatów, miast i gmin realizujące działania:

powiaty: płocki, ostrołęcki.

Miasta i gminy: Baranowo, Jabłonna, Łomianki, Nieporęt, Ostrołęka, Płońsk, Pruszków, Różan, m.st. Warszawa.

Działanie 1

Z inicjatywy Wojewody Mazowieckiego prowadzone są działania związane z opracowaniem *Programu Bezpieczeństwa Powodziowego w Dorzeczu Wisły Środkowej*, którego powstanie przewiduje się na koniec 2013 r. Dokument będzie zawierał propozycje działań inwestycyjnych mających na celu poprawę sytuacji przeciwpowodziowej na obszarze Wisły Środkowej. *Program Bezpieczeństwa Powodziowego w Dorzeczu Wisły Środkowej* skoordynuje działania administracji rządowej i samorządowej. Udział w nim wezmą wszystkie najważniejsze instytucje i organy, odpowiadające za bezpieczeństwo powodziowe, w tym marszałkowie ze wszystkich województw, leżących w dorzeczu Wisły Środkowej: lubelskiego, świętokrzyskiego, kujawsko-pomorskiego, a także: podlaskiego, warmińsko-mazurskiego, łódzkiego i mazowieckiego. Zakłada się, że przedmiotowy program będzie zawierał kompleksowe inwestycje w infrastrukturę powodziową, prowadzone z poszanowaniem środowiska naturalnego i licznie występujących na tym terenie form ochrony przyrody, w tym obszarów Natura 2000, uwzględniając również zakładanie polderów. Zostaną w nim również określone strategiczne kierunki polityki państwa, szczególnie w obszarze planowania przestrzennego. Program realizowany będzie przez 10 lat.

Działanie 2, 3

W dniu 26 listopada 2007 r. weszła w życie tzw. Dyrektywa Powodziowa¹⁶, stanowiąca ważne uzupełnienie wcześniejszego prawodawstwa wspólnotowego w zakresie gospodarowania wodami. Jest ona równorzędna z Ramową Dyrektywą Wodną i spójna z jej zapisami. Zapisy Dyrektywy Powodziowej zostały implementowane do polskiego prawa poprzez ustawę o zmianie ustawy *Prawo wodne*¹⁷ oraz niektórych innych ustaw. Wobec powyższych zobowiązań Krajowy Zarząd Gospodarki Wodnej, wspólnie z Instytutem Meteorologii i Gospodarki Wodnej oraz Głównym Urzędem Geodezji i Kartografii przystąpił do realizacji projektu, którego celem jest wykonanie trzech elementów, wspomagających przeciwdziałanie negatywnym skutkom powodzi:

– wstępnej oceny ryzyka powodziowego do dnia 22 grudnia 2011 r.;

¹⁶ Dyrektywa 2007/60/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. w sprawie oceny ryzyka powodziowego i zarządzania nim.

¹⁷ Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r. Prawo Wodne (Dz. U. z 2012 r., poz. 145).

- map zagrożenia powodziowego i map ryzyka powodziowego do dnia 22 grudnia 2013 r.;
- planów zarządzania ryzykiem powodziowym do dnia 22 grudnia 2015 r.

Rozpoczęcie prac nad projektem zostało przyspieszone przez powódź z maja 2010 r. W gminach Nieporęt, Baranowo, Różan, Jabłonna, Płońsk, Mogielnica oraz w miastach Ostrołęka, Pruszków, Łomianki, Płock i m.st. Warszawa w 2010 r. wprowadzono do miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego, granice obszarów bezpośredniego oraz potencjalnego zagrożenia powodziowego. Na obszarze tym ustala się ograniczenia zabudowy lub zakazu zabudowy.

Dla 41 rzek województwa mazowieckiego w *Studium bezpośredniego zagrożenia powodzią dla obszarów nieobwałowanych*, opracowanym przez Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie, wyznaczono na mapach topograficznych w skali 1:10 000 m.in.: strefy zagrożeń powodziowych dla wód wielkich o prawdopodobieństwie wystąpienia 1% i 5%. Uwzględnienie granic stref przepływów wezbrań powodziowych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego powoduje, że strefa ta staje się prawnie uznanym obszarem narażonym na niebezpieczeństwo wystąpienia powodzi i podlega wszelkim ograniczeniom w użytkowaniu zgodnie z ustawą *Prawo wodne*.

Ponadto w 2010 r. prowadzone były prace nad umacnianiem obwałowań, modernizacją urządzeń wodnych, a także systematyczna kontrola wałów przeciwpowodziowych przez poszczególne gminy województwa mazowieckiego, a także przez Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie.

Zwiększenie retencyjności oraz poprawa stanu przeciwpowodziowych urządzeń technicznych

Tabela 35

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Zwiększenie retencyjności oraz poprawa stanu urządzeń przeciwpowodziowych i urządzeń technicznych.*

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Realizacja <i>Programu Małej Retencji Województwa Mazowieckiego</i> .	Samorząd Województwa Mazowieckiego, samorzady miast, gmin i powiatów	→
2.	Uporządkowanie i dokończenie rozpoczętych zadań z zakresu melioracji oraz renaturyzacja terenów cennych przyrodniczo, rezygnacja z melioracji torfowisk, podmokłych łąk i pastwisk (zachowanie coraz rzadszych ekosystemów podmokłych), systematyczna (coroczna) konserwacja systemów melioracyjnych.	WZMiUW, RZGW, samorzady miast i gmin, RDLP Warszawa, Nadleśnictwo: Myszyniec, Radziwiłłów, Łąck	→
3.	Systematyczna kontrola stanu wałów i urządzeń wodnych (w tym kanałów ulgi) oraz prowadzenie prac związanych z ich rekonstrukcją, modernizacją oraz rozbudową.	WZMiUW, samorzady miast i gmin	→
4.	Racjonalne retencjonowanie wód oraz użytkowanie budowli przeciwpowodziowych, a także sterowanie przepływami wód. Budowa polderów.	WZMiUW, RDLP Warszawa, Nadleśnictwo Sarnaki, samorzady miast i gmin	→

samorządy powiatów, miast i gmin realizujące działania:

powiaty: płocki, ostrołęcki, płoński, szydłowiecki, garwoliński, gostyniński.

miasta i gminy: Bodzanów, Błędów, Brwinów, Chynów, Czerwonka, Garwolin, Gostynin, Góra Kalwaria, Gózd, Gzy, Koźnice, Łomianki, Nieporęt, Otwock, Prażmów, Przyłęk, Pułtusk, Radzymin, Serock, Siedlce, Sobolew, Tarczyn, m.st. Warszawa, Wyszogród, Żabia Wola.

inne jednostki realizujące działania: Rejonowy Związek Spółek Wodnych Garwolin, Kampinoski Park Narodowy, Muzeum Wsi Radomskiej, Rejonowy Związek Spółek Wodnych w Węgrowie, Rejonowy Związek Spółek Wodnych w Sokołowie Podlaskim.

Działanie 1

Działanie zostało szerzej opisane w Celu głównym – *Racjonalne gospodarowanie wodą*, celu szczegółowy *Racjonalizacja wykorzystania zasobów wodnych* (Działanie 7).

Działanie 2

Tabela 36

Inwestycje dotyczące budowy i wykonania urządzeń melioracji wodnych zrealizowane w 2010 r.

Lp.	Nawa gminy, powiatu, instytucji	Nazwa inwestycji	Rezultaty wynikające z realizacji przedsięwzięcia
1.	Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie	Budowa urządzeń melioracji wodnych szczegółowych.	Stworzenie warunków lepszego wykorzystania środków produkcji, stabilności i jakości plonów oraz poprawa skuteczności i efektywności zabiegów agrotechnicznych.
2.	Regionalny Zarząd Gospodarki Wodnej w Warszawie	Oczyszczanie i udrażnianie rowów (koszenie dna i skarp wraz z wygrabieniem i odmulaniem).	Przywracanie prawidłowych stosunków wodnych w glebie przez odprowadzenie nadmiaru wód z gruntów.
3.	m.st. Warszawa (dzielnice: Białołęka, Targówek, Wilanów, Wesoła)	Konserwacja urządzeń wodnych szczegółowych.	Poprawa stosunków wodnych i ochrona przed podtopieniami i zagrożeniami powodzią. Konserwacja kanału Bródnowskiego, Zaciszańskiego oraz Drenowskiego.
4.	Starostwo Powiatowe w Gostyninie	Konserwacja urządzeń wodnych i cieków naturalnych na odcinkach wyznaczonych decyzjami administracyjnymi.	Poprawa systemów melioracji oraz renaturyzacja obszarów cennych przyrodniczo.

Zródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet WZMiUW, RZGW oraz samorządów miast i gmin.

W zakresie ochrony i utrzymania cennych naturalnych siedlisk bagiennych i podmokłych, mających na celu zachowanie bioróżnorodności, RDLP Warszawa (Nadleśnictwo Garwolin) realizowała przedsięwzięcia polegające na zwiększeniu różnorodności biologicznej obszarów leśnych, poprzez kształtowanie i ochronę biotopów wodno – błotnych. Celem było osiągnięcie wymiernych efektów ekologicznych m.in.: zwiększenie retencji wodnych obszarów leśnych, powstanie nowych ekosystemów wodnych, utrzymanie stałych zabagnień, poprawa uwilgotnienia siedlisk i mikroklimatu. Wśród niewymiernych efektów ekologicznych należy wymienić zarówno zwiększenie ilości wody na obszarach ubogich w naturalne ciek i zbiorniki wodne oraz zwiększenie różnorodności biologicznej w otoczeniu konserwowanych zbiorników, a także wzrost ekologicznej świadomości społeczności lokalnej.

Ponadto Kampinoski Park Narodowy podjął się odtwarzania i ochrony siedlisk wodno-błotnych, poprzez rozpoczęcie projektu *Opracowanie metod odtworzenia pierwotnych warunków wodnych Kampinoskiego Parku Narodowego w celu powstrzymania degradacji przyrodniczej i poprawienia stanu bioróżnorodności*.

Inwestycje dotyczące budowy i wykonania urządzeń melioracji wodnych (cieków naturalnych i kanałów wraz z obsługą urządzeń) przedstawione zostały poniżej.

Działanie 3

W 2010 r. w zakresie modernizacji, rekonstrukcji lub rozbudowy wałów przeciwpowodziowych i urządzeń wodnych na Mazowszu zrealizowano inwestycje przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 37

Inwestycje związane modernizacją, rekonstrukcją lub rozbudową wałów przeciwpowodziowych i urządzeń wodnych w 2010 r.

Lp.	Nawa gminy, powiatu, instytucji	Nazwa inwestycji	Rezultaty wynikające z realizacji przedsięwzięcia
1.	Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie	Utrzymanie wód i urządzeń melioracji podstawowych istotnych dla regulacji stosunków wodnych.	Wykonano prace konserwacyjne na terenie województwa mazowieckiego: - ciek naturalne i kanały wraz z obsługą urządzeń piętrzących – 946,52 km - obwałowania 583,52 km - pompownie 24 szt. - zbiorniki – 2 szt.

Lp.	Nawa gminy, powiatu, instytucji	Nazwa inwestycji	Rezultaty wynikające z realizacji przedsięwzięcia
2.	Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie	Odbudowa śluzy wałowej rzeki Bugu w km 1+598. Jabłonna Lacka.	Modernizacja istniejącego wału przeciwpowodziowego rzeki Bug.
3.	m.st. Warszawa (dzielnice: Ursus, Wawer)	Konserwacja urządzeń wodnych podstawowych.	Wykonano coroczne prace konserwacyjne kanału Konotopa i rowu U-1.
4.	Miasto Płock	Zabezpieczanie rowów wstecznych rzeki Słupianki.	Wykonanie ekranu przeciwfiltacyjnego, zabezpieczenie stateczności i filtracji wałów.
5.	Miasto Otwock	Wykonanie prac eksploatacyjno-konserwatorskich kolektora deszczowego „Ulga”.	Prace eksploatacyjno – konserwatorskie urządzeń i obiektów do podczyszczania i odprowadzania wód opadowych.

Zródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet WZMiUW oraz samorządów miast i gmin.

Ponadto systematyczny przegląd stanu technicznego obwałowań przeciwpowodziowych oraz urządzeń hydrotechnicznych prowadzony był w gminach: Bodzanów, Czerwonka, Nieporęt, Jabłonna, Pułtusk, Gzy, Prażmów, Przyłek, Tarczyn oraz w Ostrołęce. Przedsięwzięcia zazwyczaj realizowane są we współpracy z Wojewódzkim Zarządzeniem Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie.

Działanie 4

W 2010 r. w zakresie racjonalnego retencjonowania wód oraz użytkowania budowli przeciwpowodziowych zrealizowano inwestycje przedstawione w poniższej tabeli.

Tabela 38

Inwestycje w zakresie racjonalnego retencjonowania wód oraz użytkowania budowli przeciwpowodziowych w 2010 r.

Lp.	Nawa gminy, powiatu, instytucji	Nazwa inwestycji	Rezultaty wynikające z realizacji przedsięwzięcia
1.	Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie	Budowa rurociągu betonowego łączącego Kanał Jordanowski z Kanałem Ciechomskim.	Przeciwdziałanie zalewania terenów przyległych do Kanału podczas wysokich stanów wód w rzece Wiśle.
2.	Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie	Powstanie 88 małych retencyjnych obiektów hydrotechnicznych na terenie województwa mazowieckiego.	Spowolnienie spływu wód w obrębie małych zlewni, przy jednoczesnej ochronie leśnego krajobrazu naturalnego.
3.	Miasto Garwolin	Eksploatacja i konserwacja jazu żelbetowego w km 26+500 rzeki Wilgi.	Poprawa stosunków wodnych rzeki Wilgi.

Zródło: Opracowanie własne na podstawie ankiet WZMiUW, RDLP Warszawa oraz samorządów miast i gmin.

5.2.2. Ochrona przed osuwiskami

Ograniczanie skutków procesów geodynamicznych

Tabela 39

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Ograniczanie skutków procesów geodynamicznych.*

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Monitoring stateczności zboczy.	m.st. Warszawa, Płock	↔
2.	Zabezpieczenie istniejących osuwisk z zachowaniem wartości przyrodniczych i krajobrazowych Skarpy Wiślanej.	Płock	→
3.	Określenie zagospodarowania niezabudowanych terenów osuwiskowych przez odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.	m.st. Warszawa, Różan, Płock	→
4.	Egzekwowanie zapisów wynikających z badań geologiczno-inżynierskich w planach zagospodarowania przestrzennego.	m.st. Warszawa, Płock, gmina Chynów	→
5.	Konserwacja istniejących urządzeń infrastruktury technicznej na terenach osuwiskowych.	Płock	→
6.	Wypracowanie modelowego postępowania na terenach osuwiskowych.	PIG, MŚ, powiat płocki, powiat piaseczyński	→

Działanie 1

Skarpa Warszawska

W 2009 r. m.st. Warszawa zleciło wykonanie monitoringu geodezyjnego trzech fragmentów Skarpy Warszawskiej:

- Stare Miasto, od ulicy Kościelnej do klasztoru Sióstr Wizytek – ok. 1,8 km;
- rejon ulicy Myśliwieckiej – ok. 0,7 km;
- sąsiedztwo kościoła p.w. Św. Katarzyny – ok. 0,4 km.

Zadanie obejmuje zaprojektowanie i założenie sieci stałych znaków geodezyjnych, zaprojektowanie numerycznego systemu gromadzenia i przetwarzania danych pomiarowych wraz z ich odpowiednią prezentacją, wykonanie obserwacji w założonej sieci punktów pomiarowych oraz interpretację uzyskanych wyników. Przedsięwzięcie realizowane było w latach 2009-2011.

Wyniki badań przyczynią się do dokładnego określenia stopnia zagrożeń stateczności stoku Skarpy w najbardziej newralgicznych odcinkach. Dzięki temu możliwa jest skuteczna ochrona przedmiotowych terenów oraz właściwe nimi gospodarowanie.

W 2010 r. wykonano badania w punktach pomiarowych:

- Stare Miasto, od ulicy Kościelnej do klasztoru Sióstr Wizytek – 99 reperów, 5 inklinometrów;
- rejon ulicy Myśliwieckiej – 32 repery, 1 inklinometr;
- sąsiedztwo kościoła p.w. Św. Katarzyny – 16 reperów, 1 inklinometr.

Skarpa Wiślana

W Płocku prowadzony jest monitoring stateczności zboczy na odcinku Skarpy Wiślanej od Bazyliki Katedralnej do Jaru Kazimierza Wielkiego. W 2010 r. wykonano 4 nowe inklinometry uzupełniające istniejącą sieć oraz przeprowadzono dwie serie pomiarów w 12 inklinometrach. Przedsięwzięcie służy do obserwacji przemieszczeń wzdłuż całego profilu skarpowego tj. od podstawy skarpy do jej korony. Wyniki pomiarów będą wykorzystywane w celu zapobiegania niszczeniu skarpy.

Działanie 2

W ramach realizacji działania w Płocku zlikwidowano 4 nisze erozyjne. Zabudowano je gruntem zbrojnym i umocniono na powierzchni roślinnością stabilizującą zbocze. Wykonano systemy odwodnieniowe rejonów zlikwidowanych osuwisk.

Działanie 3

Miasto Stołeczne Warszawa

W *Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego rejonu Starego Mokotowa* (Uchwała Nr LXX/2187/2010 Rady m.st. Warszawy z dnia 14 stycznia 2010 r.) dla terenu położonego w północnej części Dzielnicy Mokotów, o powierzchni ok. 245 ha ustalono zasady ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, w tym:

- Wskazano teren Skarpy Warszawskiej jako obszar o szczególnych wartościach przyrodniczych i krajobrazowych, dla którego ustalono strefy ochronne skarpy:
 - strefę pośredniej ochrony stoku;
 - strefę bezpośredniej ochrony stoku;
 - strefę obszarów, które znajdują się w rejestrze terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi.

W strefie pośredniej ochrony stoku ustalono:

- zakaz prowadzenia przedsięwzięć technicznych, gospodarczych i inwestycyjnych niekorzystnie wpływających na stosunki wodne lub zagrażających stabilności skarpy, ze szczególnym uwzględnieniem zakazu odprowadzania na zbocza skarpy wód opadowych i roztopowych, ujętych w system kanalizacyjny;
- obowiązek wykonywania dla wszystkich przedsięwzięć inwestycyjnych dokumentacji geologiczno inżynierskiej wraz z prognozą zmian w środowisku i wpływu na stateczność skarpy;
- obowiązek stosowania rozwiązań technicznych i technologicznych zapewniających stabilność stoku, w szczególności przy realizacji inwestycji infrastrukturalnych i komunikacyjnych;

- zakaz lokalizowania inwestycji liniowych równoległych do stoku, w sposób zagrażający stabilności skarpy;
- nakaz zachowania istniejącej roślinności i wprowadzania nowej ograniczającej erozję stoku.

W strefie bezpośredniej ochrony stoku oraz w strefie obszarów, które znajdują się w rejestrze terenów zagrożonych ruchami masowymi ziemi oprócz ww. zaleceń, również ustalono:

- zakaz wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających naturalne formy rzeźby terenu i obniżające walory krajobrazowe, z wyjątkiem prac związanych z zabezpieczeniem przeciwoświszkowym, z utrzymaniem, budową, odbudową i modernizacją obiektów zabytkowych, urządzeń wodnych oraz przedsięwzięć infrastrukturalnych służących obsłudze mieszkańców;
- zakaz lokalizowania nowych obiektów budowlanych oraz rozbudowy i nadbudowy obiektów istniejących, o ile ustalenia szczegółowe planu nie stanowią inaczej;
- zakaz wprowadzenia nowych ogrodzeń.

W *Miejscowym Planie Zagospodarowania Przestrzennego* terenów przyskarpowych w rejonie **ul. Merliniego** część I (Uchwała nr XCIII/2735/2010 Rady m.st. Warszawy z dnia 21 października 2010 r.) dla powierzchni obszaru ok. 31 ha ustalono:

Dwie strefy ochrony Skarpy Warszawskiej:

- bezpośrednią ochronę stoku, obejmującą stok Skarpy Warszawskiej na całej jej długości wraz z terenami położonymi w odległości 30 m od korony i 20 m od dolnej krawędzi stoku;
- pośrednią ochronę stoku, obejmującą pas terenu o szerokości 100 m od korony i 50 m od dolnej krawędzi stoku.

W obrębie strefy bezpośredniej ochrony stoku:

- zakaz lokalizowania obiektów budowlanych, za wyjątkiem inwestycji celu publicznego w zakresie układu drogowo-ulicznego i infrastruktury technicznej oraz trwałych zabezpieczeń technicznych, zapewniających stabilność stoku;
- zakaz odprowadzania na zbocza skarpy wód opadowych lub roztopowych ujętych w system kanalizacyjny;
- pielęgnację i uzupełnienie roślinności ograniczającej erozję zboczy oraz utrzymującej ich stabilność;
- zakaz grodzenia.

W obrębie strefy pośredniej ochrony stoku:

- obowiązek stosowania rozwiązań technicznych zapewniających stabilność zboczy;
- zakaz odprowadzania na zbocza skarpy wód opadowych lub roztopowych ujętych w system kanalizacyjny;
- dopuszczenie realizacji urządzeń sportowo-rekreacyjnych z zapleczem sanitarno-magazynowym;
- obowiązek zachowania, pielęgnacji i uzupełniania roślinności, poprzez wprowadzenie rodzimych gatunków, ograniczających erozję zboczy oraz utrzymujących ich stabilność.

Dla rejonu pośredniej ochrony stoku z istniejącą zabudową mieszkaniową:

- zakaz lokalizowania nowych obiektów budowlanych, nadbudowy i rozbudowy obiektów istniejących, za wyjątkiem inwestycji celu publicznego w zakresie układu drogowo-ulicznego i infrastruktury technicznej, w tym garaży podziemnych oraz trwałych zabezpieczeń technicznych, zapewniających stabilność stoku;
- zakaz odprowadzania na zbocza skarpy wód opadowych lub roztopowych ujętych w system kanalizacyjny;
- pielęgnację i uzupełnienie roślinności ograniczającej erozję zboczy oraz utrzymującej ich stabilność.

RÓŻAN

Gmina Różan od 2007 r. opracowywała *Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dla wsi Paulinowo*, który został zatwierdzony w dniu 28 stycznia 2011 r. Uchwałą Rady Miejskiej w Różanie. W planie wyznaczono obszary terenów zagrożonych osuwaniem mas ziemi oraz ustalono dla nich ochronę, poprzez:

- zakaz lokalizacji budynków (za wyjątkiem terenów wyznaczonych na projekcie planu zabudowy);

- zakaz wykonywania prac ziemnych trwale zniekształcających rzeźbę terenu, za wyjątkiem prac mających na celu stabilizację skarpy oraz dróg publicznych i wewnętrznych;
- nakaz dołączenia do wniosku o pozwolenie na budowę, wyników badań geologiczno-inżynierskich oraz geotechnicznych warunków posadowienia obiektów budowlanych, zgodnie z przepisami odrębnymi (w obrębie wyznaczonych terenów zabudowy, zlokalizowanych na terenach zagrożonych osuwaniem się mas ziemi oraz w promieniu 25 m od tych terenów). W zależności od wyników tych badań należy stosować odpowiednio dobrane technologie zabezpieczenia skarpy i lokalizacji budynku;
- zakaz wycinania wartościowych drzew, w wieku powyżej 5 lat, na skarpach;
- zakaz odprowadzania wód opadowych na stok skarpy;
- nakaz utrzymywania, pielęgnowania i uzupełniania roślinności na stoku skarpy.

PŁOCK

Miasto Płock uwzględniło wnioski do 8 opracowanych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, które zawierały wytyczne dla odpowiedniego zagospodarowania terenów osuwiskowych.

Działanie 4

Realizacja zadania odbywa się w sposób ciągły dla wszystkich przedsięwzięć inwestycyjnych lokalizowanych w poszczególnych gminach.

Działanie 5

W Płocku przeprowadzono konserwację urządzeń mających wpływ na zachowanie stateczności zboczy skarpy Wiślanej oraz bezpieczeństwo osób korzystających z tych terenów.

W ramach konserwacji naprawiono ciągi spacerowe (chodniki, schody), barierki na koronie skarpy. Oczyszczono wpusty kanalizacji deszczowej i studzienki osadnikowe drenaży.

Działanie 6

W listopadzie 2006 r. Państwowy Instytut Geologiczny (PIG) rozpoczął, z inicjatywy Ministra Środowiska, realizację dużego, kilkuletniego projektu SOPO (*Systemu Osłony Przeciwośuwiskowej*). Projekt ma za zadanie wspomóc władze lokalne w skutecznym zarządzaniu ryzykiem osuwiskowym. W ramach projektu dla poszczególnych gmin wykonywane są mapy w skali 1:10 000 oraz karty rejestracyjne, zawierające podstawowe parametry badanych osuwisk. Mapy wykonywane są zgodnie z *Instrukcją opracowywania map osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi*. Harmonogram realizacji projektu SOPO zakłada opracowywanie tych map dla Polski pozakarpackiej od 2015 r. (w pierwszej kolejności – w latach 2008-2014 – mapy osuwiskowe są wykonywane dla gmin karpackich). Jednakże w 2010 r. zostały opracowane przez PIG mapy osuwisk i terenów zagrożonych ruchami masowymi dla powiatów: płockiego i piaseczyńskiego (mapy finansowane były ze środków własnych powiatów).

Na terenie powiatu płockiego udokumentowano 182 osuwiska, w tym 97 aktywnych lub okresowo aktywnych oraz wskazano 78 terenów zagrożonych ruchami masowymi. Wszystkie rozpoznane osuwiska oraz większość terenów zagrożonych znajduje się na północnych zboczach doliny Wisły oraz na zboczach większych jej dopływów: Skrwy, Słupianki, Mołtawy i Gawarka. Najwięcej osuwisk – 108 – występuje w gminie Brudzeń Duży. Największe zagrożenie dla infrastruktury drogowej i budowlanej stwarzają osuwiska zlokalizowane na zboczach doliny między zachodnią granicą powiatu, a miastem Płock oraz w rejonie Wyszogrodu. Wskazano 37 osuwisk, które powinny podlegać monitoringowi obserwacyjnemu oraz 17 osuwisk, gdzie w sytuacji ich ponownego uaktywnienia się, zleca się prowadzenie monitoringu instrumentalnego. Poza zboczami doliny Wisły i jej większymi dopływami, pozostały obszar powiatu nie jest zagrożony rozwojem ruchów masowych.

W powiecie piaseczyńskim udokumentowano 36 osuwisk (aktywnych i okresowo aktywnych) oraz wskazano 26 terenów zagrożonych ruchami masowymi. Wszystkie rozpoznane osuwiska oraz większość terenów zagrożonych, znajduje się na zboczach doliny Wisły w granicy gminy Konstancin Jeziorna i Góra Kalwaria. Największe zagrożenie dla infrastruktury drogowej i budowlanej stwarzają osuwiska zlokalizowane między Moczydłowem a Górą Kalwarią - 14 występujących w tym odcinku osuwisk powinno zostać objętych monitoringiem obserwacyjnym. Poza

zbozcami doliny Wisły na pozostałym obszarze powiatu rozwój ruchów masowych jest bardzo mało prawdopodobny.¹⁸

5.2.3. Ochrona przeciwpożarowa

Poprawa stanu ochrony przeciwpożarowej

Tabela 40

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Poprawa stanu ochrony przeciwpożarowej.*

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Sukcesywna modernizacja (wymiana, uzupełnienie) sprzętu dla jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych.	KW PSP w Warszawie, Lasy Państwowe - Nadleśnictwa: Ostrołęka i Myszyniec, samorządy miast, gmin i powiatów	↔
2.	Propagowanie zasad przeciwdziałania zagrożeniu pożarowemu.	KW PSP w Warszawie, RDLP Warszawa, WOPR, Koleje Mazowieckie Sp. z o. o., Państwowa Inspekcja Sanitarna, Komenda Stołeczna Policji, Kuratorium Oświaty, Straż Miejska, Nadleśnictwa: Łąck, Myszyniec, Przasnysz, Ostrołęka, samorządy miast, gmin i powiatów	↔
3.	Pomoc Samorządu Województwa Mazowieckiego dla jednostek Ochotniczych Straży Pożarnej na doposażenie w sprzęt techniczno-chemiczno-ekologiczny.	Samorząd Województwa Mazowieckiego	↓

samorządy powiatów, miast i gmin realizujące działania:

powiaty: białobrzeski, kozienicki, mławski, ostrołęcki, płoński, przysuski, sochaczewski, szydłowiecki, radomski.

miasta i gminy: Belsk Duży, Białobrzegi, Borkowice, Borowie, Brochów, Chlewiska, Ciepeliów, Czarnia, Czerwonka, Drobin, Dzierzgowo, Garwolin, Gostynin, Gozdowo, Grabów n. Pilicą, Grodzisk Mazowiecki, Grójec, Izabelin, Jaktorów, Jedlińsk, Józefów, Kampinos, Kozienice, Lelis, Leoncin, Lipowiec Kościelny, Łaskarzew, Łosice, Maków Mazowiecki, Mała Wieś, Michałowice, Miedzna, Mińsk Mazowiecki, Mrozy, Mszczonów, Myszyniec, Nieporęt, Olszanka, Opinogóra Górna, Ostrów Mazowiecka, Otwock, Ożarów Mazowiecki, Pacyna, Paprotnia, Parysów, Piaseczno, Pilawa, Pniewy, Prażmów, Promna, Przasnysz, Przysucha, Puszcza Mariańska, Radzanów, Różan, Rusinów, Sabnie, Sadowne, Sanniki, Sobienie Jeziory, Sońsk, Staroźreby, Strzegowo, Stupsk, Suchożebry, Sulejówek, Szczawin Kościelny, Troszyn, Warka, Wieliszew, Wierzbnio, Wilga, Wiskitki, Wyszków, Zabrodzie, Zakroczym, Zatory, Żabia Wola.

jednostki rządowe: Komenda Wojewódzka Państwowej Straży Pożarnej w Warszawie, WOPR, Państwowa Inspekcja Sanitarna, Komenda Stołeczna Policji, Kuratorium Oświaty, Lasy Państwowe: Regionalna Dyrekcja Lasów Państwowych w Warszawie, Nadleśnictwo Łąck, Nadleśnictwo Przasnysz, Nadleśnictwo Myszyniec, Nadleśnictwo Ostrołęka.

przedsiębiorstwa realizujące działania: Koleje Mazowieckie KM Sp. z o.o.

Działanie 1

W ramach realizowanego zadania zakupione zostały nowe lekkie, średnie i ciężkie samochody ratowniczo – gaśnicze, jak również sprzęt ratowniczy stanowiący wyposażenie strażaków pełniących służbę w jednostkach ratowniczo - gaśniczych na terenie województwa mazowieckiego. Zakupiono sprzęt do rozbudowy Systemu Selektynego Wywoływania na terenie gminy. System wykorzystywany był do wywoływania i alarmowania jednostek OSP oraz ich poszczególnych członków o zaistniałych zdarzeniach. Spowodowało to znaczne zmniejszenie czasu na podjęcie działania przez poszczególne jednostki.

¹⁸ Działanie zostało opisane na podstawie broszury informacyjnej: *Mazowsze - Środowisko naturalne, Wody podziemne, Zagrożenia naturalne, Złoza kopalni, Gospodarka odpadami*, Państwowa Służba Geologiczna, Państwowa Służba Hydrologiczna, 2010 r.

Realizacja tego działania ma na celu:

- poprawę mobilności jednostek ochotniczej straży pożarnej;
- poprawę skuteczności działań ratowniczo – gaśniczych;
- poprawę bezpieczeństwa ratowników biorących bezpośredni udział w działaniach ratowniczych;
- polepszenie realizacji postanowień ustawy nakładającej na Państwową Straż Pożarną obowiązek ochrony mienia, życia ludzkiego i środowiska naturalnego, poprzez ograniczenie skutków katastrofy, awarii i klęsk żywiołowych i innych zdarzeń.

Działanie 2

KW PSP w Warszawie przy współpracy z ZOSP (Związek Ochotniczej Straży Pożarnej RP Województwa Mazowieckiego) przygotowała i przeprowadziła:

- wojewódzkie eliminacje XXXIII Ogólnopolskiego Turnieju Wiedzy Pożarniczej pt. *Młdzież Zapobiega Pożarom*;
- rządowy program *Razem Bezpiecznie*, który polegał na propagowaniu wśród dzieci i młodzieży zasad postępowania na wypadek zagrożeń;
- kontrolę obiektów wypoczynku letniego dzieci (zbiorników wodnych);
- czynności kontrolno – rozpoznawcze podczas akcji *Bezpieczne Ferie 2010*.

Ponadto przy współpracy z innymi jednostkami (tj. Policją, Strażą Miejską, WOPR-em, Państwową Inspekcją Sanitarną, Mazowieckim Kuratorem Oświaty i władzami samorządowymi), prowadziła akcję edukacyjną *Pierwsza pomoc*.

Działanie 3

Działanie w 2010 r. nie było realizowane przez Samorząd Województwa Mazowieckiego z uwagi na utrzymującą się trudną sytuację finansową, spowodowaną odczuwalnym w całej Polsce spowolnieniem gospodarczym.

5.2.4. Przeciwdziałanie awariom przemysłowym

Zmniejszenie zagrożenia w przypadku wystąpienia awarii

Tabela 41

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Zmniejszenie zagrożenia w przypadku wystąpienia awarii*.

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Opracowanie raportów o bezpieczeństwie przez zakłady o dużym ryzyku na terenie województwa mazowieckiego, które wg stanu na dzień 1 marca 2005 r. nie posiadają opracowanych takich dokumentów. Raport winien być zatwierdzony przez Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej.	KW PSP w Warszawie	→
2.	Opracowanie przez Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej Zewnętrznego Planu Operacyjno-Ratowniczego dla terenu narażonego na skutki awarii przemysłowej położonego poza zakładem o dużym ryzyku, na podstawie informacji złożonych przez prowadzących zakłady o dużym ryzyku wystąpienia poważnej awarii przemysłowej.	KW PSP w Warszawie	→
3.	Opracowanie i wdrożenie systemu ratowniczo-gaśniczego dla województwa mazowieckiego.	KW PSP w Warszawie, komendy powiatowe, komendy miejskie	→
4.	Prowadzenie i weryfikacja elektronicznej bazy danych, w zakresie zakładów mogących powodować poważną awarię, prowadzonej przez WIOŚ w Warszawie.	GIOŚ, WIOŚ	↔
5.	Prowadzenie i aktualizacja rejestru poważnych awarii, prowadzonego przez WIOŚ w Warszawie.	GIOŚ, WIOŚ	↔
6.	Opracowanie i realizacja dwuletnich planów wyposażenia jednostek straży pożarnej w sprzęt do ratownictwa techniczno – chemiczno - ekologicznego.	KW PSP w Warszawie	→

Działanie 1, 2

Komendant Wojewódzkiej Państwowej Straży Pożarnej w 2010 r. zatwierdził zaktualizowane raporty dla: Operatora Logistycznych Paliw Płynnych Sp. z o.o. Płock - Baza Magazynowa Nr 5 w Emilianowie i Raben Polska Sp. z o.o. Oddział w Grodzisku Mazowieckim.

Działanie 3

KW PSP w Warszawie w ramach poprawy stanu bezpieczeństwa na terenie województwa mazowieckiego prowadzi działania mające na celu realizację *Krajowego Systemu Ratowniczo-Gaśniczego*.

W 2010 r. do *Systemu* zostały włączone kolejne jednostki OSP z terenu województwa mazowieckiego.

Działanie 4, 5

Główny Inspektorat Ochrony Środowiska przy współpracy z wojewódzkimi inspektorami ochrony środowiska prowadzi rejestr zakładów mogących powodować poważne awarie oraz sporządza coroczne *Raporty o wystąpieniu zdarzeń o znamionach poważnej awarii*, z których wynika, że w 2010 r., najwięcej zakładów będących źródłem poważnej awarii jest zlokalizowanych na terenie województwa mazowieckiego, tj. ogółem 143 zakłady, w tym: 31 ZZR, 14 ZDR oraz 98 tzw. pozostałych zakładów. W 2010 r. na terenie województwa mazowieckiego miało miejsce 15 zdarzeń o znamionach poważnej awarii.

Działanie 6

W ramach realizacji dwuletnich planów wyposażenia jednostek straży pożarnej, KW PSP wymieniła częściowo stare wyeksploatowane samochody ratowniczo-gaśnicze, poprzez zakup nowych lekkich, średnich i ciężkich samochodów ratowniczo-gaśniczych oraz dokonała zakupu sprzętu ratowniczego i wyposażała strażaków pełniących służbę w jednostkach ratowniczo-gaśniczych na terenie województwa mazowieckiego.

5.2.5. Transport substancji niebezpiecznych

Zapewnienie bezpiecznego transportu substancji niebezpiecznych

Tabela 42

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Zapewnienie bezpiecznego transportu substancji niebezpiecznych*.

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Systematyczne kontrole transportów.	KM/KP PSP	↔
2.	Wylimitowanie transportu materiałów niebezpiecznych przez centra miast.	przedsiębiorstwa	→
3.	Wyznaczanie i budowa miejsc postojowych dla pojazdów przewożących materiały niebezpieczne.		↓
4.	Konwojowanie transportów materiałów niebezpiecznych na terenach miejskich.		↓

Działanie 1

W ramach corocznych działań Komendy Miejskie i Komendy Powiatowe Państwowej Straży Pożarnej prowadzą kontrolę jednostek transportowych, pod kątem bezpieczeństwa transportu. Doradcy do spraw bezpieczeństwa w transporcie drogowym towarów niebezpiecznych (ADR) przeprowadzili 60 kontroli jednostek transportu niebezpiecznego, z czego 38 miało miejsce na terenie stacji paliw, a 22 zostały przeprowadzone w zakładach, na terenie których występują substancje niebezpieczne.

Działania 2,3,4

Na terenie województwa mazowieckiego nie ma skoordynowanego systemu dotyczącego organizacji przewozu materiałów niebezpiecznych przez centra miast. Powołany w latach wcześniejszych *Zespół do Opracowania Założeń do Koncepcji Organizacji Przewozów Substancji Niebezpiecznych*

na Terenie i w Rejonie m.st. Warszawy obecnie nie funkcjonuje. Nie zostało wyznaczone ani wybudowane żadne miejsce postojowe dla pojazdów przewożących materiały niebezpieczne.

Uregulowania prawne w zakresie przewozu substancji niebezpiecznych to:

- Ustawa z dnia 19 sierpnia 2011 r. o przewozie drogowym towarów niebezpiecznych (Dz. U. Nr 227, poz. 1367 z późn. zm.);
- Międzynarodowa konwencja dotycząca drogowych przewozów towarów i ładunków niebezpiecznych, z 30 września 1957 r.

Zgodnie z zapisami art. 27 ww. ustawy przewoźnik materiałów niebezpiecznych albo nadawca materiałów niebezpiecznych, w przypadku przewozów zagranicznych, ma obowiązek w terminie 5 dni przed rozpoczęciem przewozu dokonać zgłoszenia do Komendanta Wojewódzkiego Państwowej Straży Pożarnej, Komendanta Wojewódzkiego Policji oraz Straży Granicznej, w przypadku rozpoczęcia transportu poza granicami RP.

W ramach realizacji nałożonych wymagań konwencji od 2003 r. każdy przedsiębiorca zajmujący się transportem drogowym towarów niebezpiecznych zobowiązany jest do wyznaczenia swojego doradcy ds. bezpieczeństwa (tzw. doradca ADR), którego zadaniem jest sporządzanie obowiązkowych sprawozdań rocznych do Wojewody Mazowieckiego oraz wprowadzanie odpowiednich procedur i instrukcji bezpieczeństwa.

W 2010 r. ww. sprawozdanie przekazało ponad 900 przedsiębiorców.

6. Cel - Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej

6.1 Ocena ogólna

Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej jest analizowane w 4 obszarach, wśród których zostały określone cele szczegółowe przedstawione poniżej:

Tabela 43

Obszary działań i cele szczegółowe w ramach celu głównego – Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej.

Obszary działań	Cele szczegółowe
Edukacja ekologiczna	Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa
Zarządzanie środowiskowe	Wzmocnienie instytucjonalne
Aspekty ekologiczne w politykach sektorowych	Upowszechnienie ekologicznych zasad w gospodarce
Aktywizacja rynku do działań na rzecz ochrony środowiska	Zwiększenie aktywności podmiotów gospodarczych na rzecz ochrony środowiska.

Wszystkie działania związane ze wzrostem świadomości ekologicznej społeczeństwa były realizowane.

W 2010 r. Samorząd Województwa Mazowieckiego na edukację ekologiczną przeznaczył ponad 400 tysięcy zł. W ramach tych środków zostały zrealizowane następujące przedsięwzięcia:

- przeprowadzono VIII edycję konkursu ekologicznego dla szkół podstawowych i gimnazjów z terenu Mazowsza (nadesłano 532 prace);
- przeprowadzono II edycję konkursu ekologicznego dla przedszkoli (nadesłano 328 prac);
- przeprowadzono VI edycję konkursu *Zbiórka makulatury* dla szkół podstawowych, ponadpodstawowych, gimnazjów i przedszkoli z terenu Mazowsza (43 041 uczniów z 337 placówek oświatowych);
- uczestniczono w cyklicznym festynie *Dzień Ziemi* organizowanym na Polach Mokotowskich w Warszawie;
- uczestniczono w V edycji *Warszawskich Dni Recyklinu*;
- przeszkolono 98 pracowników UMWM z zakresu ochrony środowiska.

Akcje informacyjne i edukacyjne prowadzone przez Samorząd Województwa Mazowieckiego w ramach wdrażania WPGO zostały opisane w Celu głównym I – *Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska, cel szczegółowy - gospodarka odpadami*.

W obszarze *zarządzanie środowiskowe* wdrożono realizację wszystkich zadań. Wzmocnienie etatowe w obszarze ochrony środowiska nie osiągnęło wystarczającego poziomu w odniesieniu do potrzeb wynikających z powiększającego się zakresu obowiązków tych instytucji. Dotyczy to przede wszystkim komórek ochrony środowiska na poziomie gminnym i powiatowym.

W celu upowszechniania ekologicznych zasad w gospodarce realizowane były wszystkie działania, ale poziom ich wdrażania był zróżnicowany. Pomimo dążenia do ograniczenia wpływu zanieczyszczeń powierzchniowych z terenów rolniczych nie osiągnięto pożądanego efektu w postaci istotnego zmniejszenia zanieczyszczeń wód powierzchniowych. Z powodzeniem kontynuowane były natomiast zadania dotyczące wdrażania zasad ekologizacji gospodarki leśnej. Również upowszechniano wykorzystanie odnawialnych źródeł energii.

W celu zwiększenia aktywności podmiotów gospodarczych na rzecz ochrony środowiska realizowane były wszystkie zaplanowane działania. WFOŚiGW wspierał inwestycje na rzecz ochrony środowiska realizowane przez przedsiębiorców. Również wiele inwestycji związanych z modernizacją i budową urządzeń ochrony środowiska w przemyśle było dofinansowanych z NFOŚiGW, BOŚ, EkoFunduszu czy funduszy unijnych.

W ramach powstawania i zachowania *zielonych* miejsc pracy zostało zatrudnionych 14 bezrobotnych z 3 powiatowych urzędów pracy. Zakres prac dotyczył zbierania odpadów i porządkowania terenów leśnych przylegających do dróg powiatowych i krajowych, na terenie 9 nadleśnictw. Kontynuowana była również realizacja *Programu Praca i Środowisko*, dzięki któremu okresowe zatrudnienie przy pracach melioracyjnych otrzymały 102 osoby bezrobotne.

Samorząd Województwa Mazowieckiego kontynuował współpracę międzynarodową dotyczącą zagadnień związanych z ochroną środowiska. W 2010 r. współpracował z Regionem Bruksela - Stolica.

6.2 Ocena szczegółowa

6.2.1. Edukacja ekologiczna

Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa

Tabela 44

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa*.

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Rozszerzenie zakresu szkoleń dla pracowników administracji publicznej w zakresie efektywności działań proekologicznych.	Samorząd Województwa Mazowieckiego, samorządy miast, gmin i powiatów	↔
2.	Upowszechnianie w społeczeństwie wiedzy o ochronie lasu i zagrożeniach pożarowych w lasach.	Samorząd Województwa Mazowieckiego, RDLP Radom, RDLP Łódź, RDLP Warszawa, RDLP Olsztyn, samorządy miast, gmin i powiatów	↔
3.	Działania na rzecz wzrostu świadomości ekologicznej społeczności lokalnych, władz szczebla lokalnego w zakresie zrozumienia celów ochrony przyrody i różnorodności biologicznej.	samorządy miast, gmin i powiatów, RDLP Łódź, RDLP Warszawa, RDLP Olsztyn, Samorząd Województwa Mazowieckiego/MZPK, KPN, przedsiębiorstwa, inne	↔
4.	Podjęcie ciągłych działań informacyjnych, promocyjnych, edukacyjnych w formie audycji i publikacji w środkach masowego przekazu, kursów, szkoleń, konkursów, imprez masowych itp.	samorządy miast, gmin i powiatów, RDLP Olsztyn, RDLP Warszawa, RDLP Łódź, Bolimowski PK, KPN, Zespół Lubelskich Parków	↔

		Krajobrazowych, Samorząd Województwa Mazowieckiego/MZPK, MODR, przedsiębiorstwa, inne	
5.	Organizowanie akcji promocyjnych i konkursów w zakresie efektywności energetycznej, oszczędzania wody, ochrony przed hałasem oraz zrównoważonego transportu.	MODR, MAE, RDLP Olsztyn	↔
6.	Kształtowanie proekologicznych wzorców konsumpcji w gospodarstwie domowym prowadzących do zmniejszenia ilości odpadów i ich segregacji.	Samorząd Województwa Mazowieckiego/MZPK, samorzady miast, gmin i powiatów	↔
7.	Organizowanie cyklicznego konkursu ekologicznego dla uczniów szkół podstawowych i gimnazjów województwa mazowieckiego.	Samorząd Województwa Mazowieckiego	↔

samorządy powiatów, miast i gmin realizujące działania:

powiaty: białobrzeski, garwoliński, gostyniński, grodziski, kozienicki, legionowski, makowski, miński, ostrołęcki, ostrowski, otwocki, płocki, płoński, radomski, sierpecki, sokołowski, warszawski zachodni, węgrowski, wołomiński, wyszkowski, zwoleniński, żuromiński.

miasta i gminy: Baranowo, Bielany, Biezuń, Błędów, Brwinów, Bulkowo, Chynów, Ciepiałów, Dęba Wielka, Długosiodło, Drobin, Dzierzgowo, Garbatka Letnisko, Gostynin, Gozdowo, Gózd, Grójec, Huszlew, Izabelin, Józefów, Kampinos, Kozienice, Lesznowola, Lipsko, Łaskarzew, Łochów, Łomianki, Maciejowice, Maków Mazowiecki, Marki, Michałowice, Mochowo, Mokobrody, Mrozy, Mszczonów, Nieporęt, Nowy Duninów, Nowy Dwór Mazowiecki, Olszewo Borki, Ostrołęka, Ostrów Mazowiecka, Otwock, Pacyna, Piaseczno, Platerów, Płoniawy – Bramura, Podkowa Leśna, Prażmów, Pruszków, Przesmyki, Przytyk, Pułtusk, Raszyn, Regimin, Różan, Rusinów, Rybno, Sabnie, Sanniki, Serock, Skaryszew, Sochaczew, Sochocin, Sokołów Podlaski, Staroźreby, Sterdyń, Szcutowo, Teresin, m.st. Warszawa, Wąsewo, Wieliszew, Wołomin, Wiskitki, Wyszów, Zakroczym, Ząbki, Zwoleń, Żyrardów.

przedsiębiorstwa realizujące działania: Basell Orlen Polyolefins Sp. z o.o., Mennica Polska S.A., Miejski Zakład Oczyszczania Miasta w Wołominie, PLL LOT S.A., Polkomtel S.A., Polski Koncern Naftowy Orlen S.A., Przedsiębiorstwo Energetyczne w Siedlcach Sp. z o.o., Przedsiębiorstwo Produkcyjno Usługowo Handlowe RADKOM Sp. z o.o., Sater Otwock Sp. z o.o., Tramwaje Warszawskie Sp. z o.o., Vattenfall Heat Poland S.A., Winkowski Sp. z o.o., Wodociągi Płockie Sp. z o.o., Zakład Utylizacji Odpadów w Siedlcach Sp. z o.o., ZAP SZAJDER BATTERIEN S.A., Dziennik Agencja Wydawnicza MAXPRESS, Oficyna wydawnicza Multico Sp. z o.o., Muzeum Łowiectwa i Jeździectwa Warszawa, Miesięcznik Polskiego Związku Łowieckiego Łowiec Polski, Polskie Radio S.A., Międzykomunalna Spółka Akcyjna Municipium S.A., Infor Biznes Sp. z o.o. Warszawa, Virtual Production Michał Skoczeń, Film Studio MTM Sp. z o.o., Polskie Radio Rozgłośnia Regionalna Radio dla Ciebie S.A. Warszawa, Multimedia Bank Sp. z o.o.

inne: Ogród Botaniczny w Warszawie, Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa, Fundacja Ochrony Głuszca, Fundacja RECAL, Polska Federacja Pacjentów, Uniwersytet Kardynała Wyszyńskiego, Uniwersytet Warszawski, Caritas Polska, Polska Koalicja Przemysłowa, Centrum Ochrony Mokrdeł, Centrum Edukacji Ekologicznej w Radomiu, Społeczny Instytut Ekologiczny Warszawa, Liga Ochrony Przyrody Zarząd Główny Warszawa, Katolickie Stowarzyszenie Młodzieży Diecezji Drohiczyńskiej, Stowarzyszenie Gmin Turystycznych Pojezierza Gostynińskiego, Fundacja Instytut na rzecz Ekorozwoju Warszawa, Klub Ekologiczny przy Domu Kultury w Małogoszczy, Międzynarodowy Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Radomiu, Centrum Promocji Zdrowia i Edukacji Ekologicznej w Dzielnicy Bemowo w m.st. Warszawy, Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku.

Działanie 1

W 2010 r. w szkoleniach z zakresu ochrony środowiska uczestniczyło 98 pracowników z czterech departamentów Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie, w tym: Departamentu Środowiska, Departamentu Opłat Środowiskowych, Departamentu Rolnictwa i Modernizacji Terenów Wiejskich oraz Departamentu Strategii i Rozwoju Regionalnego (koszt poniesiony przez województwo mazowieckie – 30 842 zł).

Działanie 2

W maju 2010 r. w celu przeciwdziałania praktykom zaśmiecania lasów przedstawiciele czterech mazowieckich regionalnych dyrekcji Lasów Państwowych (warszawskiej, radomskiej, łódzkiej i olsztyńskiej) oraz Urzędu Marszałkowskiego Województwa Mazowieckiego w Warszawie, podpisali porozumienie dotyczące współpracy przy realizacji programu *Czyste lasy na Mazowszu*. Idea

programu jest integracja środowisk leśnych z samorządowymi w celu zwalczania problemu odpadów w lasach. Program zakłada nie tylko monitoring i edukację, ale również wspólne działania mające na celu uporządkowanie środowiska leśnego¹⁹.

Ponadto RDLP Warszawa realizuje program edukacji przyrodniczo – leśnej, poprzez prowadzenie pogadanek, zajęć terenowych z uczniami na ścieżkach przyrodniczo - leśnych oraz organizację konkursów np.: *Czysty las* i *Porządkujemy odnawiamy las*.

Na terenie RDLP Olsztyn od wielu lat prowadzona jest edukacja przyrodniczo – leśna społeczeństwa.

Dystrybuowane są materiały informacyjno – promocyjne, kalendarze, zakładki o tematyce przeciwpożarowej, propagujące ochronę zasobów przyrodniczych oraz zasady właściwego korzystania z uroków lasu.

Pracownicy nadleśnictw przeprowadzają pogadanki z młodzieżą szkolną, w których przybliżają wiedzę na temat przyrody. Przy leśnych parkingach oraz wjazdach do lasu umieszczane są tablice informacyjne i przeciwpożarowe. Organizowane są konkursy na temat ochrony przyrody m. in. *Czysty las*, *Pomóżmy kasztanowcom*, *Zielono mi*. Ponadto nadleśnictwa utrzymują stały kontakt z lokalnymi wydawnictwami prasowymi, w których na bieżąco ukazują się informacje na temat organizowanych konkursów przyrodniczych, szkoleń oraz informacje dotyczące zagrożenia pożarowego.

RDLP Łódź realizuje *Program edukacji leśnej społeczeństwa*. W ramach tego programu nadleśnictwa wzięły udział w imprezach edukacyjnych organizowanych przez szkoły, poprzez prowadzenie pogadanek, konkursów, lekcji terenowych, akcji i imprez okolicznościowych. Ponadto na terenie nadleśnictw były organizowane różne konkursy i akcje o tematyce ekologicznej m.in.: *Pielęgnujemy i odnawiamy las*, *Poznajemy uroki lasu i otaczającej nas przyrody*, *Rosną z drzewkiem*.

Działanie 3

Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych (MZPK) z siedzibą w Otwocku, w skład którego wchodzi: Mazowiecki PK, Chojnowski PK, Kozienicki PK, Nadbużański PK, Brudzeński PK realizował w 2010 r. następujące zadania:

- wytycznie, oznakowanie i wyposażenie w urządzenia turystyczne edukacyjnej ścieżki rowerowej po Chojnowskim PK i rezerwacie przyrody *Skarpa Jeziorki*;
- wytycznie, oznakowanie i wyposażenie w urządzenia turystyczne edukacyjnej ścieżki rowerowej po Mazowieckim PK im. Czesława Łaszka i rezerwacie przyrody *Świder*;
- wydanie i dystrybucja albumu przewodnika pt. *Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych – Zaprasza...*;
- organizacja stoiska przyrodniczo edukacyjnego *Naturalne serce Polski* w siedzibie MZPK;
- promocja papieru ekologicznego, w ramach akcji *Lansuj beż, beż nie jeż*;
- organizacja konkursu edukacyjnego dla szkół – *Logo Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych*;
- wydruk i dystrybucja publikacji pn. *O ptakach Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych*;
- współorganizacja konkursu edukacyjnego *Ścieżka rowerowa po Chojnowskim Parku Krajobrazowym i Gminie Prażmów*;
- współorganizacja konkursu edukacyjnego *Ścieżka rowerowa po Mazowieckim Parku Krajobrazowym im. Czesława Łaszka i Gminie Celestynów*;
- organizacja pracowni przyrodniczej na potrzeby działalności edukacyjnej Nadbużańskiego PK;
- prowadzenie szkoleń, prelekcji, warsztatów w Nadbużańskim PK m.in. warsztaty pn.: *Przyroda wokół nas* oraz *Środowisko i piękno przyrody Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego*;
- organizacja akcji – *dokarmiamy ptaki na terenie Kozienickiego Parku Krajobrazowego*;

¹⁹ www.czystelasy.edu.pl, stan: czerwiec 2011 r.

- warsztaty ekologiczne dla młodzieży pn.: *Monitoring środowiska przyrodniczego Kozienickiego Parku Krajobrazowego*;
- organizacja warsztatów stacjonarno – wyjazdowych dla nauczycieli i młodzieży, XX edycja konkursu przyrodniczego *Moje spotkanie z Puszcza*, a także wydanie kalendarza ściennego w ramach projektu *Edukacja dla zrównoważonego rozwoju na terenie Kozienickiego PK.*;
- *Patrol ekologiczny – poznajemy dolinę rzeki Radomki*;
- organizacja III edycji konkursu przyrodniczego na terenie Kozienickiego PK pn. *Pomagamy ptacom.*

Ponadto Kampinoski Park Narodowy w 2010 r. realizował program edukacyjny *Jestem Sąsiadem Parku*. RDLP Olsztyn, RDLP Warszawa, RDLP Łódź wydatkowały środki finansowe na utrzymanie i doposażenie baz, ścieżek i wiat edukacyjnych. Brały również udział w licznych imprezach i akcjach tj.: *Dzień Ziemi, Sprzątanie świata, pikniki rodzinne* i inne.

Działanie 4

Przedsięwzięcia realizowane przez Samorząd Województwa Mazowieckiego:

- udział w obchodach Światowego Dnia Ziemi 2010, organizowanych pod hasłem *Różnorodność w Nas, Bioróżnorodność wokół Nas*;
- udział w V edycji *Warszawskich Dni Recyklingu*;
- organizacja VII edycji konkursu dla szkół podstawowych, gimnazjów i przedszkoli z terenu Mazowsza pn. *Zbiórka makulatury*;
- opracowanie graficzne oraz wydruk kalendarza ściennego o tematyce przyrodniczej;
- organizacja VIII edycji konkursu o tematyce ekologicznej dla szkół podstawowych i gimnazjów z terenu Mazowsza oraz II edycji konkursu o tematyce ekologicznej dla dzieci w wieku przedszkolnym z terenu Mazowsza;
- organizacja wspólnie z Mazowieckim Zespołem Parków Krajobrazowych ogólnopolskiego cyklicznego konkursu pn.: *Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski*, w którym uczestniczy młodzież gimnazjalna z gmin, na terenie których znajdują się parki krajobrazowe;
- organizacja przez Kozienicki PK XX edycji konkursu przyrodniczego *Moje spotkania z Puszcza*;
- wydruk i dystrybucja plakatów na temat odpadów niebezpiecznych – baterii i akumulatorów;
- organizacja przez Departament Środowiska seminarium szkoleniowego pn. *Usuwanie i unieszkodliwianie azbestu z terenu Województwa Mazowieckiego – Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032, sposoby przeprowadzania inwentaryzacji, sprawozdawczość oraz możliwość pozyskania środków z WFOŚiGW w Warszawie*;
- organizacja przez Departament Środowiska seminarium pn. *Obowiązki użytkownika urządzeń i instalacji zawierających PCB – wykorzystywanie, dekontaminacja, unieszkodliwianie*;
- organizacja przez Departament Opłat Środowiskowych szkoleń i warsztatów dla podmiotów z zakresu: *opłat za korzystanie ze środowiska, opłaty produktowej i opłaty za substancje kontrolowane*;
- wymiana doświadczeń na temat sposobów zagospodarowania odpadów zawierających azbest oraz zarządzania recyklingiem pojazdów w ramach *Szczegółowego Programu Współpracy między Województwem Mazowieckim a Regionem Bruksela – Stolica*.

W 2010 r. patronatem Marszałka Województwa Mazowieckiego objęte zostały następujące przedsięwzięcia ekologiczne:

- konkurs organizowany przez Studenckie Koło Naukowe Zrównoważonego Rozwoju OIKOS ze Szkoły Głównej Handlowej;
- V edycja *Warszawskich Dni Recyklingu*, organizowana przez Biuro Ochrony Środowiska Urzędu m.st. Warszawy;
- *Czysty las leczy nas*, akcja sprzątania lasów, organizowana przez Wolontariat Dobre Serce w Grójcu;
- *Dni Eko* konferencja organizowana przez AIESEC z Warszawy;

- *Liderzy selektywnej zbiórki*, projekt organizowany przez Towarzystwo na rzecz Ziemi, Stowarzyszenie Zielone Mazowsze oraz Stowarzyszenie Ekoskop;
- *Warsztaty dobrego klimatu* organizowane w ramach Ogólnopolskiego Programu na rzecz Zrównoważonego Rozwoju Społeczności Lokalnych;
- *XII Festiwal Nauki i Sztuki w Siedlcach*, organizowany przez Akademię Podlaską w Siedlcach;
- *XII Mazowiecki Hubertus* organizowany przez Starostwo Powiatowe w Białobrzegach;
- *Ogólnopolski Konkurs Ekologiczny* oraz *Turniej Młodych Mistrzów Techniki* dla młodzieży szkół ponadgimnazjalnych z terenu m.st. Warszawy, organizowany przez Towarzystwo Inżynierii Innowacji i Własności Przemysłowej – Oddział Warszawski SIMP oraz Sekcję Energetyczną Oddziału Warszawskiego SIMP.

Ponadto MODR Oddział Poświętne w Płońsku zorganizował targi edukacyjne pod hasłem *Wiedza i aktywność szansą na sukces*. W targach uczestniczyło ok. 500 uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

W ramach działań na Mazowszu organizowane były również następujące przedsięwzięcia:

- XIV edycja konkursu ekologicznego im. Jana Bernata, organizowanego przez Bolimowski PK pn. *Rośliny i Zwierzęta chronione Bolimowskiego Parku Krajobrazowego i okolic*;
- konkurs ornitologiczny o zasięgu ogólnopolskim im. Leopolda Pac-Pomarnackiego, organizowany przez Centrum Edukacji Ekologicznej w Radomiu pn. *Miłośnicy ptaków na start!*;
- *Płocka akademia ekologii dla zrównoważonego rozwoju* – projekt realizowany przez Regionalne Centrum Edukacji Ekologicznej w Płocku;
- *Porządkujemy i odnawiamy las* – program edukacji ekologicznej organizowany przez Wydawniczą Spółdzielnię Pracy *Stopka*;
- *Zaadoptuj kasztanowca* i *Zostań przyjacielem ptaków* – konkursy organizowane przez Wydawniczą Spółdzielnię Pracy *Stopka*;
- *Konkurs na tomik literacki młodych artystów o tematyce przyrodniczej* – organizowany przez Gminę Izabelin;
- Program edukacji ekologicznej dla dzieci przedszkolnych i wczesno-szkolnych m.st. Warszawy;
- *Czym skorupka za młodu nasiąknie...czyli jak pokochać przyrodę żeby ona pokochała nas*, ogólnopolski program edukacji ekologicznej dla dzieci, opracowany w Zespole Edukacji i Udostępniania Gorczańskiego Parku Narodowego (Stowarzyszenie Krajowy Ruch Ekologiczno-Społeczny), który na terenie Mazowsza koordynują: Centrum Edukacji Ekologicznej w Radomiu, Klub Ekologiczny przy Domu Kultury w Małogoszczy, Międzynarodowy Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Radomiu i Kozienicki PK;
- Wojewódzka Olimpiada Wiedzy Ekologicznej organizowana przez Ligę Ochrony Przyrody, Zarząd Okręgu w Płocku;

Działanie 5

W 2010 r. MAE uruchomiła portal tematyczny: www.sznuj-energie.pl. Przedmiotowy wortal ma na celu promowanie odnawialnych źródeł energii i efektywności energetycznej oraz rozpowszechnianie informacji branżowych. Jest to platforma internetowa do kojarzenia producentów, dystrybutorów, instalatorów i odbiorców końcowych produktów, urządzeń i usług OZE.

Ponadto MAE przeprowadziła 16 prelekcji dla szkół podstawowych i gimnazjalnych pn.: *lekcje interaktywne na temat odnawialnych źródeł energii*. Projekt objął swoim działaniem 486 dzieci szkół podstawowych i gimnazjalnych z gmin: Gostynin, Myszyniec, Korczew i Rzecznów.

Powyższe projekty zostały dofinansowane z WFOŚiGW.

Urząd m.st. Warszawy zorganizował kampanię dla dzieci i młodzieży pn.: *Chrońmy klimat w Warszawie!*, która jest częścią programu edukacyjnego *Klimat dla Ziemi, Ciepło dla Warszawy*. Kampania miała na celu przybliżanie zasad oszczędzania energii elektrycznej i cieplnej.

Przeprowadzono również konkurs pn.: *Energia kontrolowana*, którego celem była promocja wśród uczniów m.in. alternatywnych źródeł energii.

Centrum Promocji Zdrowia i Edukacji Ekologicznej w Dzielnicy Bemowo m.st. Warszawy zorganizowało konkurs plastyczny dla dzieci i młodzieży na plakat z hasłem pt. *O bioróżnorodność dbamy, gdy racjonalnie z wody korzystamy*. Celem konkursu było nabycie praktycznych umiejętności oszczędzania wody, podczas codziennych czynności higienicznych i prac domowych. Ponadto zorganizowano konkurs pn. *Zdobywanie Umiejętności Lidera Ekologii i Zdrowia*, który miał na celu nabycie praktycznych umiejętności w zakresie m.in. oszczędzania wody i energii.

Działanie 6

Zarząd Województwa Mazowieckiego w 2010 r. realizował szereg akcji edukacyjnych mających na celu kształtowanie proekologicznych wzorców konsumpcji w gospodarstwach domowych, prowadzących do zmniejszania ilości odpadów i ich segregacji. Działania te zostały opisane w Celu głównym I – *Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska*, cel szczegółowy - *ospodarka odpadami*.

Gmina Grójec zorganizowała spektakl ekologiczny pt.: *Historia zaginionego papierka*. Przedstawienie teatralne dotyczyło segregacji odpadów i przeznaczone było dla dzieci w wieku 6-9 lat. Spektakl obejrzało 720 uczniów.

Dzielnica Praga Południe m.st. Warszawy brała udział w projekcie *Sklep – wysypisko ulica jednokierunkowa*. W ramach projektu przeprowadzono m.in. warsztaty na temat segregacji odpadów. Bardzo popularnym przedsięwzięciem, w którym uczestniczą gminy, miasta i powiaty z terenu województwa mazowieckiego jest akcja *Sprzątanie świata*. Celem akcji jest budzenie i wzmacnianie świadomości ekologicznej Polaków oraz ich odpowiedzialności za środowisko naturalne. Ideą akcji jest praktyczna edukacja na rzecz rozwoju zrównoważonego – promocja i kreowanie postaw przyjaznych środowisku w szczególności w zakresie: rozwoju zrównoważonego, poszanowania zasobów naturalnych oraz racjonalnej gospodarki odpadami, rozumianej jako łańcuch działań poczynając od unikania tworzenia odpadów, przez selektywną zbiórkę po recykling.²⁰

Zakład Utylizacji Odpadów w Siedlcach przeprowadził na terenie swojego zakładu szkolenie dla dzieci i młodzieży w zakresie gospodarki odpadami, ze szczególnym uwzględnieniem selektywnej zbiórki.

Działanie 7

Zarząd Województwa Mazowieckiego w 2010 r. zorganizował dla szkół z terenu województwa mazowieckiego VII edycję Konkursu – *Zbiórka makulatury*. W konkursie wzięło udział 43 041 uczniów z 337 placówek oświatowych, którzy łącznie zebrali 1 306 044,13 kg makulatury. Laureaci - szkoły i przedszkola – otrzymali dyplomy oraz nagrody rzeczowe w postaci projektorów multimedialnych, albumów książkowych, zestawów edukacyjnych i pomocy dydaktycznych. Na zorganizowanie konkursu z budżetu Województwa Mazowieckiego przeznaczono 62 808,56 zł. Ponadto Zarząd Województwa Mazowieckiego przeprowadził VIII edycję konkursu ekologicznego dla szkół podstawowych i gimnazjów z terenu Mazowsza. Na konkurs wpłynęły 532 prace, spośród których wyłoniono 18 laureatów.

Przeprowadzono również II edycję konkursu dla dzieci w wieku przedszkolnym pt.: *Piękno mazowieckiego krajobrazu*. Na konkurs wpłynęło 328 prac, spośród których wyłoniono 12 laureatów.

²⁰ <http://www.naszaziemia.pl>

6.2.2. Zarządzanie środowiskowe

Wzmocnienie instytucjonalne

Tabela 45

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Wzmocnienie instytucjonalne*.

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Zwiększenie kompetencji instytucji finansowych odpowiedzialnych za wykorzystanie funduszy pomocowych.	WFOŚiGW, NFOŚiGW, CKPS	↑
2.	Wzmacnianie etatowe komórek ochrony środowiska i gospodarki wodnej.	samorządy miast, gmin i powiatów, MZPK, PKP Energetyka S.A., Tramwaje Warszawskie Sp. z o.o.	→
3.	Utworzenie nowych lub powierzenie już istniejącym strukturom nowych zadań związanych ze specyficznymi programami unijnymi lub międzynarodowymi.	Samorząd Województwa Mazowieckiego	→
4.	Wzmacnianie etatowe służb inspekcji ochrony środowiska.	-	↓

samorządy powiatów, miast i gmin realizujące działania:

powiaty: grodziski, otwocki.

miasta i gminy: Chynów, Jabłonna, Pułtusk.

Działanie 1

W 2010 r. działalność WFOŚiGW w zakresie wdrażania funduszy unijnych opierała się na następujących porozumieniach:

- porozumienie z Ministerstwem Środowiska z dnia 25 czerwca 2007 r. w sprawie realizacji POIiŚ (projekty o wartości poniżej 25 mln euro) dla osi priorytetowych: I – Gospodarka wodno-ściekowa, II – Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi; wraz z aneksem nr 1 do Porozumienia z dnia 28 maja 2008 r. i aneksem nr 2 z dnia 14 stycznia 2010 r.;
- porozumienie z NFOŚiGW z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie podziału projektów przewidywanych do dofinansowania w ramach osi priorytetowych: I – Gospodarka wodno-ściekowa, II – Gospodarka odpadami i ochrona powierzchni ziemi.

Na mocy Porozumienia z Ministerstwem Środowiska z dnia 25 czerwca 2007 r. (oraz ww. aneksów) WFOŚiGW zobowiązał się do wdrażania projektów wodno-kanalizacyjnych i opadowych finansowanych z Funduszu Spójności o wartości do 25 mln euro. Zadania dotyczą całego okresu - identyfikacji, przygotowania, realizacji, rozliczania oraz monitorowania (łącznie z okresem 5 lat po ich zakończeniu).

Narodowemu Funduszowi Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej również powierzono rolę Instytucji Wdrażającej dla pięciu priorytetów POIiŚ. NFOŚiGW odpowiedzialny jest za absorpcję 5,035 mld euro w latach 2007-2013 głównie na zadania w gospodarce wodno-ściekowej, gospodarce wodnej, gospodarce odpadami, energetyce przyjaznej środowisku oraz zapewnienie współfinansowania dla projektów w ochronie przyrody i edukacji ekologicznej.

Nowym zadaniem NFOŚiGW jest wsparcie finansowe dla projektów zgłaszanych do realizacji w ramach Instrumentu Finansowego LIFE+.

Rada nadzorcza NFOŚiGW 15 grudnia 2010 r. przyjęła program priorytetowy dla przedsięwzięć z zakresu gospodarki wodno-ściekowej I osi POIiŚ, który nosi tytuł: *Współfinansowanie I osi priorytetowej Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko - gospodarka wodno-ściekowa Część I) dla beneficjentów Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko*, obejmujący następujące formy dofinansowania:

- dopłaty do oprocentowania kredytów bankowych udzielane Wnioskodawcom, którzy samodzielnie wybierają bank;
- dopłaty do ceny wykupu obligacji;

- pożyczki dla beneficjentów, którzy nie rozstrzygnęli co najmniej trzech postępowań na wybór banku obsługującego kredyt z dopłatami.

Ponadto wdrażanie POIiŚ realizowało również Centrum Koordynacji Projektów Środowiskowych (CKPŚ).

Działanie 2

Koszty poniesione na zatrudnienie nowych pracowników w obszarze ochrony środowiska wyniosły w 2010 r. **ponad 100 tys. zł** (na podstawie informacji uzyskanych od jednostek samorządu terytorialnego i przedsiębiorców).

Mimo pewnego wzmocnienia etatowego nadal nie osiągnięto wystarczającego poziomu w odniesieniu do potrzeb wynikających z powiększającego się zakresu obowiązków instytucji zajmujących się ochroną środowiska. Dotyczy to przede wszystkim komórek ochrony środowiska na poziomie gminnym i powiatowym.

Działanie 3

Od lipca 2007 r. funkcjonuje powołana uchwałą Sejmiku Województwa Mazowieckiego Nr 47/07 z dnia 19 marca 2007 r. **Mazowiecka Jednostka Wdrażania Programów Unijnych** w Warszawie (MJWPU). Na mocy przepisów statutowych MJWPU przejęła działania dotyczące **Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego 2004-2006**, dotychczas realizowane przez Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie oraz Wojewódzki Urząd Pracy w Warszawie.

Jednocześnie MJWPU realizuje zadania wynikające z **RPO WM** oraz komponentu regionalnego **Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki w latach 2007-2013**.

Celem jej powołania jest sprawne funkcjonowanie systemu naboru, oceny i realizacji projektów, a także zmniejszenie biurokracji i skrócenie ścieżki decyzyjnej. Dzięki skupieniu wszystkich działań w jednym miejscu beneficjent może liczyć na sprawniejszą i szybszą obsługę.

6.2.3. Aspekty ekologiczne w politykach sektorowych

Upowszechnienie ekologicznych zasad w gospodarce

Tabela 46

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Upowszechnianie ekologicznych zasad w gospodarce*.

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Promowanie podmiotów gospodarczych posiadających wdrożone systemy zarządzania środowiskowego (EMAS, ISO 14001) i znaki jakości.	MŚ, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Tramwaje Warszawskie Sp. z o.o. NFOŚiGW, RDLP Warszawa	↔
2.	Wdrażanie zasad ekologizacji gospodarki leśnej.	RDLP Warszawa	↔
3.	Wspieranie działań podmiotów gospodarczych w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska.	gm. Zakroczym, NFOŚiGW, WFOŚiGW, BOŚ	→
4.	Upowszechnianie wykorzystania odnawialnych źródeł energii.	MAE, MODR, NFOŚiGW, gminy i miasta: Błędów, Chlewiska, Dzierzgowo, Grudusk, Szydłowiec, m.st. Warszawa, powiaty: legionowski, żyrardowski, przedsiębiorstwa: Hetman – CB Sp. z o.o.	↔
5.	Ograniczanie wpływu zanieczyszczeń powierzchniowych z rolnictwa.	MZPK, Koziński PK, SGGW, Norwegian University of Life Sciences, BIOFORSK Norwegian Institute for Agricultural and Environmental Research, IUNiG w Puławach	→

Działanie 1

Jedną z inicjatyw, w której istotne znaczenie mają wdrożone systemy zarządzania środowiskowego wśród podmiotów gospodarczych jest organizowany od 1996 r. Konkurs Ministra Środowiska *Lider Polskiej Ekologii*.

Tytuł *Lidera Polskiej Ekologii* jest przyznawany tym wszystkim, którzy przyczyniając się do zachowania i poprawy stanu środowiska naszego kraju, podwyższają jakość życia jego obecnych mieszkańców i przyszłych pokoleń. Wyróżniane są zarówno najlepsze firmy, jak i samorządy zaangażowane w realizację zrównoważonego rozwoju.

Konkurs Ministra Środowiska *Lider Polskiej Ekologii* daje możliwość uhonorowania i promowania jednostek, które zasadę zrównoważonego rozwoju przyjęły za podstawę swej działalności. Zadaniem konkursu jest także upowszechnianie pozytywnych wzorców i metod osiągania sukcesów gospodarczych dzięki działaniom na polu ochrony środowiska.

Przedsiębiorstwa ubiegające się o tytuł *Lider Polskiej Ekologii* muszą wykazać się działaniami zmierzającymi do systematycznego zmniejszania szkodliwego oddziaływania na środowisko, wdrażania czystych technologii, redukcji odpadów, oszczędności surowców i energii oraz działaniami na rzecz ochrony i powiększania zasobów przyrody, a także wspieraniem przedsięwzięć rolno-środowiskowych.

Ich aktywność powinna wyróżniać innowacyjność, nowoczesność i oryginalność technologiczna i organizacyjna. Jednostki te powinny **spełniać wymagania systemów jakości** (ISO 14001, EMAS, ISO 9001, GMP) i/lub uczestniczyć w programach zarządzania środowiskiem, np. Odpowiedzialność i Troska (Responsible Care), Czystsza Produkcja (Cleaner Production), Centra Zapobiegania Zanieczyszczeniom. Muszą także wykazać się odpowiedzialnością społeczną oraz współpracą ze społecznościami lokalnymi.

Konkurs jest finansowany ze środków Ministerstwa Środowiska i Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej. W 2010 r. rozpoczęła się 13 edycja konkursu.

Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego w Warszawie wdrożył i certyfikował pięć systemów zarządzania, w tym system zarządzania środowiskowego. W listopadzie 2010 r. UMWM otrzymał Certyfikat Zintegrowanego Systemu Zarządzania. Aby zmniejszyć negatywny wpływ działalności urzędu na środowisko naturalne stosowana jest tu m.in. zasada 3R (Reduce, Reuse, Recycle), czyli: unikaj kupowania zbędnych rzeczy, użyj powtórnie i utylizuj.

Działanie 2

W ramach działania Lasy Państwowe prowadzą następujące prace:

- sporządzanie planów urządzania lasu;
- sporządzanie opracowań glebowo-siedliskowych;
- przebudowa drzewostanów, których skład jest niezgodny z siedliskiem;
- pozostawienie na powierzchniach zrębowych kęp ekologicznych;
- zaniechanie spalania pozostałości pozrębowych i wprowadzenie zrębkowania;
- zwiększenie udziału gatunków liściastych w nowo zakładanych uprawach leśnych;
- preferowanie odnowienia naturalnego;
- wykorzystanie do odnowień sadzonek mikoryzowych i z zakrytym systemem korzeniowym;
- pozostawienie drzew martwych i dziuplastych;
- sporządzenie planów zalesień dla właścicieli gruntów z uwzględnieniem zasad Hodowli Lasu i Instrukcji Ochrony Lasu;
- w ramach sprawowanego nadzoru nad lasami niepaństwowymi prowadzony jest instruktaż w tym zakresie;
- minimalizowanie zużycia środków chemicznych;
- propagowanie w Zakładach Usług Leśnych stosowania ekologicznych olejów do pił spalinowych.

Działania te pozwolą na zachowanie biologicznej różnorodności lasów, wzbogacenie składu gatunkowego oraz poprawę struktury drzewostanów.

Działanie 3

Wspieranie działań podmiotów gospodarczych w zakresie racjonalnego gospodarowania zasobami środowiska polega również na dofinansowaniu poszczególnych inwestycji m.in. przez NFOŚiGW, WFOŚiGW, BOŚ S.A. oraz środki unijne.

Działanie szczegółowo opisane zostało w Celu głównym II - *Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii oraz rozwój proekologicznych form działalności w gospodarce*, cel szczegółowy - *Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii*.

Działanie 4

MODR w Warszawie przystąpił do realizacji projektu pt.: *OZE dla domu i biznesu*, którego głównym realizatorem była FDPA (Fundacja na rzecz Rozwoju Polskiego Rolnictwa) i Centrum Doradztwa Rolniczego w Brwinowie.

Projekt służył podniesieniu świadomości ekologicznej doradców rolniczych, rolników i władz lokalnych z zakresu odnawialnych źródeł energii, jako sposobu na ochronę środowiska. W ramach projektu przeszkolono 4 trenerów MODR oraz zrealizowano seminarium dla powiatowych doradców terenowych MODR, ze wszystkich powiatów województwa mazowieckiego. Zorganizowano również dwie konferencje wojewódzkie w Radomiu i w Poświętnym, adresowane do rolników, przedstawicieli lokalnych władz i przedsiębiorców, w których wzięło udział ponad 200 osób.

Ponadto, w ramach propagowania energetyki odnawialnej, MODR zorganizował konferencję pod hasłem *Biopaliwa – szansą zwiększenia dochodów Polskiego Rolnictwa*, nad którą honorowy patronat objął m.in.: Marszałek Województwa Mazowieckiego.

Pozostałe działania mające na celu upowszechnienie wykorzystania odnawialnych źródeł energii zostały opisane w Celu głównym II - *Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii oraz rozwój proekologicznych form działalności w gospodarce*, cel szczegółowy - *Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii*.

Działanie 5

Kozienicki Park Krajobrazowy przeprowadził pomiary hydro-meteorologiczne w zlewni rzeki Zagożdżonki, obejmujące m.in.: stany i przepływy wody, opady, temperatury powietrza i wody, zmacenia. Analiza procesów hydrologicznych w rolniczej zlewni rzecznej obejmującej opad – odpływ – transport rumowiska i miogenów, pozwoliła na opracowanie modelu matematycznego, który wykorzystany będzie do celów prognostycznych dla warunków zmieniającego się środowiska. Następnie zostanie opracowana metoda redukcji stężeń miogenów odpływających z obszarów rolniczych.

6.2.4. Aktywizacja rynku do działań na rzecz ochrony środowiska

Zwiększenie aktywności podmiotów gospodarczych na rzecz ochrony środowiska

Tabela 47

Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: *Zwiększanie aktywności podmiotów gospodarczych na rzecz ochrony środowiska*.

Nr działania	Działanie	Jednostka realizująca działanie	Ocena realizacji
1.	Wspieranie procesów inwestycyjnych realizowanych przez przedsiębiorstwa ze środków WFOŚiGW	WFOŚiGW	↔
2.	Wspieranie powstawania i zachowania „zielonych” miejsc pracy.	PUP, RDLP Warszawa, RDLP Olsztyn	↔
3.	Stymulowanie rozwoju przemysłu urządzeń ochrony środowiska, zwłaszcza urządzeń wykorzystywanych w ochronie wód i powietrza oraz zagospodarowania odpadów.	WFOŚiGW, NFOŚiGW, BOŚ, EkoFundusz	↔
4.	Wykorzystanie funduszy strukturalnych na cele modernizacji urządzeń ochrony środowiska stanowiących integralną część wyposażenia przedsiębiorstw.	przedsiębiorcy, NFOŚiGW	→
5.	Realizacja Programu Praca i Środowisko.	Samorząd Województwa Mazowieckiego, starostowie, WUP, WZMiUW	↔

6.	Współpraca międzyregionalna i międzynarodowa województwa mazowieckiego – organizowanie międzynarodowych sympozjów i konferencji związanych z ochroną środowiska.	Samorząd Województwa Mazowieckiego	↔
----	--	------------------------------------	---

Działanie 1

W 2010 r. na zadania realizowane przez przedsiębiorców z zakresu ochrony powietrza, ziemi, wód, a także gospodarki wodnej i edukacji ekologicznej, WFOŚiGW przeznaczył ponad 33 mln zł.

Koszty realizacji działania zostały uwzględnione przede wszystkim w Celu głównym II - *Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii oraz rozwój proekologicznych form działalności w gospodarce.*

Działanie 2

W ramach powstawania i zachowania *zielonych* miejsc pracy zatrudnionych zostało 11 bezrobotnych z Powiatowych Urzędów Pracy w Jabłonce, Sokołowie, Ostrołęce. Odnotowano jednak spadek zainteresowania bezrobotnych pracą na terenach leśnych (spowodowany kosztami dojazdu).

Zakres prac dotyczył: zbierania odpadów i porządkowania terenów leśnych przylegających do dróg powiatowych i krajowych, utrzymanie sprawności urządzeń turystycznych oraz czystości na ścieżce rowerowej na terenie Nadleśnictw: Celestynów, Chojnów, Garwolin, Jabłonna, Łochów, Sokołów, Płońsk, Pułusk, Wyszaków i Myszyniec.

Podczas trwania akcji zebrano 748 m³ odpadów.

Działanie 3

Wspierana jest produkcja urządzeń i wyrobów służących ochronie środowiska, a także świadczenie usług w tym zakresie, poprzez inicjatywy finansowe (subwencje, kredyty preferencyjne) w ramach funduszy ekologicznych, funduszy unijnych oraz w ramach działalności banków.

Koszty realizacji zadania zostały uwzględnione w Celach głównych: I - *Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska* oraz II - *Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii oraz rozwój proekologicznych form działalności w gospodarce.*

Działanie 4

W 2010 r. Zakład Usługowo-Handlowy AUTO BAKS w Sobolewie otrzymał pożyczkę z NFOŚiGW na modernizację stacji demontażu pojazdów w wysokości 240 475 zł. Całkowity koszt przedsięwzięcia to 300 594 zł.

Działanie 5

Program Praca i Środowisko realizowany jest od 2005 r. w ramach współpracy pomiędzy Urzędem Marszałkowskim Województwa Mazowieckiego w Warszawie, Wojewódzkim Urzędem Pracy, Wojewódzkim Zarządem Melioracji Urządzeń Wodnych w Warszawie oraz starostami powiatów województwa mazowieckiego.

Ma on na celu zintegrowanie z rynkiem pracy osób bezrobotnych, poprzez zatrudnienie ich przy konserwacji urządzeń melioracyjnych oraz działanie na rzecz środowiska (poprawa funkcjonowania istniejących urządzeń melioracyjnych oraz utrzymanie wód służących rolnictwu). Założeniem *Programu* jest osiągnięcie odpowiedniego stanu bezpieczeństwa dla terenów zagrożonych powodzią i lokalnymi podtopieniami oraz zmniejszenie oddziaływania negatywnych skutków bezrobocia na Mazowszu.

W 2010 r. dzięki *Programowi Praca i Środowisko* okresowe zatrudnienie otrzymało **102 osoby** bezrobotne z 15 powiatów. Wykonano roboty w zakresie konserwacji bieżącej na długości **439 km** rzek i kanałów. Na realizację *Programu* w okresie 5 miesięcy (czerwiec – październik), ze środków własnych Samorządu Województwa Mazowieckiego, wydatkowanych zostało **1 137 802,47 zł**.

Tabela 48

Efekty ekologiczne uzyskane w ramach realizacji Programu *Praca i Środowisko* w 2010 r.

Lp.	Zadanie	2010 r.
1.	Koszenie skarp i dna cieków .	293 ha
2.	Wycinanie krzaków ze skarp cieków.	9 ha
3.	Ręczne odmulanie dna cieków.	22,74 km
4.	Usuwanie kożucha roślin pływających i hakowanie.	10,73 ha
5.	Usuwanie zatorów, przetamowań, wykonanie innych robót konserwacyjnych.	5570 godzin

Działanie 6

W ramach *Szczegółowego Programu Współpracy między Województwem Mazowieckim a Regionem Bruksela – Stolica w zakresie ochrony środowiska na lata 2007-2010*, w 2010 r. zrealizowano:

- wizytę studyjną w Warszawie przedstawicieli Brukselskiego Instytutu ds. Zarządzania Środowiskiem, której celem była wymiana doświadczeń w zakresie zagospodarowania odpadów zawierających azbest oraz zarządzania recyklingiem pojazdów wycofanych z eksploatacji;
- wizytę studyjną w Regionie Brukseli – Stolicy przedstawicieli Departamentu Środowiska UMWM, której celem było m.in. zapoznanie się z uregulowaniami prawnymi i rozwiązaniami organizacyjnymi procesu usuwania wyrobów zawierających azbest w ww. regionie

III. WSKAŹNIKI WDRAŻANIA PROGRAMU I WSKAŹNIKI MONITOROWANIA

Wykorzystując dane GUS i WIOŚ został opracowany system kontroli wdrażania i monitorowania Programu za pomocą wskaźników wdrażania oraz wskaźników monitorowania.

Wskaźniki wdrażania programu

Poniższa tabela przedstawia zagadnienia środowiskowe oraz pokazuje efekty działań.

Tabela 49 Wskaźniki wdrażania Programu.

Lp.	Wskaźniki	Jednostka	Rok 2007	Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010
Wskaźniki presji						
1.	Emisja zanieczyszczeń pyłowych z zakładów szczególnie uciążliwych	Mg/rok	9 906	6 696	5 052	5 225
2.	Emisja zanieczyszczeń gazowych do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych: - ogółem - dwutlenek siarki - tlenki azotu - tlenek węgla - dwutlenek węgla	tys. ton	28 075,9 119 49,2 23,9 27 879,7	27 802,4 88,5 46,4 18,3 27 645,5	27 935 90,8 46,1 13,5 27 781,3	29 506,8 97,2 50,5 17,4 29 331,5
3.	Całkowita emisja metali ciężkich z zakładów szczególnie uciążliwych - arsen - chrom - cynk - kadm - miedź - nikiel - ołów - rtęć	kg/rok	- 120 6 848 14 b.d 1 487 288 -	- 120 6 042 12 b.d 1 628 161 6	- 137 3 331 10 b.d 1 180 69 -	79 1288 6612 36 b.d. 3493 753 202
4.	Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków	Liczba osób (tys.)	2 622,0	2 560,0	2 680,7	2 789,9
5.	Ścieki przemysłowe i komunalne oczyszczane w % ścieków wymagających oczyszczenia	%	87,6	87,6	89,4	81,4
6.	Ścieki nieoczyszczone odprowadzone siecią kanalizacyjną do wód powierzchniowych lub do ziemi	dam ³	28 927,0	b.d	23 900	50 500 [*]
7.	Odpady stałe zebrane w ciągu roku: - komunalne - przemysłowe	tys. Mg	1 669 6 788,4	1 682 6 922,4	1 557 5 859,5	1 573 5 554,1
8.	Tereny zieleni ogólnodostępne i osiedlowe: - parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej - zieleń uliczna - tereny zieleni osiedlowej - żywopłoty	ha ha ha tys. m	5 712,14 1 755,7 3 006,1 944,9	5 741,5 1 637,3 2 996,3 915,8	6 374,9 1 676,7 3 579,4 873,9	6 409,9 1 718,4 3 578,9 885,8
9.	Powierzchnia użytków rolnych: - ogółem - grunty orne - sady - łąki - pastwiska	ha	2 464 130 1 748 677 83 792 281 561 250 159	2 455 055 1 740 537 83 207 280 997 249 649	2 445 710 1 731 356 83 513 280 438 249 541	2 437 791 1 723 540 84 054 280 052 248 780
10.	Zużycie nawozów sztucznych NPK	kg na 1 ha użytków rolnych	110,6	115,5	92,3	92,3

^{*}Od 2010 r. zmieniła się metodologia badania ilości ścieków odprowadzonych siecią kanalizacyjną, dlatego dane dotyczące ścieków komunalnych nie są w pełni porównywalne z latami ubiegłymi.

Wskaźniki stanu						
11.	Ładunki zanieczyszczeń w ściekach po oczyszczeniu: <ul style="list-style-type: none"> • ścieki komunalne <ul style="list-style-type: none"> - BZT₅ - ChZT - zawiesina - azot ogólny - fosfor ogólny • ścieki przemysłowe <ul style="list-style-type: none"> - BZT₅ - ChZT - Zawiesina 	tys. ton	1 730 10 998 3 750 4 008 254 219 2 341 444	1 519,5 9 744,3 2 668,3 3 475,8 217,9 322,9 2 234,7 514,5	1 386 9 183,9 2 806 3 430,4 155,5 357,5 2 402,6 545	1 419 9 416,9 2 473 3 223,6 120,3 234,4 2 278,8 442,3
12.	Powierzchnia gruntów leśnych: <ul style="list-style-type: none"> - ogółem - lasy ogółem - grunty leśne publiczne - grunty leśne prywatne 	tys. ha	805,6 793,9 454,5 339,4	808,9 797,1 452,2 342,0	814 802 455,6 346,5	820,7 808,8 455,4 353,4
13.	Stan czystości rzek (w % długości kontrolowanych odcinków): <ul style="list-style-type: none"> • I • II • III • IV • V 	%	0 0 3 53,1 43,9	b.d.	b.d.	b.d.
Wskaźniki reakcji						
14.	Komunalne oczyszczalnie ścieków: <ul style="list-style-type: none"> - mechaniczne - biologiczne - z podwyższonym usuwaniem biogenów 	szt.	3 200 63	3 202 64	1 205 66	0 213 66
15.	Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska przeznaczone na: <ul style="list-style-type: none"> - ogółem - gospodarkę wodną - zmniejszenie hałasu i wibracji - ochronę różnorodności biologicznej i krajobrazu - ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu - ochronę przed promieniowaniem jonizującym - działalność badawczo - rozwojową - gospodarkę ściekową i ochronę wód - gospodarkę odpadami oraz ochronę gleb i wód podziemnych 	tys. zł	1 141 637,6 293 800,0 23 658,6 1 082,9 302 947,8 0 0 417 497,7 102 650,6	1455 969,3 364 955,5 20 749,8 - 430 701,6 - - 825 993,8 119 377,2	1 591 661,5 553 505,5 18 206,7 164,6 554 436,4 - - 824 477,9 158 509,5	1 267 526,6 597 478,4 26 203,4 12 079,7 533 152,9 - - 601 338,5 67 885,2
16.	Obszary prawnie chronione: <ul style="list-style-type: none"> - ogółem - parki narodowe - rezerваты przyrody - parki krajobrazowe - obszary chronionego krajobrazu - użytki ekologiczne - stanowiska dokumentacyjne - zespoły przyrodniczo - krajobrazowe - pomniki przyrody 	ha szt.	1 053 625,4 38 476,1 17 706,7 168 150,1 821 809,6 1 816,7 521,3 5 144,9 4 134	1 054 110,3 38 476,1 18 221,9 168 150,1 821 809,5 1 816,3 521,3 5 115,1 4 132	1 054 889,4 38 476,1 18 221,9 168 150,1 822 393,5 1 825,6 521,1 5 301,1 4 235	1 055 242,8 38 476,1 18 202,9 168 395,8 822 505,8 1 824,0 521,9 5 316,3 4 275
17.	Użytkowanie lasów <ul style="list-style-type: none"> - odnowienia - zalesienia 	ha	3 107,5 779,5	3 111,5 565,4	2 951,6 460,5	2 433,8 716,1
18.	Wskaźnik lesistości	%	22,3	22,4	22,6	22,7

Wskaźniki monitorowania

Służą do monitorowania zmian, określenia tendencji tych zmian (wzrost, spadek) na przestrzeni kilku lat. Pokazują zagrożenia dla środowiska naturalnego, dzięki tym wskaźnikom można łatwiej wychwycić zagrożenia i określić konieczne przedsięwzięcia w celu eliminacji zagrożeń.

Tabela 50

Zmiany w stanie środowiska województwa mazowieckiego 2007-2010 – zestawienie porównawcze.

Lp.	Wskaźniki	Jednostka	Rok 2007	Rok 2008	Rok 2009	Rok 2010
1.	Emisja zanieczyszczeń do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych: - pyły - dwutlenek siarki - tlenki azotu - tlenek węgla - dwutlenek węgla - metan	tys. ton	9,90 119 49,2 23,9 27 879,7 135	6,69 88,5 46,4 18,3 27 645,5 297	5,05 90,8 46,1 13,5 27 781,3 315	5,23 97,2 50,5 17,4 29 331,5 -
2.	Zanieczyszczenia zatrzymane lub zneutralizowane w urządzeniach do redukcji: - pyłowe - gazowe.	tys. ton	1 417,5 63,1	1 502,7 106,5	1 333,8 100,3	1 463,3 117,5
3.	Zużycie wody na potrzeby gospodarki narodowej i ludności: - ogółem - przemysł - rolnictwo i leśnictwo - eksploatacja sieci wodociągowej.	hm ³	2 884,3 2 540,6 104,0 239,8	2 646,9 2 300,0 105,5 241,4	2 756,0 2 421,1 98,2 236,6	2 764,5 2 434,2 89,9 240,5
4.	Komunalne oczyszczalnie ścieków: - oczyszczalnie mechaniczne - oczyszczalnie mechaniczno-chemiczne - oczyszczalnie biologiczne - oczyszczalnie z podwyższonym usuwaniem biogenów.	szt.	3 - 200 63	3 - 202 64	1 - 205 66	- - 213 66
5.	Przepustowość komunalnych oczyszczalni ścieków (wg projektu): - oczyszczalnie mechaniczne - oczyszczalnie mechaniczno-chemiczne - oczyszczalnie biologiczne - oczyszczalnie z podwyższonym usuwaniem biogenów.	m ³ /dobę	1 010 - 323 627 791 578	1 932 - 314 060 796 584	1 885 - 300 566 778 514	- - 176 516 860 251
6.	Ścieki oczyszczane w komunalnych oczyszczalniach ścieków: - odprowadzane ogółem - oczyszczane łącznie z wodami infiltracyjnymi i ściekami dowiezionymi - oczyszczane razem - oczyszczane mechanicznie - oczyszczane chemicznie - oczyszczane biologicznie - oczyszczane z podwyższonym usuwaniem biogenów.	dam ³ /rok	205 809 212 063 176 882 19 - 44 622 132 241	200 576,2 203 875 172 276 24 - 43 013 129 239	193 817,9 207 541 169 951 11 - 39 526 130 414	234 089,1 239 960 183 623 - - 28 099 155 524
7.	Ludność obsługiwana przez komunalne oczyszczalnie ścieków: - ogółem - mechaniczne - chemiczne - biologiczne - z podwyższonym usuwaniem	Ilość osób tys.	2 622 1,2 - 960,9	2 560 1,2 - 921,9	2 680 0,6 - 930,5	2 789,9 - - 702,6

	biogenów.		1 659,9	1 636,8	1 749,5	2 087,4
8.	Ładunki zanieczyszczeń w ściekach po oczyszczeniu: - BZT5 - ChZT - zawiesina - azot ogólny - fosfor ogólny.	kg/rok	1 730 098 10 998 344 3 750 792 4 008 967 254 596	1 519 538 9 744 337 2 668 376 3 475 801 217 948	1 386 268 9 183 890 2 805 999 3 430 409 155 570	1 419 333 9 416 935 2 473 231 3 223 658 120 302
9.	Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności: - ogółem - miasta - wieś	%	50,5 69,4 15,9	49,2 66,7 17,1	51,3 68,6 19,8	53,2 70 22,6
10.	Przemysłowe oczyszczalnie ścieków: - mechaniczne - chemiczne - biologiczne - z podwyższonym usuwaniem biogenów.	szt.	17 6 106 12	14 9 98 8	12 9 104 9	11 8 101 9
11.	Przepustowość przemysłowych oczyszczalni ścieków (wg projektu): - mechaniczne - chemiczne - biologiczne - z podwyższonym usuwaniem biogenów.	m ³ /dobę	61 689 46 286 219 292 7 141	58 053 53 287 223 865 5 778	59 096 53 406 221 727 7 106	53 262 56 755 227 068 7 803
12.	Wodociągi: - długość czynnej sieci rozdzielczej - połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania - woda dostarczona gospodarstwom domowym, - ludność korzystająca z sieci wodociągowej.	km tys. szt. dam ³ tys. osób	37 077,6 602,2 189 675,8 3 026,0	38 503,3 641,4 191357,7 3 046,4	39 066 655,7 185 493,4 3 067	40 076,3 675,3 188 825,5 3088,7
13.	Kanalizacja: - długość czynnej sieci kanalizacyjnej - połączenia prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania - ścieki odprowadzone - ludność korzystająca z sieci kanalizacyjnej.	km tys. szt. hm ³ tys. osób	8 445,3 216,2 205,8 2 821,2	8 905,5 228,3 200,6 2 848,4	9 695,4 241,2 193,8 2 875,5	10 496,0 260,9 234,1 2 908,4
14.	Odpady komunalne zebrane w ciągu roku: - ogółem - makulatura - szkło - tworzywa sztuczne - metale.	tys. ton	1 669 19 15 9 1	1 682 40 21 11 2	1 557 33 23 13 4	1 573 41 25 15 2
15.	Ochrona przyrody i różnorodności biologicznej. Obszary prawnie chronione: - ogółem - parki narodowe - rezerваты przyrody - parki krajobrazowe - obszary chronionego krajobrazu - użytki ekologiczne - stanowiska dokumentacyjne - zespoły przyrodniczo krajobrazowe,	ha	1 053 625 38 476,1 17 706,7 168 150,1 821 809,6 1 816,7 521,3 5 144,9	1 054 110,3 38 476,1 18 221,9 168 150,1 821 809,5 1 816,3 521,3 5 115,1	1 054 889,4 38 476,1 18 221,9 168 150,1 822 393,5 1 825,6 521,1 5 301,1	1 055 242,8 38 476,1 18 202,9 168 395,8 822 505,8 1 824,0 521,9 5 316,3

	- pomniki przyrody.	szt.	4 134	4 132	4 235	4 275
16.	Powierzchnia gruntów leśnych: - ogółem - lasy ogółem - grunty leśne publiczne ogółem - grunty leśne publiczne Skarbu Państwa - grunty leśne publiczne Skarbu Państwa w zarządzie Lasów Państwowych - grunty leśne prywatne.	tys. ha	805,6 793,9 454,5 452,1 416,2 339,4	808,9 797,1 455,2 452,2 416,3 342,0	814,0 802,1 455,6 453,2 417,0 346,4	820,7 808,8 455,4 453,1 417,3 353,4
17.	Powierzchnia gruntów nieleśnych zalesionych i przeznaczonych do zalesienia: - zalesienia ogółem - zalesienia lasy publiczne ogółem - zalesienia lasy publiczne Skarbu Państwa - zalesienia lasy publiczne Skarbu Państwa w Zarządzie Lasów Państwowych - zalesienia lasy prywatne ogółem - grunty nieleśne przeznaczone do zalesienia ogółem - grunty nieleśne przeznaczone do zalesienia w zarządzie Lasów Państwowych.	ha	779,5 87,1 83,5 63,9 692,4 240,1 99,9	565,4 87,2 86,5 78,5 478,2 213,5 76,1	460,5 50,6 49,6 48,1 409,9 85,3 37,5	716,1 4,7 4,7 3,4 711,4 81,3 33,7
18.	Tereny zieleni ogólnodostępnej i osiedlowe: - parki, zieleńce i tereny zieleni osiedlowej - parki spacerowo-wypoczynkowe - zieleńce - zieleń uliczna - tereny zieleni osiedlowej	ha szt./ha szt./ha ha ha	5 712,4 236/1960,6 924/745,7 1 755,7 3 006,1	5 741,5 234/1985 946/760,2 1 637,3 2 996,3	6 374,9 235/2028,5 968/767,3 1 676,7 3 579,4	6409,9 241/2066,3 1 020/764,7 1 718,4 3 578,9
19.	Użytki rolne: - ogółem - grunty orne - sady - łąki - pastwiska.	ha	2 464 130 1 748 677 83 792 281 561 250 159	2 455 055 1 740 537 83 207 280 997 249 649	2 445 710 1 731 356 83 513 280 438 249 541	2 437 791 1 723 540 84 054 280 052 248 780
20.	Zużycie nawozów sztucznych: - ogółem (NPK), - azotowe (N), - fosforowe (P ₂ O ₅), - potasowe (K ₂ O).	kg na 1 ha użytków rolnych	110,6 58,2 24,2 28,2	115,5 62,3 25,6 27,6	92,3 54,1 18,1 19,8	92,3 54,1 18,4 19,8
21.	Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska przeznaczone na: - ogółem - gospodarkę wodną - zmniejszenie hałasu i wibracji - ochronę różnorodności biologicznej i krajobrazu - ochronę powietrza atmosferycznego i klimatu - ochronę przed promieniowaniem jonizującym - działalność badawczo-rozwojową - gospodarkę ściekową i ochronę wód - gospodarkę odpadami oraz ochronę gleb i wód podziemnych	tys. zł	1 141 637,6 293 800,0 23 658,6 1082,9 302 947,8 0 0 417 497,7 102 650,6	1761777,9 364 955,5 20 749,8 b.d. 430 701,6 0 0 825 993,8 119 377,2	2109300,6 553 505,5 18 206,7 164,6 554 436,4 0 0 824 477,9 158 509,5	1 267 526,6 597 478,4 26 203,4 12 079,7 533 152,9 0 0 601 338,5 67 885,2

IV. NAKŁADY FINANSOWE NA REALIZACJĘ PROGRAMU W 2010 ROKU

Ocena ogólna

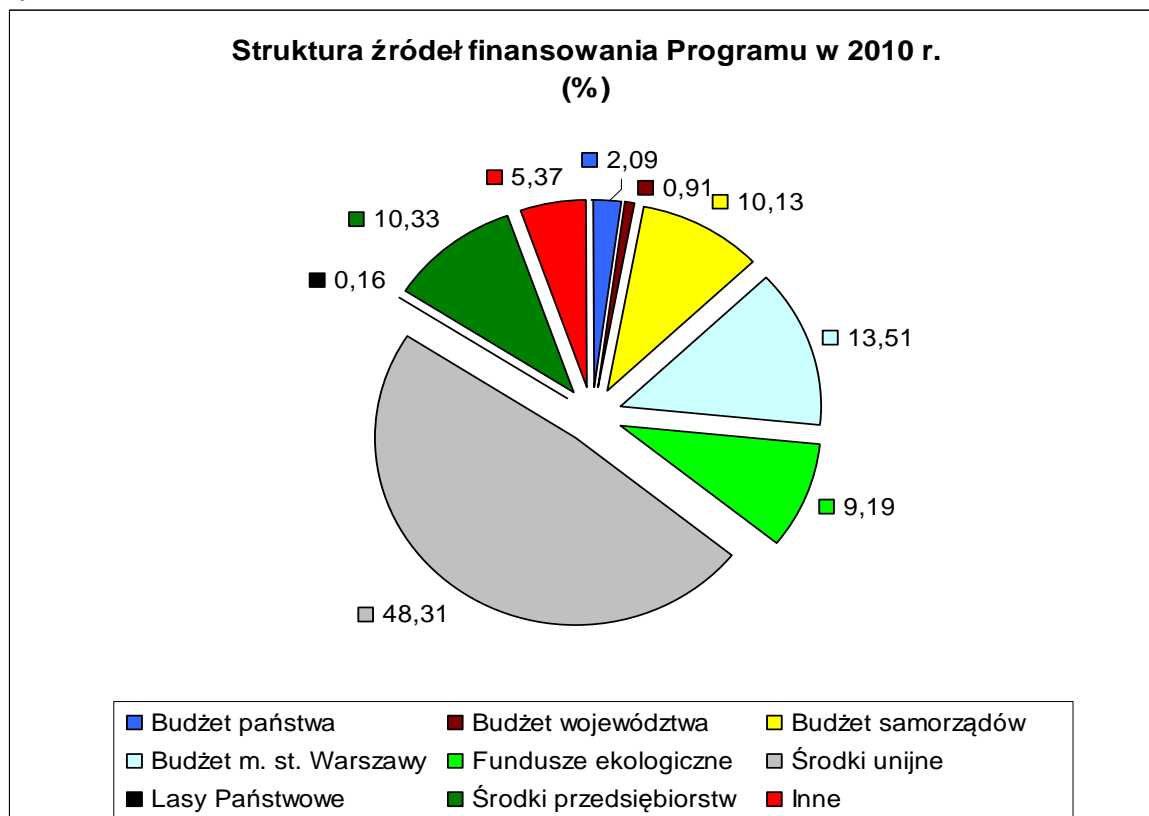
Tabela 51

Nakłady finansowe na realizację POŚ WM poniesione w 2010 r. [mln zł].

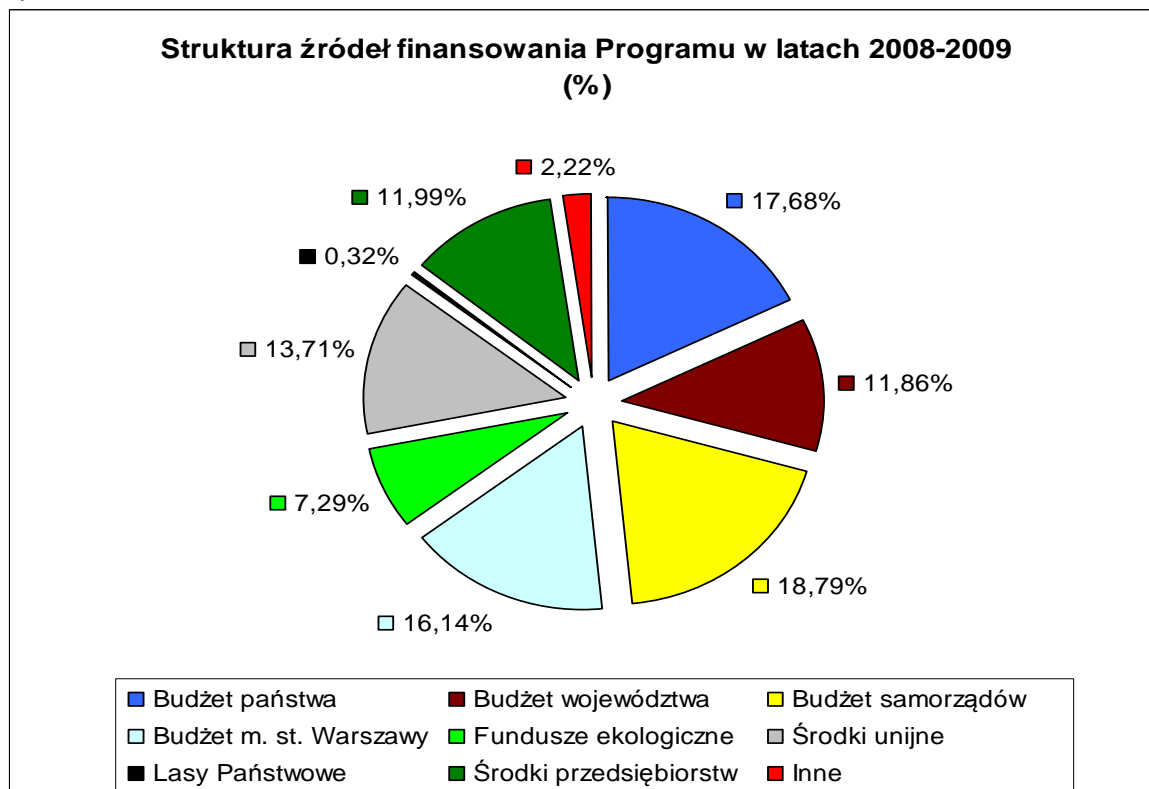
Cele główne	Finansowanie	Szacunkowe koszty na lata 2007-2010 (w mln zł)	Budżet państwa	Budżet województwa	Budżet samorządów	Budżet m.st. Warszawy	Fundusze ekologiczne	Środki unijne	Środki przedsiębiorstw	Lasy Państwowe	inne	R A Z E M	
	Obszary działań Cele szczegółowe												
Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska	Poprawa jakości wód												
	<i>Ograniczenie odprowadzania nieoczyszczonych ścieków do wód</i>	10 500,0	1,94	3,04	143,30	291,32	670,10	1738,31	503,5	0	331,6	3 683,11	
	Ochrona powierzchni ziemi												
	<i>Ochrona gleb użytkowanych rolniczo</i>	50,0	0,06	0,08	0,21	0	0,62	62,89	0	0	0,04	63,90	
	<i>Rekultywacja terenów zdegradowanych</i>	600,0	0	0	5,79	0	8,26	0,55	4,43	0	0	19,03	
	Gospodarka odpadami												
	<i>Aktualizacja Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami</i>	1 600,0	1,44	0,02	24,14	1,15	27,13	11,07	7,16	0,02	160,6	232,73	
	Poprawa jakości powietrza atmosferycznego												
	<i>Zmniejszenie przekroczeń dopuszczalnych poziomów stężeń</i>	48,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	
	<i>Ograniczenie emisji niskiej</i>	4 500,0	167,74	72,47	751,45	676,57	77,51	2751,95	18,46	0	18,07	4 534,22	
	Hałas												
	<i>Ograniczenie uciążliwości akustycznej dla mieszkańców w miejscach poważnego naruszenia standardów</i>	1 600,0	0,75	1,88	6,23	15,6	0	2,25	104,04	0	0	130,75	
	<i>Ocena stanu akustycznego środowiska i obserwacja zmian</i>	7,2	0,07	0,1	0	0,02	0,05	0	0	0	0	0,24	
	Promieniowanie niejonizujące												
<i>Ochrona przed polami elektromagnetycznymi</i>	0,6	0,04	0	0,13	0	0	0	0,21	0	0	0,38		
CEL I R A Z E M		18 905,8	172,04	77,59	931,25	984,66	783,67	4 567,02	637,80	0,02	510,31	8 664,36	
Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii oraz rozwój proekologicznych form działalności w gospodarce	Racjonalne gospodarowanie wodą												
	<i>Efektywne zarządzanie zasobami wodnymi</i>	160,0	0,10	0	0	0	0,32	0	0	0	0	0,42	
	<i>Racjonalizacja wykorzystania zasobów wodnych</i>	300,0	0	0	2,26	11,70	16,76	0,88	78,30	0	0	109,90	
	<i>Zmniejszenie narastającego deficytu wód podziemnych i powierzchniowych</i>	6 800,0	0	0	0	0	0,20	0	0	0	0	0,20	
	Wykorzystanie energii												
	<i>Zmniejszenie energochłonności gospodarki</i>	320,0	0	0	1,05	0	34,37	1,04	153,21	0	0	189,67	
	<i>Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii</i>	180,0	0	0	0,01	1,05	10,38	0	0,01	0	0	11,45	
	Ekologia w rolnictwie												
	<i>Zmniejszenie presji rolnictwa na środowisko naturalne</i>	360,0	0	0,04	0,01	0	0	0	0	0	0	0,05	
	Proekologiczne inwestycje w dziedzinie transportu												
<i>Zmniejszenie presji środków transportu na środowisko naturalne</i>	2 480,0	0	0	8,40	220,77	0	0	122,05	0	0	351,22		
Eksploatacja zasobów kopalni													
<i>Racjonalizacja gospodarowania kopalniami</i>	1,0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0		
CEL II R A Z E M		10 601	0,10	0,04	11,73	233,52	62,03	1,92	353,57	0	0	662,91	

Utworzenie spójnego systemu obszarów chronionych	Ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych	24,0	0,12	0	0,90	0	5,79	0	0	0	0	6,81
	Kształtowanie polityki zagospodarowania przestrzennego respektującej wartości przyrodnicze i krajobrazowe	0,4	0	9,51	15,47	74,43	2,50	2,91	0,19	0	1,00	106,01
	Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów	1,2	0,06	0,004	0,001	0	1,57	0	0	0,02	0	1,655
CEL III	R A Z E M	25,6	0,18	9,514	16,371	74,43	9,86	2,91	0,19	0,02	1,00	114,475
Zwiększenie lesistości i ochrona lasów	Ochrona ekosystemów leśnych	12,5	0,007	0	0,79	0,05	0,59	0,004	0	8,20	0,04	9,681
	Poprawa lesistości	1 220,0	0,10	0	0,06	2,15	0,05	59,32	0	2,62	0	64,30
CEL IV	R A Z E M	1232,5	0,107	0	0,85	2,20	0,64	59,324	0	10,82	0,04	73,981
Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego	Ochrona przed powodzią i suszą											
	Właściwe zagospodarowanie terenów zagrożonych powodzią oraz suszą hydrologiczną	11 800,0	0	0	0,36	0	0	0	0	0	0	0,36
	Zwiększenie retencyjności oraz poprawa przeciwpowodziowych i urządzeń technicznych	2 500,0	15,78	0	1,81	0,41	5,93	1,80	0	0	2,78	28,51
	Ochrona przed osuwiskami											
	Ograniczenie skutków procesów geodynamicznych	4,0	0	0	0,71	0,40	0	0	0	0	0	1,11
	Ochrona przeciwpożarowa											
	Poprawa stanu ochrony przeciwpożarowej	1 000,0	2,37	0	8,18	0,15	8,9	7,63	0	0,15	1,26	28,64
	Przeciwdziałanie awariom przemysłowym											
	Zmniejszenie zagrożenia w przypadku wystąpienia awarii	1,0	3,19	0	0,03	0	0	0	0,23	0	0	3,45
	Transport substancji niebezpiecznych											
Zapewnienie bezpiecznego transportu substancji niebezpiecznych	1,0	2,37	0	0	0	0,41	0	0	0	0	2,78	
CEL V	R A Z E M	15 306	23,71	0	11,09	0,96	15,24	9,43	0,23	0,15	4,04	64,85
Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej	Edukacja ekologiczna											
	Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa	8,5	2,31	0,41	1,74	0,555	10,1	0,67	0,51	1,53	0,07	17,895
	Zarządzanie środowiskowe											
	Wzmocnienie instytucjonalne	2,4	0	0,02	0,02	0,8	0,94	0	0,01	0	0	1,79
	Aspekty ekologiczne w politykach sektorowych											
	Upowszechnianie ekologicznych zasad w gospodarce	0,4	0,01	0	0	0,08	0,02	0,03	0	0,003	0,03	0,173
Aktywizacja rynku do działań na rzecz ochrony środowiska												
Zwiększanie aktywności podmiotów gospodarczych na rzecz ochrony środowiska	0,5	2,32	0	0	0,68	0,18	0	0	1,87	0,48	5,53	
CEL VI	R A Z E M	11,8	4,64	0,43	1,76	2,115	11,24	0,70	0,52	3,403	0,58	25,388
Cele I - VII	R A Z E M	46 082,70	200,777	87,574	973,051	1 297,885	882,68	4 641,304	992,31	14,413	515,97	9 605, 964

Wykres 1

Wykres 2

V. PODSUMOWANIE

1. Ocena realizacji POŚWM w 2010 r.

Przedstawione w niniejszym *Raporcie* wyniki pozwalają na dokonanie ogólnej oceny, że w 2010 r. wszystkie cele główne i szczegółowe zawarte w POŚWM były realizowane, jednakże stopień ich wdrażania był zróżnicowany.

W latach 2008 – 2009 zakończono pięć działań:

- Wprowadzenie monitoringu emisji zanieczyszczeń w najważniejszych źródłach, takich jak: ciepłownie, elektrociepłownie i kotłownie, w celu eliminacji przekroczeń;
- Opracowanie planu działań w celu eliminowania zanieczyszczenia wód powierzchniowych przez substancje priorytetowe;
- Określenie programu działań ograniczających ponadnormatywną emisję hałasu do środowiska dla dróg, linii kolejowych lub lotnisk zaliczonych do obiektów mogących powodować negatywne skutki oddziaływań na znacznych obszarach (w oparciu o mapy akustyczne sporządzane przez zarządzającego obiektem);
- Objęcie ochroną Europejskiej Sieci Ekologicznej NATURA 2000 (na podstawie kryteriów zawartych w dyrektywach tzw. ptasiej i siedliskowej – ok. 10% powierzchni województwa);
- Wzmocnienie etatowe służb zajmujących się ochroną przyrody oraz zapewnienie zaplecza technicznego komórek organizacyjnych do spraw ochrony przyrody, które będą zarządzały obszarami Natura 2000;

Natomiast w 2010 r. rozpoczęto działania:

- Budowa ochronnych systemów kanalizacyjnych w powiecie plockim;
- Prowadzenie badań akustycznych na potrzeby sporządzenia przez odpowiedniego starostę map akustycznych dla aglomeracji powyżej 100 tys. mieszkańców;
- Opracowanie kompleksowego planu ochrony przeciwpowodziowej oraz przeciwdziałaniu skutkom suszy dla regionu Środkowej Wisły;
- Budowa systemów ostrzegania przed niebezpiecznymi zjawiskami zachodzącymi w atmosferze oraz hydrosferze;
- Likwidacja 7 mogiłników i magazynu przeterminowanych środków ochrony roślin;

W 2010 r. zakończono działania:

- Realizacja *Samorządowego Programu Rozwoju Mazowsza*.
- Przyjęty został *Program ochrony środowiska przed hałasem dla m.st. Warszawy*;
- Zwiększenie kompetencji instytucji finansowych odpowiedzialnych za wykorzystanie funduszy pomocowych.

Realizacja większości działań określonych w *Programie* jest długofalowa, to znaczy, że przedsięwzięcia są działaniami ciągłymi (corocznymi) albo ich realizacja może być zakończona dopiero w następnych latach.

W 2010 r. nie wdrożono lub nie kontynuowano następujących działań:

- 1) Wyznaczenie obszarów „ciszy” na terenie aglomeracji oraz na otwartym terenie poza miastem i prowadzenie na tym terenie całodobowego, okresowego monitoringu i uwzględnienie ochrony prawnej w planach zagospodarowania przestrzennego przez wprowadzenie odpowiednich zapisów.
- 2) Egzekwowanie zapisów dotyczących przestrzegania obszarów ograniczonego użytkowania (zawartych w raportach oddziaływania źródeł pól elektromagnetycznych na środowisko).
- 3) Opracowanie programu obniżenia energochłonności przewozów osobowych i towarowych.
- 4) Opracowanie i wdrażanie programów ochrony wód dla zlewni: Liwca, Omulwi, Łydyni i Radomki.

- 5) Opracowanie kompromisowych rozwiązań dotyczących ochrony walorów przyrodniczych i ochrony przeciwpowodziowej.
- 6) Objęcie ochroną parków krajobrazowych: Kurpiowskiego Parku Krajobrazowego (dolina Omulwi i Płodownicy wraz z fragmentami Puszczy Kurpiowskiej), Wiślańsko-Narwiańskiego Parku Krajobrazowego im. Ksiąząt Mazowieckich (dolina Wisły na odcinku od Płocka do Warszawy, Parku Krajobrazowego „Dolina Środkowej Wisły” (tereny od ujścia rzeki Świder do Puław), Parku Krajobrazowego Doliny Pilicy obejmującego Dolinę Dolnej Pilicy, Parku Krajobrazowego im. Józefa Chełmońskiego lub alternatywnie kompleksu zespołów przyrodniczo-krajobrazowych do obrazów Józefa Chełmońskiego, dolinę Narwi wraz z kompleksem bagienno – łąkowym „Pulwy”, dolinę Wisły na odcinku granicznym z województwem lubelskim (Małopolski Przełom Wisły), fragment lasów łukowskich.
- 7) Powiększenie parków krajobrazowych: Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego, Górznieńsko – Lidzbarskiego Parku Krajobrazowego i Bolimowskiego Parku Krajobrazowego.
- 8) Objęcie ochroną obszarów chronionego krajobrazu, obejmujących: dolinę rzeki Bzury, Liwca, Kostrzynia, Świdra, Okrzejkę i Orzyca, a także fragment Równiny Kurpiowskiej oraz kompleksy leśne położone w gminach: Jadów, Strachówka, Poświętne, Dobrze i Stanisławów. Obszary te będą pełniły funkcję korytarzy ekologicznych między parkami krajobrazowymi istniejącymi i projektowanymi obszarami chronionego krajobrazu.
- 9) Opracowanie programów rozwoju usług turystycznych dla Kampinoskiego Parku Narodowego i parków krajobrazowych.
- 10) Wyznaczenie, tworzenie i powiększanie zwartych kompleksów leśnych oraz leśnych pasów izolacyjnych.
- 11) Pomoc Samorządu Województwa Mazowieckiego dla jednostek Ochotniczych Straży Pożarnej na doposażenie w sprzęt techniczno-chemiczno-ekologiczny.
- 12) Wyznaczanie i budowa miejsc postojowych dla pojazdów przewożących materiały niebezpieczne.
- 13) Konwojowanie transportów materiałów niebezpiecznych na terenach miejskich.
- 14) Wzmacnianie etatowe służb inspekcji ochrony środowiska.

Nakłady poniesione na realizację Programu w 2010 r. wyniosły ok. **9,6** mld zł i biorąc średnią jednoroczną z lat 2008-2009 (5 031,7 mln zł) były wyższe o ok. 48 %. Natomiast w stosunku do 2007 r. (4 034,97 mln zł) wzrosły dwukrotnie.

Różnica pomiędzy nakładami finansowymi wynikającymi z przedmiotowego raportu a nakładami przedstawionymi przez GUS (tabela 49, pkt 15) wynika z nieuwzględnienia przez GUS niektórych przedsięwzięć, t.j.: realizacja zadań przewidzianych do poprawy infrastruktury drogowej, budowa ekranów dźwiękochłonnych, modernizacja taboru komunikacji autobusowej, termomodernizacja budynków, poprawa stanu nawierzchni dróg z wykorzystaniem technologii obniżających emisję hałasu powstającego na styku *koło-nawierzchnia* oraz poprawa stanu technicznego tras kolejowych i tramwajowych.

Pomimo wzrostu nakładów na ochronę środowiska i gospodarkę wodną, a tym samym wzrostu kosztów realizacji *Programu* w porównaniu do 2007 r. i lat poprzednich, nadal są one niewystarczające w stosunku do potrzeb w tym zakresie. Koszty na realizację działań z POŚ WM w latach 2007-2010 zostały oszacowane w wysokości 46 082,70 mln zł, natomiast realne nakłady wydatkowane na ochronę środowiska (w tym okresie) wyniosły blisko 24 mln zł.

Jednostki Samorządu Województwa Mazowieckiego uczestniczyły w realizacji 55 działań zawartych we wszystkich celach głównych.

Realizacja celów głównych *Programu* przez jednostki Samorządu Województwa Mazowieckiego została przedstawiona poniżej.

CEL GŁÓWNY - ZMNIEJSZENIE ZANIECZYSZCZEŃ ŚRODOWISKA

- Marszałek Województwa Mazowieckiego udzielił 96 pozwoleń wodnoprawnych podmiotom nie będącym osobami fizycznymi;

- Pod kierunkiem WZMiUW, kontynuowane były prace w zakresie renaturyzacji jezior w gminie Łąck;
- MODR kontynuował swój udział w realizacji dwóch *Programów działań ograniczających odpływ azotu ze źródeł rolniczych dla obszarów szczególnie narażonych na terenie województwa mazowieckiego* tj. gminy Korytnica i dla zlewni rzeki Sony, a także zorganizował cykl szkoleń, a doradcy rolniczy MODR udzielili wiele porad indywidualnych z omawianego zakresu. Sporządzono 32 bilanse nawozowe w gospodarstwach objętych programem;
- W ramach *Krajowego Programu Rolnośrodowiskowego* w zakresie ochrony gruntów rolnych opracowano 1 897 nowych 5-letnich szczegółowych planów rolnośrodowiskowych. MODR przeszkolił 2 286 osób z zakresu problematyki rolnośrodowiskowej. 24 pracowników MODR zdobyło uprawnienia doradcy rolnośrodowiskowego. MODR prowadził także działalność informacyjną i wydawniczą poprzez publikację miesięcznika *Wieś Mazowiecka* oraz materiałów informacyjno-szkoleniowych w formie broszur, katalogów i folderów;
- W ramach podpisanego porozumienia pomiędzy Województwem Mazowieckim a powiatami białobrzeskim, kozienickim, mławskim, przasnyskim, sokołowskim, szydłowieckim, zwoleniskim i żyrardowskim oraz Nadleśnictwem Dobieszyn poddano likwidacji 7 mogilników i magazyn przeterminowanych środków ochrony roślin. Zadanie zostało sfinansowane ze środków NFOŚiGW i WFOŚiGW;
- W ramach wdrażania WPGO Departament Środowiska prowadził akcje informacyjne i edukacyjne, w tym:
 - organizacja seminariów szkoleniowych pn: *Usuwanie i unieszkodliwianie azbestu z terenu województwa mazowieckiego – Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009 - 2032, sposoby przeprowadzania inwentaryzacji, sprawozdawczość oraz możliwości pozyskiwania środków z WFOŚiGW w Warszawie oraz Obowiązki użytkownika urzędzeń i instalacji zawierających PCB – wykorzystanie, dekontaminacja, unieszkodliwienie.*
 - wydruk 6 000 szt. plakatów pn.: *Baterie i akumulatory* w celu propagowania prawidłowego postępowania z odpadami niebezpiecznymi w postaci zużytych baterii;
- Marszałek Województwa Mazowieckiego wydał 13 pozwoleń na wprowadzanie gazów i pyłów do powietrza oraz 93 pozwolenia zintegrowane;
- W ramach działalności Mazowieckiego Zarządu Dróg Wojewódzkich zostało wyremontowanych, zmodernizowanych i wybudowanych 27 km dróg wraz z mostami za kwotę 90 232 tys. zł, w tym 65 509 tys. zł stanowiły środki Samorządu Województwa Mazowieckiego;
- Samorząd Województwa Mazowieckiego dofinansował 4 zadania z zakresu termomodernizacji zespołów opieki zdrowotnej, które są mu podległe. Kwota wydatkowana – 1 824 tys. zł.

CEL GŁÓWNY - ZRÓWNOWAŻONE WYKORZYSTANIE MATERIAŁÓW, WODY I ENERGII ORAZ ROZWÓJ PROEKOLOGICZNYCH FORM DZIAŁALNOŚCI W GOSPODARCE

- W ramach realizacji *Programu małej retencji dla Województwa Mazowieckiego* rozpoczęto prace przygotowawcze inwestycji polegającej na budowie zbiorników retencyjnych: *Niewiadoma* na rzece Cetyni (w gm. Sabnie) i *Strzegowo-Unierzyż* na rzece Wkrze;
- MAE zorganizowała szereg akcji edukacyjnych, informacyjnych i promocyjnych dotyczących odnawialnych źródeł energii m.in.:
 - budowa i uruchomienie wortalu tematycznego www.szanuj-energie.pl dotyczącego odnawialnych źródeł energii oraz efektywności energetycznej;
 - *Poradnik dla użytkowników instalacji słonecznych na Mazowszu*;
 - *Poradnik Biogaz rolniczy - produkcja i wykorzystanie*;
- Samorząd Województwa Mazowieckiego prowadził współpracę w zakresie ochrony środowiska z partnerami zagranicznymi (m.in.: Szwecja, Finlandia, Belgia, Niemcy oraz Region Państw Wyszehradzkich);

- W ramach realizacji *Planu Działania Samorządu Województwa Mazowieckiego na Rzecz Rozwoju Rolnictwa i Poprawy Jakości Artykułów Żywnościowych na Mazowszu w latach 2007-2013*, zorganizowano:
 - konkurs ekologiczny *Smak Ekologicznej Żywności* dla dzieci z przedszkoli, szkół podstawowych oraz gimnazjalnych z obszaru województwa mazowieckiego,
 - *Stół Darów Ziemi* prezentujący żywność ekologiczną i tradycyjną na obchodach *Dnia Ziemi 2010*, któremu towarzyszyły działania edukacyjne i informacyjne skierowane do różnych grup wiekowych polegające na zaprezentowaniu ekologicznych metod przetwarzania żywności, surowców otrzymywanych ze starych odmian roślin, tradycyjnych ras zwierząt jako elementu bioróżnorodności;
- Departament Rolnictwa i Modernizacji Terenów Wiejskich UMWM brał udział w pracach komisji konkursowej w wojewódzkim etapie konkursu na *Najlepsze Gospodarstwo Ekologiczne*;
- MODR był współorganizatorem *Mazowieckich Dni Rolnictwa*, podczas których rolnicy z terenu Mazowsza mogli uzyskać informację na temat prowadzenia gospodarstw przy użyciu nowoczesnych maszyn i środków, związanych z hodowlą roślinną i zwierzęcą. Oddział Poświętne kultywuje tradycje przekazywania wszechstronnej i nowoczesnej wiedzy rolnikom;
- Kontynuowano realizację systemu *Parkuj i jedź*, poprzez budowę parkingów przy stacjach kolejowych;
- Rozszerzono ofertę *Wspólny bilet ZTM-KM-WKD-PR* - specjalną ofertę taryfową, w ramach której posiadacze biletów ZTM mogą podróżować pociągami. *Wspólny bilet ZTM-KM-WKD* był honorowany w pociągach obsługiwanych przez spółki: Koleje Mazowieckie-KM Sp. z o.o. oraz Warszawską Kolej Dojazdową Sp. z o.o. W ramach oferty od 2010 r. funkcjonują również wybrane połączenia InterRegio spółki Przewozy Regionalne.;
- W listopadzie 2010 r. Marszałek Województwa Mazowieckiego i Wojewoda Mazowiecki podpisali umowę na dofinansowanie zakupu nowoczesnych pociągów dla Warszawskiej Kolei Dojazdowej. Zastąpią one zdecydowaną większość użytkowanego obecnie przez spółkę przestarzałego taboru. Wartość zakupu wszystkich 14 pociągów to blisko 282 mln zł;
- Samorząd Województwa Mazowieckiego po raz szósty zorganizował Sejmik Turystyczny Województwa Mazowieckiego, którego tematem przewodnim było wdrożenie *Strategii Rozwoju Turystyki Województwa Mazowieckiego*. Podstawowym założeniem Sejmiku Turystycznego jest integracja instytucji i środowisk zajmujących się i mających wpływ na rozwój turystyki.

CEL GŁÓWNY- UTWORZENIE SPÓJNEGO SYSTEMU OBSZARÓW CHRONIONYCH

- Departament Geodezji i Kartografii UMWM w ramach Mazowieckiego Systemu Informacji Przestrzennej w 2010 r. prowadził prace nad opracowaniem (z dokładnością do granic działek ewidencyjnych) przebiegu granic Nasielsko-Karniewskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu i Siedlecko-Węgrowskiego Obszaru Chronionego Krajobrazu;
- W styczniu 2010 r. Samorząd Województwa Mazowieckiego dokonał połączenia Zespołu Parków Krajobrazowych: Mazowieckiego, Chojnowskiego i Brudzeńskiego, a także Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego oraz Kozienickiego Parku Krajobrazowego i utworzono wojewódzką samorządową jednostkę organizacyjną pod nazwą *Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych*;
- Na terenach parków krajobrazowych prowadzone były przedsięwzięcia związane z ochroną gatunkową roślin i zwierząt m.in.: *Rozpoznanie stanu sów i ich ochrona* (Mazowiecki PK), *Aktywna ochrona trzmieli* (Brudzeński PK), *Monitoring kolonii lęgowych nocka dużego* (Kozienicki PK), *Opieka nad żółwiami błotnymi w ekspozycji terenowej przy Izbie Dydaktyczno – Muzealnej Puszczy Kozienickiej w Augustowie*; *Czynna ochrona gniewosza plamistego* (Mazowiecki PK), *Wdrożenie programu aktywnej ochrony pełnika europejskiego na terenie rezerwatu Biela* (Nadbużańskim PK), *Aktywna ochrona zimowisk nietoperzy w Kampinoskim Parku Narodowym poprzez adaptację wykupionych piwnic – ziemianek*,

Czynna ochrona pól na obszarze Bagna Całowanie (Mazowiecki PK), Akcja Żaba (Mazowiecki PK).

CEL GŁÓWNY - ZWIĘKSZENIE LESISTOŚCI I OCHRONA LASÓW

- Samorząd Województwa Mazowieckiego prowadził dalszą dystrybucję i promocję *Programu zwiększenia lesistości dla Województwa Mazowieckiego*. Program jest dostępny na stronie www.mazovia.pl.

CEL GŁÓWNY - POPRAWA STANU BEZPIECZEŃSTWA EKOLOGICZNEGO

- Przedsięwzięcia zrealizowane przez WZMiUW dotyczyły: naprawy urządzeń melioracji wodnych, monitorowania śluz wałowych, odmulania dna i innych zabiegów konserwatorskich (cieki naturalne i kanały wraz z obsługą urządzeń piętrzących – 946,52 km, obwałowania - 583,52 km, pompownie - 24 szt., zbiorniki - 2szt.). Ponadto odbudowano śluzę wałową rzeki Bug w km 1+598 w gm. Jabłonna Lacka oraz zbudowano betonowy rurociąg łączący Kanał Jordanowski z Kanałem Ciechomskim.

CEL GŁÓWNY - PODNOSZENIE POZIOMU WIEDZY EKOLOGICZNEJ

- VII edycja konkursu dla szkół podstawowych, gimnazjów i przedszkoli z terenu Mazowsza pn. *Zbiórka makulatury* (organizacja – Departament Środowiska UMWM);
- opracowanie graficzne oraz wydruk kalendarza ściennego o tematyce przyrodniczej (organizacja – Departament Środowiska);
- VIII edycja konkursu o tematyce ekologicznej dla szkół podstawowych i gimnazjów z terenu Mazowsza oraz II edycja konkursu o tematyce ekologicznej dla dzieci w wieku przedszkolnym z terenu Mazowsza (organizacja – Departament Środowiska UMWM);
- udział w obchodach Światowego Dnia Ziemi 2010, organizowanego pod hasłem *Różnorodność w Nas, Bioróżnorodność wokół Nas*;
- udział w V edycji *Warszawskich Dni Recyklingu*;
- ogólnopolski konkurs pn.: *Poznajemy Parki Krajobrazowe Polski*, w którym uczestniczy młodzież gimnazjalna z gmin, na terenie których znajdują się parki krajobrazowe (organizacja – Departament Środowiska UMWM i Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych);
- XX edycja konkursu przyrodniczego *Moje spotkania z Puszcza* (organizacja – Koziński Park Krajobrazowy);
- wydruk i dystrybucja plakatów na temat odpadów niebezpiecznych – baterii i akumulatorów (organizacja – Departament Środowiska UMWM);
- seminarium szkoleniowe pn. *Usuwanie i unieszkodliwianie azbestu z terenu Województwa Mazowieckiego – Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032, sposoby przeprowadzania inwentaryzacji, sprawozdawczość oraz możliwość pozyskania środków z WFOŚiGW w Warszawie* (organizacja – Departament Środowiska UMWM);
- seminarium pn. *Obowiązki użytkownika urządzeń i instalacji zawierających PCB – wykorzystywanie, dekontaminacja, unieszkodliwianie* (organizacja – Departament Środowiska UMWM);
- szkolenia i warsztaty dla podmiotów z zakresu: *opłat za korzystanie ze środowiska, opłaty produktowej i opłaty za substancje kontrolowane* (organizacja – Departament Opłat Środowiskowych UMWM);
- wymiana doświadczeń na temat sposobów zagospodarowania odpadów zawierających azbest oraz zarządzania recyklingiem pojazdów w ramach *Szczegółowego Programu Współpracy między Województwem Mazowieckiego a Regionem Bruksela – Stolica*;
- wytyczne, oznakowanie i wyposażenie w urządzenia turystyczne edukacyjnej ścieżki rowerowej po Chojnowskim Parku Krajobrazowym i rezerwacie przyrody *Skarpa Jezioroki* (organizacja – Chojnowski PK);

- wytyczne, oznakowanie i wyposażenie w urządzenia turystyczne edukacyjnej ścieżki rowerowej po Mazowieckim Parku Krajobrazowym im. Czesława Łaszka i rezerwacie przyrody *Świder*;
- wydanie i dystrybucja albumu przewodnika pt. *Mazowiecki Zespół Parków Krajobrazowych – Zaprasza...* (organizacja – Mazowiecki PK);
- stoisko przyrodniczo edukacyjne *Naturalne serce Polski*, w siedzibie Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych (organizacja – Mazowiecki PK);
- promocja papieru ekologicznego w ramach akcji *Lansuj beż, beż nie jeż* (organizacja – Mazowiecki PK);
- konkurs edukacyjny dla szkół – *Logo Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych* (organizacja – Mazowiecki PK);
- wydruk i dystrybucja publikacji pn. *O ptakach Mazowieckiego Zespołu Parków Krajobrazowych* (organizacja – Mazowiecki PK);
- konkurs edukacyjny *Ścieżka rowerowa po Chojnowskim Parku Krajobrazowym i Gminie Prażmów* (organizacja – Mazowiecki PK);
- konkurs edukacyjny *Ścieżka rowerowa po Mazowieckim Parku Krajobrazowym im. Czesława Łaszka i Gminie Celestynów* (organizacja – Mazowiecki PK);
- pracownia przyrodnicza na potrzeby działalności edukacyjnej Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego (organizacja – Nadbużański PK);
- prowadzenie szkoleń, prelekcji, warsztatów w Nadbużańskim Parku Krajobrazowym m.in. warsztaty pn.: *Przyroda wokół nas* oraz *Środowisko i piękno przyrody Nadbużańskiego Parku Krajobrazowego* (organizacja – Nadbużański PK);
- akcja – *dokarmiamy ptaki na terenie Kozienickiego Parku Krajobrazowego* (organizacja – Kozienicki PK);
- warsztaty ekologiczne dla młodzieży pn.: *Monitoring środowiska przyrodniczego Kozienickiego Parku Krajobrazowego* (organizacja – Kozienicki PK);
- warsztaty stacjonarno – wyjazdowe dla nauczycieli i młodzieży, XX edycja konkursu przyrodniczego *Moje spotkanie z Puszcą*, a także wydanie kalendarza ściennego w ramach projektu *Edukacja dla zrównoważonego rozwoju na terenie Kozienickim Parku Krajobrazowym* (organizacja – Kozienicki PK);
- *Patrol ekologiczny – poznajemy dolinę rzeki Radomki* (organizacja – Kozienicki PK);
- III edycja konkursu przyrodniczego na terenie Kozienickiego PK pn. *Pomagamy ptacom* (organizacja – Kozienicki PK).

2. Ocena efektów wdrażania POŚ WM w 2010 r.

Ocena wpływu realizacji POŚ WM na stan środowiska, wielkość presji wywieranej na ten stan i skuteczność działań ochronnych, określona na podstawie analizy zmian wartości przyjętych wskaźników wdrażania i monitorowania *Programu*, wskazuje na niewielki postęp w poprawie stanu środowiska.

Można jednak zidentyfikować pozytywne trendy w zakresie:

- Zmniejszania emisji zanieczyszczeń pyłowych do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych w porównaniu do lat poprzednich (2007 i 2008).
- Zwiększenia liczby ludności korzystającej z oczyszczalni ścieków zarówno w miastach jak i na wsiach (co jest związane z budową i modernizacją oczyszczalni i systemów kanalizacyjnych);
- Zwiększenia ilości oczyszczalni komunalnych z podwyższonym usuwaniem biogenów;
- Zwiększenie ilości biologicznych oczyszczalni ścieków;
- Zwiększenia długości czynnej sieci kanalizacyjnej;
- Zwiększenie proporcji długości sieci kanalizacyjnej do długości sieci wodociągowej;
- Poprawy istniejącej infrastruktury przeciwpowodziowej;

- Sukcesywnego zamykania składowisk niespełniających standardów UE;
- Zmniejszenia ilości mogilników;
- Sukcesywnego usuwania wyrobów zawierających azbest;
- Zwiększenia powierzchni gruntów leśnych;
- Zwiększenia nakładów inwestycyjnych na ochronę środowiska;
- Zwiększenia ilości pomników przyrody o ponad 40 w stosunku do 2009 r.;
- Zmniejszenia zużycia nawozów sztucznych (NPK) – w porównaniu do lat 2007 i 2008;
- Zwiększenia powierzchni zieleni ogólnodostępnej i osiedlowej;
- Zwiększenia powierzchni obszarów prawnie chronionych;
- Wprowadzania do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego zagadnień dotyczących pól elektromagnetycznych, stref zagrożenia powodzią oraz zachowania wartości przyrodniczych.

Niepokojące są jednak trendy negatywne w postaci:

- Zmniejszenia ilości oczyszczanych ścieków przemysłowych i komunalnych;
- Zwiększenia całkowitej emisji metali ciężkich z zakładów szczególnie uciążliwych;
- Zwiększenia emisji zanieczyszczeń gazowych do powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych (w stosunku do 2009 r. wzrosła emisja dwutlenku siarki, tlenu azotu, tlenu węgla i dwutlenku węgla);
- Braku poprawy jakości powietrza atmosferycznego;
- Niewielkiego wykorzystania potencjalnych możliwości w zakresie odnawialnych źródeł energii;
- Protestów społeczności lokalnych związane z planowanymi inwestycjami OZE, szczególnie elektrowniami biogazowymi, wodnymi i wiatrowymi;
- Braku akceptacji społecznej dla tworzenia nowych form ochrony przyrody, co powoduje trudności z powiększeniem i utworzeniem parków krajobrazowych;
- Braku objęcia wszystkich mieszkańców województwa zorganizowanym systemem zbierania odpadów komunalnych;
- Zbyt niskiego postępu w selektywnym zbieraniu odpadów komunalnych;
- Braku uchwalonych wieloletnich planów ochrony – podstawowych dokumentów określających zasady ochrony walorów oraz dopuszczalne formy zagospodarowania przestrzennego dla KPN, obszarów Natura 2000, parków krajobrazowych i rezerwatów przyrody;
- Wolnego tempa rekultywacji terenów zdegradowanych i zdewastowanych;
- Zmniejszenia powierzchni użytków rolnych;
- Wzrostu zagrożenia hałasem komunikacyjnym w miastach;
- Wzrostu liczby obiektów stwarzających wysoką lokalną uciążliwość akustyczną dla mieszkańców oraz wzrost liczby miejsc generowania promieniowania elektromagnetycznego przez rozwój telefonii komórkowej.

3. Wnioski

Chociaż wdrożono lub zrealizowano większość (91%) działań zaplanowanych w *Programie*, to jednak nie został osiągnięty istotny postęp w poprawie stanu środowiska, we wzmocnieniu instytucjonalnym i w bezpieczeństwie ekologicznym. Wskazuje to na konieczność zintensyfikowania, modyfikacji i uzupełnienia działań w kolejnych latach realizacji POŚ WM. Szczególnie dotyczy to przedsięwzięć, które mają pośredni lub bezpośredni wpływ na polepszenie niekorzystnych trendów, zaobserwowanych podczas analizy wskaźników wdrażania i monitorowania *Programu*, a także na realizację dyrektyw unijnych. Duże znaczenie w tym zakresie mają działania wymienione poniżej:

- Poprawa jakości powietrza poprzez ograniczenie emisji powierzchniowej, liniowej i punktowej;

- Kontynuacja działań dla powstrzymania wzrastającej presji środków transportu na stan środowiska, w szczególności na stan powietrza, a także działań zmierzających do zmniejszenia emisji pochodzącej z ogrzewania domów jednorodzinnych. Szczególnie dotyczy to terenów zurbanizowanych, na których najczęściej przekraczane są dopuszczalne normy jakości powietrza;
- Kontynuacja działań mających na celu ochronę przed hałasem, poprzez ograniczenie emisji hałasu do środowiska, ocenę stanu akustycznego środowiska oraz ochronę przed polami elektromagnetycznymi;
- Zwiększenie środków finansowych na działania środowiskowe wyznaczone w *Programie*. Konieczny jest wzrost przynajmniej 2-krotny;
- Zapewnienie, że planowanie przestrzenne będzie pełniło rolę instrumentu ochrony środowiska;
- Kontynuacja działań na rzecz poprawy efektywności wykorzystania energii i jej pozyskiwania ze źródeł odnawialnych. Działania te należy uznać za szczególnie ważne, gdyż są niezbędne dla uzyskania dalszego obniżenia emisji gazów cieplarnianych na Mazowszu i racjonalnego wykorzystania zasobów naturalnych;
- Kontynuacja działań zmierzających do kompleksowego uporządkowania gospodarki odpadami, a także edukacja społeczeństwa w zakresie zmniejszenia ilości wytwarzanych odpadów w gospodarstwach domowych;
- Zwiększenie udziału odzysku, w szczególności recyklingu w odniesieniu do szkła, metali, tworzyw sztucznych oraz papieru i tektury, jak również odzysku energii z odpadów, zgodnego z wymogami ochrony środowiska;
- Wdrażanie systemowych kompleksowych rozwiązań w gospodarce odpadami komunalnymi;
- Zwiększenie skali rekultywacji terenów zdegradowanych i zdewastowanych;
- Kontynuacja działań zmierzających do poprawy stanu wód powierzchniowych i podziemnych zarówno pod względem jakościowym, jak i ilościowym;
- Zintensyfikowanie działań na rzecz poprawy bezpieczeństwa ekologicznego, a szczególnie zagrożenia powodziowego, które stanowi bardzo poważny problem na Mazowszu;
- Zwiększenie intensywności zalesień i zadrzewień, a także zwiększenie powierzchni zieleni na terenach zurbanizowanych. Obszary te wpływają na poprawę jakości powietrza, a w przypadku lasów i zadrzewień poprawiają także retencję wodną;
- Prowadzenie działań zmierzających do udroźnienia, kształtowania i odtwarzania korytarzy ekologicznych (leśnych, rzecznych i innych) umożliwiających przemieszczanie się zwierząt, a także funkcjonowanie populacji;
- Zahamowanie strat różnorodności biologicznej na wszystkich poziomach jej organizacji.

SPIS TABEL I WYKRESÓW

Tabela 1	Wykaz programów ochrony środowiska dla województwa mazowieckiego i raportów z ich realizacji.
Tabela 2	Wykaz celów głównych, obszarów działań i celów szczegółowych stanowiących podstawę analiz w <i>Raporcie</i> .
Tabela 3	Obszary działań i cele szczegółowe w ramach celu głównego – <i>Zmniejszenie zanieczyszczeń środowiska</i> .
Tabela 4	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Ograniczenie odprowadzania nieoczyszczonych ścieków do wód</i> .
Tabela 5	Przykłady przedsięwzięć w zakresie ograniczenia lub eliminacji substancji niebezpiecznych do wód ze źródeł przemysłowych.
Tabela 6	Kwoty wydatkowane przez Samorząd Województwa Mazowieckiego w ramach SIWRM.
Tabela 7	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Ochrona gleb użytkowanych rolniczo</i> .
Tabela 8	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Rekultywacja terenów zdegradowanych</i> .
Tabela 9	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Aktualizacja Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami</i> .
Tabela 10	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Zmniejszenie przekroczeń dopuszczalnych poziomów stężeń</i> .
Tabela 11	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Ograniczenie emisji niskiej</i> .
Tabela 12	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Ograniczenie uciążliwości akustycznej dla mieszkańców w miejscach poważnego naruszenia standardów</i> .
Tabela 13	Zestawienie celów operacyjnych Programu ochrony środowiska przed hałasem dla m.st. Warszawy.
Tabela 14	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Ocena stanu akustycznego środowiska i obserwacja zmian</i> .
Tabela 15	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Ochrona przed polami elektromagnetycznymi</i> .
Tabela 16	Obszary działań i cele szczegółowe w ramach celu głównego <i>Zrównoważone wykorzystanie materiałów, wody i energii oraz rozwój proekologicznych form działalności w gospodarce</i> .
Tabela 17	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Efektywne zarządzanie zasobami wodnymi</i> .
Tabela 18	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Racjonalizacja wykorzystania zasobów wodnych</i> .
Tabela 19	Przykłady modernizacji i wprowadzenia wodooszczędnych technologii w 2010 r.
Tabela 20	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Zmniejszenie narastającego deficytu wód podziemnych i powierzchniowych</i> .
Tabela 21	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Zmniejszenie energochłonności gospodarki</i> .
Tabela 22	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Wzrost wykorzystania odnawialnych źródeł energii</i> .
Tabela 23	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Zmniejszenie presji rolnictwa na środowisko naturalne</i> .
Tabela 24	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Zmniejszenie presji środków transportu na środowisko naturalne</i> .
Tabela 25	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Ochrona, rozwój i uporządkowanie systemu obszarów chronionych</i> .
Tabela 26	Obszary specjalnej ochrony ptaków na terenie województw mazowieckiego.
Tabela 27	Specjalne obszary ochrony siedlisk na terenie województwa mazowieckiego.
Tabela 28	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Kształtowanie polityki zagospodarowania przestrzennego respektującej wartości przyrodnicze i krajobrazowe</i> .
Tabela 29	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Ochrona gatunkowa roślin, zwierząt i grzybów</i> .
Tabela 30	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Ochrona ekosystemów leśnych</i> .
Tabela 31	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Poprawa lesistości</i> .
Tabela 32	Zalesienia w 2010 r. w województwie mazowieckim (ha).
Tabela 33	Obszary działań i cele szczegółowe w ramach celu głównego <i>Poprawa stanu bezpieczeństwa ekologicznego</i> .
Tabela 34	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Właściwe zagospodarowanie terenów zagrożonych powodzią oraz suszą hydrologiczną</i> .
Tabela 35	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Zwiększenie retencyjności oraz poprawa stanu urządzeń przeciwpowodziowych i urządzeń technicznych</i> .
Tabela 36	Inwestycje w zakresie budowy i wykonania urządzeń melioracji wodnych zrealizowane w 2010 r.
Tabela 37	Inwestycje związane modernizacją, rekonstrukcją lub rozbudową wałów przeciwpowodziowych i urządzeń wodnych w 2010 r.
Tabela 38	Inwestycje w zakresie racjonalnego retencjonowania wód oraz użytkowania budowli przeciwpowodziowych w 2010 r.
Tabela 39	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Ograniczanie skutków procesów geodynamicznych</i> .
Tabela 40	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Poprawa stanu ochrony przeciwpożarowej</i> .
Tabela 41	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Zmniejszenie zagrożenia w przypadku wystąpienia awarii</i> .
Tabela 42	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Zapewnienie bezpiecznego transportu substancji niebezpiecznych</i> .
Tabela 43	Obszary działań i cele szczegółowe w ramach celu głównego – <i>Podnoszenie poziomu wiedzy ekologicznej</i> .
Tabela 44	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Wzrost świadomości ekologicznej społeczeństwa</i> .

Tabela 45	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Wzmocnienie instytucjonalne.</i>
Tabela 46	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Upowszechnianie ekologicznych zasad w gospodarce.</i>
Tabela 47	Ocena realizacji działań w ramach celu szczegółowego: <i>Zwiększanie aktywności podmiotów gospodarczych na rzecz ochrony środowiska.</i>
Tabela 48	Efekty ekologiczne uzyskane w ramach realizacji Programu „Praca i Środowisko” w 2010 r.
Tabela 49	Wskaźniki wdrażania Programu.
Tabela 50	Zmiany w stanie środowiska województwa mazowieckiego 2007-2010 – zestawienie porównawcze.
Tabela 51	Nakłady finansowe na realizację POŚ WM poniesione w 2010 r.
Wykres 1	Struktura źródeł finansowania <i>Programu</i> w 2010 r.
Wykres 2	Struktura źródeł finansowania <i>Programu</i> w latach 2008-2009.

Literatura

- *Polityka Ekologiczna Państwa w latach 2009 – 2012 z perspektywą do roku 2016*, Minister Środowiska, Warszawa, 2008;
- *Program Ochrony Środowiska Województwa Mazowieckiego na lata 2011-2014 z uwzględnieniem perspektywy do 2018 r.*
- *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do roku 2020 (aktualizacja)*, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa, 2006;
- *Sprawozdanie z wykonania budżetu Województwa Mazowieckiego za 2010 rok*, Zarząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa, 2011;
- *Stan środowiska w województwie mazowieckim w 2010 roku*, WIOŚ, Warszawa, 2011;
- *Program Ochrony Środowiska dla Miasta Stołecznego Warszawy na lata 2009-2012 z uwzględnieniem perspektywy do 2016 r.*, Biuro Ochrony Środowiska Urzędu m.st. Warszawy, Warszawa, 2009 (Rada m.st. Warszawy, uchwała Nr XCIII/2732/2010);
- *Program ochrony środowiska przed hałasem dla m.st. Warszawy*, Rada Miasta Stołecznego Warszawy, (Uchwała Nr XCIII/2733/2010 z dnia 21 października 2010 r.);
- *Monitoring Chemizmu Gleb Ornych Polski w latach 2005-2007*, IOŚ, Warszawa, 2008;
- *Krajowy plan gospodarki odpadami 2014*, Rada Ministrów (Uchwała Nr 217 z dnia 24 grudnia 2010 r., M.P. Nr 101, poz. 1183);
- *Wojewódzki Plan Gospodarki Odpadami dla Mazowsza na lata 2007 - 2011 z uwzględnieniem lat 2012 –2015 (WPGO 2007 – 2015)*, Sejmik Województwa Mazowieckiego (Uchwała Nr 164/07 z dnia 15 października 2007 r.);
- *Sprawozdanie z realizacji Wojewódzkiego Planu Gospodarki Odpadami dla Mazowsza za okres od 1 stycznia 2009 roku do 31 grudnia 2010 roku*, Zarząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa, 2011;
- *Program Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032*, Rada Ministrów (Uchwała Nr 122 z dnia 29 lipca 2009 r., M.P. Nr 50, poz. 735);
- *Plan gospodarowania wodami na obszarze dorzecza Wisły*, KZGW, Warszawa, 2011;
- *Program wodno-środowiskowy kraju*, KZGW, Warszawa, 2010;
- *Program małej retencji dla Województwa Mazowieckiego*, Sejmik Województwa Mazowieckiego (Uchwała Nr 75/08 z dnia 21 kwietnia 2008 r.);
- *Program możliwości wykorzystania odnawialnych źródeł energii dla Województwa Mazowieckiego*, (Uchwała Nr 208/06 z dnia 9 października 2006 r.);
- *Program zwiększania lesistości dla Województwa Mazowieckiego do roku 2020*, Samorząd Województwa Mazowieckiego, Warszawa, 2007 (Uchwała Nr 18/07 z dnia 19 lutego 2007 r.);
- *Sprawozdanie z działalności w 2010 r.*, Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych w Warszawie, Warszawa, 2011;
- *Raport Roczny 2010*, Miejskiego Przedsiębiorstwa Wodociągów i Kanalizacji w m.st. Warszawie S.A.
- Źródła internetowe:
 - www.stat.gov.pl/gus
 - www.ure.gov.pl/uremapoze/mapa.html
 - www.mg.gov.pl
 - www.warszawa.rzgw.gov.pl
 - www.mazovia.pl
 - www.mae.com.pl
 - www.gdos.gov.pl
 - www.warszawa.rdos.gov.pl
 - www.gios.gov.pl
 - www.mos.gov.pl
 - www.arimr.gov.pl
 - www.gddkia.gov.pl
 - www.straz.gov.pl
 - www.mazowsze.straz.pl
 - www.wios.warszawa.pl
 - www.wrotamazowska.pl
 - www.bip.warszawa.pl
 - www.czystelasy.edu.pl
 - www.szanuj-energie.pl